

**МУЗЕЙ И
ХУДОЖНИК:
ДИАЛОГ
ПРОДОЛЖАЕТСЯ**

12 н.

**ПРАЗДНИК
ГЛАЗАМИ
ДЕТЕЙ**

13 н.

Эхэ нютагаа эб хамта мандуулай!

Буряад Үнэн

Бүгэд арадай сонин

1921 оной
декабрийн
21-нээ гарана

2013 оной
февралийн 14
Четверг

№ 6 (21905)
(820)

Хабарай
турүүшүн
харагшан бар
нарын 4 гарагай 5
www.burunen.ru

“ДЭЛХЭЙН ЁОХОРОЙ” УДАА

Бүгэдэ Буряадай соёл хүгжөөлгын гээшэ. Энэ удаа тус хэмжээ ябуулга Буряадай Правительствын харгалзалаа доро, илангаяа РБ-гэй Толгойлогшын болон Правительствын дэлхэйн ёохор хоёрдохио ўнгэрбэ

гээшэ. Энэ удаа тус хэмжээ ябуулга Буряадай Правительствын харгалзалаа доро, илангаяа РБ-гэй Толгойлогшын болон Правительствын

Захиргаанай хүтэлбэрилэгшын орлогшо, мэдээсэл шэнжэлгын хорооной түрүүлэгшэ Ирина Смолягай дэлхэйн ёохор ўнгэрэгдээ юм.

Тингэж флешмобнай эмхидхээ лэйшье, мунгэн зөөрииншье талаар дэмжэгдэж, бури үндэр хэмжээндэ гарaa. Хари гүрэнүүдэй болон Россиин 30 гаран хотонуудтаа, Усть-Орда болон Агада, республикин аймагуудтаа ёохор наадан дэлгэгдэж, нанаханхаа найнаар ўнгэрэе. Хэмжээ ябуулгын гол зорилго - буряад янатанийе болон Буряад оронноо гарбалтай бухы нютагаархидаа Сагалганай түрүүшүн үдэрэй 18.00 сагтаа нэгдүүлгэ - амжалта түгэс бэлүүлэгдээ. Энэмний заншалта болох ёнотой. Тийн дэлхэйн бүгэдэ буряадууд хаанашье байгаа haas, Сагалганай түрүүшүн үдэрэй 18.00 сагтаа Улаан-Үдэ нийислэлэй зүг руу харжа, гар гараа барисалдан ёохорлох жэшээтэй. Тийхэлээрээ заабол туб талмай дээрэ сугларханай хэрэггүй, Польшиын Krakow хотодо ажануудаг нютагаархидтаал адляар гэр байрандаашье хатархада болоно.

Гол ёохор Улаан-Үдэдэ Театрай талмай дээрэ ўнгэрэе. Ех таарамжатай газар шэлэгдээ. Юуб гэблэ, тус талмайн тэг дундахи фонтан дүхэригэй онсо шэмгэ боложо угээ. Гадна Оперо болон балэдэй театраа республикин Толгойлогшо Вячеслав Владимирович Наговицын, Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ Матвей Гершевич, ВАРК-ын президент Владимир Булдаев гаража, ёохортог суглархан зониине амаршалаа. Ушёе нэгэ онсо шэнжэнь гэхэдэ, хари гүрэнүүдээ нютагаархиднай бидэнээ амаршалаа. Илангаяа Таиланд, Париж, Нью-Йорк, Эрхүү, Ага болон бусад хотонуудхаа, нютагуудхаа амаршалга тодон абаадаа, Улаан-Үдэн ажануугшад тон ехээр баярлаа гэжэ тэмдэглэлтэй.

Мүн эндэ Лудуб Очировай “Сагалгамны” гэхэн дуунтай танилсалга эмхидхэгдэж, энэ дуун бухы дэлхэйгээр “тараба” гээшэ. “Буряад үнэн” Хэвлэлэй байшанай хүдэлмэрилэгшэ Иван Жбановай хэлэхээр, Лудуб Очировай “Сагалгамны” Сагаан нарын хайндэрэй нулдэ тэмдэг боложо магадгүй. Дуунай клип бухы гүрэнүүд болон хотонууд руу эльгэгдээ гэжэ хануулаяа.

“Дэлхэйн ёохор” флешмоб хадаа урданай ён заншалнуудые мүнөө уятэй холбох зорилготой туршалга гээш гэхэдэ, алдуу болохогүй. Тийгэж бухы дэлхэй тубеэр ажануудаг нютагаархидаа түрэл Буряад оронийнго аша туһада нэгдүүлжэ шадаахади. ВАРК “Буряад үнэн” хоёр иимэл ажал ябуулха ёнотой гээшэ ааб даа.

Бухы нютагаархидтаа, эдэбхитэдтээ энэ найхан хэрэгтэ хам оролсоондоонь баяр баясхаланние хүргэнэбди. Сагаан нараар! Сагаалганаар!

Александр МАХАЧКЕЕВ.

Радна-Нима БАДАРОВАЙ фотозураг

Баяраар дэнзэлээл бултанай һайндэр

БҮГЭДЭ АРАДАЙ ЁХОР БУХЫ ДЭЛХЭЙЕ ОРЁОХОЛ

Энэ удаа февралин 11-дэ Улаан-Үдэн Оперо болон баледэй театрт талмай дээрэ 1500 хүн ёхор хатараа.

Тус хэмжээ ябуулгадаа 14 хари гүрэнэй болон Россиин 17 хото хабаадаа: Атланта, Барселона, Краков, Лондон, Нью-Йорк, Париж, Бэлград, Пхукет, Нэшвилл, Стамбул, Таллинн, Торонто, Улаан-Баттар, Эрхүү, Красноярск, Мирный, Москва, Нерюнгри, Новосибирск, Санкт-Петербург, Сахалин, Томск, Хабаровск, Шэхэ, Якутск. Энэ нёдёнднийхид орходоо, 10 хотоор олон юм.

Эгээл олон зоной хабадалгатай ёхор Эрхүүдэ үнгэрөө. Кировэй нэрэмжэтэ сквер соо 1000 шахуу хүн ёхорлоо. Гадна Эрхүүдэ губернаторий орлогшо - Усть-

Ордын тойрогой толгойлогшо Анатолий Прокопьев болон Эрхүү можын Хуули гаргалгын суглаанай социально-соёлыг хуулинуудай талаар хороонд түрүүлэгшэ Ирина Синцова гэгшэд ёхорт хабаадаа.

Эгээл багахан ёхор СШАгай Атланта хотодо үнгэрөө - дүрбэн хүн гар гарсаа барисалдан, буряад хатар гүйсэхээ юм.

Зүгөөр Польшины Краковта буряадууд болон полягууд - юнэн хүн - квартира соо ёхорлоо.

Эгээл "хүйтэн" ёхор Якутскаа, тон "халуунинь" Тайландын Пхукет хотодо эмхидхэгдээ.

7 шахуу часай үргэлжээ ёхорнаа Твиттер соо бүгээд анхарал татан, тон нонирхолтой мэдээсэнүүд соо түрүүлээ.

1114 хүн интернет соо зо-

ной харилсалгын утаандаа "Дэлхийн ёхор" булэгтэ ороо.

Москвагайхид Сагаалганаар энэдээтэй амаршалгаа буулгаа. Тиин тэрээн соонь Евгений Жамбуев ("На Байкал!" фильмийн актер) Россиин Президент "боловжо", нютагаархидаа һайндэрөөр амаршалаа.

Парижда каталонецууд болон немецүүд баан ёхорлоо.

Тиихэдэ "Дэлхийн ёхорой" боловжо байхаа үедэ Парижда тусхай жагсаал үнгэрөө. Интернедэй зураг дээрэх олон зон ёхорлогшод башэ, демонстрантнууд гээшэ.

Эрхүүгээрхин зориулаа "Дэлхийн ёхорто" "Хайшан гээд зүбөөр ёхор хатархаб" гэхэн нуралсалай видео буулгаа.

А.ТАРМАХАНОВ.
Р-Н.БАЗАРОВАЙ фото.

БЭЛИГТЭЙШҮҮЛДЭ ШАНГУУД БАРЮУЛАГДАА

Шэнин нэгэнэй үдэр Оперо болон баледэй театр соо Сагаан һарын найр нааданай баяр ёхололой суглаан үнгэрөө. Буряад Республикин ажануугшадай нийтийн түлөөлэгшээдэй Буряад Республикин Толгойлогшо Вячеслав Наговицын, Арадай Хуралай Турүүлэгшэ Матвей Гершевич, Буряад Республика доторхи федеральна инспектор Александр Ключин, Улаан-Үдэ хотын мэр Александр Голков болон ВАРК-

ын Президент Владимир Булдаев гэгшэд амаршалбаа.

2010-2011 онуудтаа литература болон искусствын шэглэлдэ амжалтаа туйлаан бэлигтэйшүүлдэ гүрэнэй шангүүд баруулагдаа. Хүндэлээр тэмдэгэй болон дипломой лауреадуудай тоодо "Десятый рабдажун" гэхэн түүхээ романи-трилоги бэшэхэн уран зохёолшон Владимир Гармаев, оперо болон баледэй зохёхы булэг соохоо Питер Куанц, Булат Раднаев, Баира Жамбалова, Баярма Цыбикова, Ксе-

ния Федорова болон скульптор Дашинима Намдаков «Багахан Будда» гэхэн бүтээлэй тулөө шагнагдаа.

Баяр ёхололой суглаанай удаа Оперо болон баледэй солистнаар, "Байгаль" гэхэн театрт артистнаар болон бусад зохёхы бүлэгүүдэй дуушад ба хатаршадай хабаадалгатай уран найханай концерт дэлгэгдээ.

Цыргема САМПИЛОВА.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Республикин Толгойлогшо В.В.Наговицын Л.В. Кальмина амаршалнаа.

Р-Н.БАЗАРОВАЙ photo

ЗАНШАЛТА ЯАРМАГ

"Элүүр энхэ Буряад орон" гэхэн выставкэ-яармаг Улаан-Үдэдэ үнгэрөө.

Эмнэлгүн туналамжа болон тухеэрлэгнүүдэй регион хоорондын выставкэ нээлгэнэй баяр ёхололой удаа хүндэтэй айшад, мэргжэлтэд ба юрэ харагдаж выставкын дэлгэгээн эд зүйлнүүдэй үзээб. Энэ элдэб шэнэ тухеэрлэлгэ, аргын туналамжануудтай танилсахаа гадуур, бэсэн тамирай шэнжэлэлгэ гараха аргатай байгаа.

- Мүнөө сагтаа элүүр энхэ байдал юунхээшье сэнтэй гэжэ тоологдог. Хүн зон ёөрингөө бэсэн тамир элүүржүүлхье оролдоог болонхой. Тиимэхээ аргалха башэ, харин элүүржүүлгээ хөгжлийн зорилтууд болонхой. Энэ элдэб шэнэ тухеэрлэлгээ зорилго энэ выставкын гол шэглэл болонхой, - гэжэ хотын Эмнэлгүн туналамжын түбэй ахамад врач Елена Ешинаева тэмдэглээ.

Тус выставкэ Буряад орондо заншалтаа болон 19-дэхи жэлээ үнгэрэгдэжэ байна. Анхан иимэ выставкэ Новосибирск хотодо энэ компани эмхидхэдэг байгаа. Тиигэж 19 жэлэй саана улаан-үдэнхидтэ дамжуулагдаа. Энэ выставкэ түрүүшүүнхиеэ Улаан-Үдэдэ

үнгэрэгдээд, саашадаа Буряад Республика дотор "Улаан-Үдэн яармаг" гэхэн эмхи бии болохон түүхтэй. Энэ эмхин генеральна директор Эржена Бадмажапова иигэж тэмдэглэбэ: - Выставкын буридэл һэлгэгдэдэй. Хэрбээ анхан сагтаа энэ выставкэдэ эмнэлгүн шэнэ тухеэрлэгнүүд табигдагад haas, мүнөө ондоо болонхой. Мүнөө үйлэдбэрилэгшэ болон худалдан абагша хоёрой хоорондохи харилсаан интернедэй хуссөөр элдэб арга, худалдажа авалга, хүн зониин түргэн мүрөөр аргалалга хүгжэнхэй. Илангаяа мүнөө сагтаа үбшэ аргалха башэ, харин элүүржүүлгын ажай ябуулха шухала болонхой.

Мүнөө дэлгэгдэхэн выставкэдэ 60 гаран компанийн зорилтуудэй үнгэрэн выставкын үзэмжэдэ табигдаган шэнэ тухеэрлэгнүүдтээ улаан-үдэнхид, мянга гаран зон диагностикин шалгалта шэнжэлэн гаранаан байна. Республикин эмнэлгүн ба элүүржүүлгын эмхи, түбүүд тэдэ компанинуудтай хэлсээ баталалтын түрүүшүүн шатада гаранаан байна.

Цыргема САМПИЛОВА.

урдаа жэлнүүдтэ орходоо танигдахаар башэ болотооро хубилаа гэбэл, алдуу болохогүй. Республикин байдалай хүгжэлтэ туйлахын талаа федеральна тусхай зорилготой программын ёхор Rossi болон гадаадын гүрэнүүдэй инвесторнүүдье хабаадуулжа, ехэх барилгануудтаа тэдэнэй мүнгэ элсүүлжэ шадаади гэжэ Республикин толгойлогшо Вячеслав Наговицын тэмдэглэнэ.

"Энэ зондаа үнгэрэгдэхэн Байгалийн хуралдаандаа 70 миллиард доллар болохо хэмжээндэй инвесторнүүдтэй хэлсээ баталаабди", - гэжэ В. Наговицын ИТАР-ТАСС-ай эмхидхээн пресс-конференцидэ Москва хотодо мэдээсэнэй байна. Алас-Дурна зүгье болон Забайкалие 2014-2018 онуудтаа хүгжэхэй федеральна тусхай зорилготой программа зохёон хараалгажаа байна. Энэ программа оролсох, экономикин байдал хүгжэхэ шухалаа зорилгонуудые шинидхээханаатай байнаа энэ пресс-конференцидэ тэрэ мэдүүлээ. Федеральна программануудай хуссөөр хүгжэлтэй можно нютагуудай тоодо оржо, Эхэ орондоо, хүршэ можно нютагуудтаа тунатай болохо тоодо орох

хүсэлтэйбди гэжэ В.Наговицын онсолон хэлэхэн байна.

БУРЯАД ОРОН – ХҮНДЭМҮҮШЭ РЕСПУБЛИКА

Буряад оронд дэбисхэртэ 160 гаран үндээнэ янтан эбтэ зэтэй ажануунаа. Республикийн нийслэл хотодо хани нүхэсэлэй байсан баригддай. Энэ элдэб үндэхэн янтанай соёлыг 24 түбүүд бүридхэлдэ аблтанхай. Эдэ түбүүдэй гэшүүд ёх заншалаа харуулжан концерт-наадануудые, һайндэрнуудые эмхидхэжэ байдаг.

Майн 30-даа Республикин 90 жэлэй ойн баяр тэмдэглэгдэхэ юм. Энэ ойн баярай хэмжээ ябуулгануудтаа Буряад оронд элдэб үндэхэн янтанай түбүүд хабаадажа, энэ ойн баярай һайндэрье шэмэглэхэ байна.

Буряад Республикин Толгойлогшын болон Правительствын тусхай сайтын материалнуудаар Эльвира ДАМБАЕВА хэблэлдэ бэлдэбэ.

2013 он - Республикин Аяншалгын жэл

БУРЯАД ОРОН АЯНШАЛАГШАДЫЕ ОЛООР УГТАН АБАХАЯА ЭРМЭЛЗЭНЭ

Нүүлэй үедэ республикадам-
шад ердэг боложо, мунөө
гостициануудны үдэр бүхэндэ
2000 гаран айлшадые байрлуул-
на. Тийн байгша оной аяншал-
года зорюулагдаан хадань, энэ
наалбари бури ехээр хүгжэхөөр
хулеэгдэнэ. “Республике мэ-
дээжэ болгохо, аяншалагшадай
нонирхол татаха хэмжээ ябуул-
ганууд бүхэли жэлэй үргэлжэдэ
эмхидхэгдэжэ байха ёнотой”,
- гэжэ Буряад Толгойлогшо
Вячеслав Наговицын Аяншал-
гын жэлэй гол хэмжээ ябуулга-
нуудай тусэб бэлдэлгын болон
бэлдүүлгын талаар эмхидхэлэй
хорооной зүблөөн дээрэ онсолон
тэмдэглээ юм.

АЯНШАЛГЫН талаар республи-
канска агентство табан шэглэл-
дэ хубаагдаан 60 хэмжээ ябу-
улга тусэбтэ оруулхые дурадха-
на. Аяншалгын инфраструктурын
объектнүүдье барилга, аяншалагшадай
олоор ябадаг газарнууд шадархи
дэбисхэрнүүдье болбосон тухэлтэй
болголго, Буряад ороние аяншал-
гын дэлгүүр дээрэ мэдээжэ болголго,
рекламын-хэблэлэй ажал ябуулга, та-
нилсуулгын болон пресс-турнуудые
эмхидхэлгэ - эдэ шэглэлнүүдээр
мунөө жэл нилээд ех ажал ябуулаг-
дахаар хараалгданхай.

Агентствын хутэлбэрилгэшэ **Люд-
мила Максановагай** тэмдэглэхээр,
Россида аяншалга хүгжэлгын феде-
ральна программын хэмжээнд олон
объектнүүд баригдаха, мун Северо-
байкальск хотод аяншалгын-тамир
хэргээлгын тухэлэй талмай нээгдэ-
хэ юм. Энэ зорилгодо 441 миллион
тухэриг хараалгданхай. Тийхэдэ зон-
ной олоор ябадаг газарнууд шадархи
дэбисхэрнүүдье наижаруулгын
хүдэлмэри бүхы муниципальна
байгууламжануудта эрхилгэдэх.
номологдо мүнгэнэй хэмжээн - 30
миллион тухэриг. Буряад Республике
аяншалгын дэлгүүр дээрэ мэдээ-
жэ болгохын талаар 20 фестиваль болон
форумууд, 5 конференци болон
семинарнууд, 11 үзэсжлэн болон
конкурснууд - дун хамта 36 ех-ехэ
хэмжээ ябуулга үнгэргэгдэхэ. Эндэ 7,5
миллион тухэриг гаргашалагдаха юм.
Гадна хари гүрэнүүдэй, Россиин болон
республикийншье компанинуудай
хабадалгатай рекламины-хэблэлэй
ажал үргэн дэлисэтгэгээр ябуулаг-
даха, мун харин болон гүрэнэнгөө
туроператорнуудта, олондо мэдээсэл
тараалгын хэргэсэнүүдтэ танилсуул-
гын болон пресс-турнууд эмхидхэгдэхэ.

Мунёөдэр 17.30 сагта Оперо болон
баладэй театр соо Аяншалгын жэл нэ-
элгын баяр ёнолг үнгэрхэ гэжэ мэдэ-
эсэнэбди. Эндэ Аяншалгын талаар фе-
деральная агентствын хутэлбэрилгэшэ
Александар Радьков болон бусад-
шье олон айлшад хабадаха. Тийн са-
ашанхи долоон хоногийн үргэлжэдэ со-
ёлой, нуралсалай, спортын, худалдаа
наймаанай элдэб янзын хэмжээ ябу-
улганууд эмхидхэгдэхэ, “Подлеморье”
ТРК-да, Северобайкальск хотод, За-
гарайн болон Хурамхаанай аймагуда-
та гостинична комплекснууд нээгдэхэ
гэжэ наануулая.

ЖЭЛЭЙ эгээл нонирхолтой үйлэхэ-
рэг тухай хэлэбэл, июль нарада респу-
бликаадамнай уласхоорондын эколого-
аяншалгын форум үнгэргэгдэхэ юм.
Экономикин министр **Татьяна Дум-
новагай** онсолдоор, тус хэмжээ ябу-
улга хадаа Байгаль дээрэ байгаалин
аяншалгаар харин туроператорнуудые,
инвесторнуудые, сэтгүүлшэдые
нонирхуулха зорилготой. Форум 500-
гаад хүнни сугуулжка, гурбан үдэрэй
туршада үргэлжэлхэ. Хабадагшад та-

бан булэгтэ хубааржа, хоёр үдэр соо
республикин аймагудаар аяншалжа,
түгэсхэлдээ Загарайн аймагта уулзаха.
Нэгдэхи булэг Турка мурэниие
гаталха, загана бариха, майханууд
соо хонох... Хоёрдохи булэг Байга-
лай ой тайгаар ябагаар аяншалжа,
Буха ноёнай хадын оройдо гараха,
велосипедээр урилдаха, Сретенский
эхэнэрнүүдэй нүмэдэ хүрэх... Гур-
бадахи булэг Кабанский аймагаар
аяншалжа, Байгалаи биосфернэ за-
поведник, байгаалин музей хараха...
Дүрбэдэхи булэг Дээдэ-Онгостойдо
“Байгалаи зүргэ” гаргаха, табада-
хинь - Асагадаар айлшалха. Гадна эдэ
үдэрнуудай үргэлжэдэ “Байкал-
ТурСервис” компани форумдо хабаа-
дагшада “Буряад ороной эдээ хоол”
гэхэн тухай хэмжээ ябуулга дурадха-
ха. Түгэсхэлэй шатада баяр ёнололой
уулзала, “Бухы Буряад орон” гэхэн
үзэсхэлэн, республика ажануудаг
арадуудай заншалта эдээ хоолтой
танилсалга, соёлой хэмжээ ябуул-
ганууд, тэрэ тоодо “Ёхорой нүни”
аяншалгын талаар шийдэгээгүй
асуудалнуудые зүвшэн хэлсэлгэ, дүй
дүршэлээрөө андалдалга хараалаг-
дана.

“БУРЯАД ОРОН – мартагдашагай
үйлэхэрэггүүдэй дэбисхэр” гэхэн
хэмжээ ябуулгануудай тусэб тухай
соёлой министрэй орлогшо **Наталья
Светозарова** хөөрэжэ угее. Соёлой
эмхи зургаанууд ех-ехэ хэмжээ ябу-
улгануудые үнгэргэхэ талаар баян дүй
дүршэлтэй гэжэ мэдэнэбди. Мунөөшье
энэ заншалын алдагдаагүй: олон
тоото фестивальнууд, хүгжэмэй болон
зүжэгэй шэнэ бүтээлнүүд, элдэб

янзын үзэсхэлэнгүүд, мун бусадшье
нонирхолтой хэмжээ ябуулганууд
тусэблэгдэнхэй. Тийхэдэ министер-
ство аяншалагшадай хэрэглэхээр бу-
клет хэблэн гаргаа. Энээн соонь байг-
ша ондо республикин соёлой ажабай-
далда хараалгдаан эгээл шухала
хэмжээ ябуулганууд тухай мэдэнүүд
оруулгандахай. Бүклюдүд туропе-
раторнуудта, түрүү гостициануудта
тараалгданхай, мун Москва, Санкт-
Петербург эльгээгдэхэ юм.

УЛААН-ҮДЭДЭ аяншалгын болон
хүндэмүүшэ зангай жэлдэ
зориулагдаан хэмжээ ябуулганууд-
тай хотын мэрэй орлогшо **Зандра
Сангадиев** танилсуулаа. Тийн Улаан-
Үдэн захираган 43 хэмжээ ябуулга
эмхидхэхээр хараална. Тэдэнэйн
8-нинь республикин хэмжээнэй,
20-нинь - хотын, 15-нинь - райо-
нуудай. Улаан-Үдэ хотын һайндэртэ
болон Гуннуудай шэбээ дээрэхи ур-
данай хотын үдэртэ дун хамта 30000
хүн хабадахаар багсаамжалагдана.
Июль соо Байгалаи эколого-аяншал-
гын форумын хэмжээнд үнгэргэгдэхэ
Улаан-Үдэн анда хотонуудай улас-
хоорондын конференци хадаа жэлэй
шухала хэмжээ ябуулгануудай тоодо
ороно. Эндэ Сибирийн болон Алас-
Дурна зүгэй хотонуудай эблэл болон
хари гүрэнүүдэй 17 анда хото хабаа-
даха юм.

Бүхы наанай хүнүүдтэ хараалаг-
даан хэмжээ ябуулганууд бии
гэжэ онсольмоор: Байгалаи форум,
эдир краеведчийн форум, “Ай-
магайши арбан гайхалтай зүйл”
гэхэн нурагшадай экскурси, Жаран
нүхэтын барилгын эхилхээр 200 жэ-

лэй ойн баяр, хотын районуудай
байгуулганаар ойн баярай хэмжээ
ябуулганууд, “Үдэшын Улаан-Үдэ”
гэхэн наатайшуулай экскурси...

Мунөө жэлдэ аяншалагшадай яба-
даг газарнууд болбосон тухэлтэй
болгогдохо: үйлсэнүүдэ замуудые
заанан тухеэрэлгэнүүдье тодхолго,
ябаган харыг барилга. “Хоёрдохи
кварталда аяншалгын гол замуудаар
8 картын тобшо зураг болон харгын 12
мэдээсэлгын заагашануудые тодхол-
хобди, - гэжэ Зандра Гэндэнович хэ-
лээ. - Түрүүшүнхиеэ энэ жэлдэ хотын
түб үйлсэнүүдэ замаан хабтаануудые
үлгэхбди. Гадна аяншалагшадта
харуулдаг хорин объект QR-кодтой
хэрэгсэнүүдээр тодхогдохо, хүн зон
смартфон болон планшетдээрэ түргэн
шууд мэдээсэл абаха аргатай боло-
хо. “Байгалаи” аэропорт болон түмэр
харгын вокзал интерактива мэдээ-
сэлгын терминалуудаар хангагда-
хада. Гадна июль соо хотын захиргаан
аяншалагшадай хэрэглэхэ мобильтын
хабаргальтануудые байгуулха тала-
ар худэлмэрие түгэсхэх тусэбтэй.
Мунөө дээрээ хотын аяншалгын ин-
тернет-портал бии болонхой, мунай-
фон, айпад, андроидуудай түхээр хэ-
рэглэхэ мэдээсэлтэй тусхай хабаргаль-
танууд зохёгднхой. Энээндээ гадуур
республикин нийслэл хото болон гоё
найхан газарнууд тухайн фильмүүд
болон дамжуулгануудые буулгаха та-
лаар ажал үргэлжлүүлэгдэхэ, хото
соогуур аяншалх замуудай хутэлбэри
хэблэгдэх юм.

Улаан-Үдэн үдэртэ дашарамдуулан,
“Аршаан-Дээдэ-Онгостой” гэхэн бай-
гаалгана аяншалгын зүргын түрүүшүн
ээлжээн ашаглалгада тушаагдаха.
Жэлэй туршада шэнэ гостицианууд
баригдаха, “Бурятия”, “Байкал Пла-
за” болон “Гэсэр” гостициануудта
160 нуури һэлбэн шэнэлгэдэхэ,
“гурбан одоной” хэмжээндэ хүрэхэ
юм. Тийн жэлэй дүнгүүдээр нийслэл
хото 300000 аяншалгын талаар аба-
хаар, аяншалагшадта үзүүлэгдэдэг
түлбэртэ хангаглануудай хэмжээн
1 миллиард тухэригтэ хүрэхээр
хулеэгдэнэ.

Эмхидхэлэй хорооной зүблөөнэй
дүнгүүдье согсолходоо, республикин Толгойлогшо Вячеслав Наговицын
бүхы муниципальна байгууламжануудые
аймагайнгаа, нуурин бүхэнэй гоё
найхан газарнуудта хун зоной анхарал
татаахын талаар оролдохье уряалаа. “Ай-
маг бүхэндэ имэй газарнууд, тийн
тэдэнээ гансашье аяншалагшадта
бэшэ, республикинга ажануугшадта
харуулха хэрэгтэй. Юуб гэбэл, манай
эрхэтэд түрэл орон тухайгаа олон
юумэ мэдэнгэй, гоё найхан газарнуудаарын
ябажаа үзээгүй хунууд үсөөн
бэшэ”, - гэжэ Вячеслав Владимирович
хэлээ. Гадна гостициа хабаатай мэдээсэл-
рекламын үзүүлбэрнүүдэдэй гү гэжэ
шалгаха даалгабары үгтөө. “Хари
гүрэнүүдэй гостициануудта мэдээ-
сэлэй үзүүлбэрнүүдэй заал хаадаар
дурдагдадаг хаань, манай эндэ
имэй ёсо нэйтээрүүлэгдэдэй. Жэ-
шээнэ, ямар нэгэн нонирхолтой агаа
нүхэхэ харажархёд, хайшан гэжэ тэ-
рээндэ хүрэжэ ошохое мэдэхэгүйш
- мүртэй мэдээсэл гэжэ байхагүй.
Тиймээ энэ байдалые заанаруулха
шухала”, - гэжэ республикин Тол-
гойлогшо онсолоо. Зүгөөр аяншал-
агшадта үзүүлдэг хангаглануудай
шанар дээшлүүлхын талаар гостициануудай
ресторануудай болон аяншалгын наалбарида худэлдэг бусад
эмхинүүдэй дунда хэдэхэдэн
мүрсөөн үнгэргэгдэх юм.

Дыжит МАРХАДАЕВА.

БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИИН ТҮСЭБ 2013 оной февралиин 12-hoo 15 хүрээр

**БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН
АРАДАЙ ХУРАЛАЙ ТҮРҮҮЛЭГШЭ
М.М.ГЕРШЕВИЧЭЙ ДЭРГЭДЭ
ҮНГЭРГЭДХЭЗ ХҮДЭЛМЭРИЛГЫН
ЗҮБЛӨӨН**

Зүблэх зүйл:

1. Арадай Хуралай хороонуудай 2013 оной январиин 28-haa февралиин 1 хүрээр дүүргэхэн худэлмэри тухай мэдээсэл (элихэлшэд: хороонуудай түрүүлэгшэнэр)

04.02. 11.00 Арадай Хуралай бага танхим

2. Арадай Хуралай 2013 оной январиин 28-haa февралиин 1 хүрээр үнгэргэдэхэн хэмжээ ябуулганууд тухай эмхидхэлэй таңгай мэдээсэл (элихэлшэ О.А.Бадлуев)

3. Буряад Республикин хуулинуудые федеральна хуули ёнонудтай зохицуулын хойноно хиналта тухай (элихэлшэ О.А.Бадлуев)

4. Арадай Хуралай 2013 оной февралиин 4-hoo 8 хүрээр түсблэхэн хэмжээ ябуулганууд тухай (элихэлшэ О.А.Бадлуев)

5. 2013 оной январиин 28-haa февралиин 1 хүрээр Хуули ёнон управленини дүүргэхэн худэлмэри тухай мэдээсэл (элихэлшэ А.И.Ускова)

6. 2013 оной январиин 28-haa февралиин 1 хүрээр Мэдээсэлэйшэнжэлэлгын управленини дүүргэхэн худэлмэри тухай мэдээсэл (элихэлшэ Э.Б.Намдакова)

7. Арадай Хуралай ажал ябуулга тухай республикин хэвлэнүүдээ 2013 оной январиин 28-haa февралиин 1 хүрээр олондо мэдээсэл тараадаг хэрэгсэнүүдээ толилогдонон материалнуудай шэнжэлэл тухай тускай таңгай мэдээсэл (элихэлшэ С.Б.Хайдапова)

**БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН
АРАДАЙ ХУРАЛАЙ
ХОРООНУУДАЙ ЗҮБЛӨӨНҮҮД**
Буряад Республикин Арадай Хуралай Гүрэнэй байгуулалтын, нютагай ёөхэдийн хүтэлбэрийн, хуули ёнон болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон (түрүүлэгшэнь А.С.Скосырская)

Зүблэх зүйл:
Буряад Республикин Арадай Хуралай ээлжээтэ гушан хоёрдохи сессидэ зүвшэн хэлсэгдэх асуудалнууд
08.02 10.00 Арадай Хуралай бага танхим

**Буряад Республикин
Арадай Хуралай Регионууд хо-
орондын, үндэхэтэнэй асуудал-
нуудай, залуушуулай политикин,
ниитын болон шажан мүргэлэй
нэгдэлнүүдэй талаар хороон
(түрүүлэгшэнь В.Р.Булдаев)**

Зүблэх зүйл:
Буряад Республикин Арадай Хуралай ээлжээтэ гушан хоёрдохи сессидэ зүвшэн хэлсэгдэх асуудалнууд
07.02 10.00 каб.212

**Буряад Республикин
Арадай Хуралай Социальна
политикин талаар хороон
(түрүүлэгшэнь А.Т.Стопичев)**

Зүблэх зүйл:
Буряад Республикин Арадай Хуралай Социальна политикин талаар хорооной 2012 оной худэлмэри тухай мэдээсэл

Зүблэх зүйл:
Буряад Республикин Арадай Хуралай Социальна политикин талаар хорооной 2013 оной худэлмэриин түсбэ тухай

Зүблэх зүйл:
Буряад Республикин Арадай Хуралай ээлжээтэ гушан хоёрдохи сессидэ зүвшэн хэлсэгдэх асуудалнууд
06.02 10.00 Арадай Хуралай бага танхим

**БУРЯАД РЕСПУБЛИКЫН
АРАДАЙ ХУРАЛАЙ –
АППАРАДАИ ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭ
В.Б.ЭРДҮНЭЕВЭЙ ДЭРГЭДЭ
ҮНГЭРГЭДХЭЗ ХҮДЭЛМЭРИЛГЫН
ЗҮБЛӨӨНҮҮД**

Зүблэх зүйл:
1. Буряад Республикин Арадай Хуралай 2013 оной февралиин 4-hoo 8 хүрээр болотор түсблэхэн хэмжээ ябуулганууд тухай

04.02 13.30 Арадай Хуралай бага танхим
2. Буряад Республикин Арадай Хуралай хиналтын документнүүдэй гүйсэдхэлгын байдал тухай
3. Элдэб асуудалнууд

**АРАДАЙ ХУРАЛАЙ
ХОРООНУУДТА**
**Буряад Республикин
Арадай Хуралай Бюджедэй,
налогуудай болон финанснын
талаар хороон (түрүүлэгшэнь
Ц.-Д.Э.Доржиев)**

Зүблэх зүйл:
«Буряад Республикаада бюджетууд хоорондын харилсаанууд тухай» Буряад Республикин Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай» Буряад Республикин хуулиин түлэб тухай
06.02 10.00 каб.235

Зүблэх зүйл:
“Алас Дурна зүгье болон Байгалай регионийе социально-экономическа талаар хүгжөөхэ тухай” федеральна хуулиин түлэбэй байгууламжаар Россиин Федерациин Федеральна Суглаанай дурдхалнууд тухай
06.02 14.00 каб.235

**Буряад Республикин Арадай
Хуралай Гүрэнэй байгуулалтын,
нютагай ёөхэдийн хүтэлбэриин,
хуули ёнон болон гүрэнэй албанай асуудалнуудай талаар хороон
(түрүүлэгшэнь А.С.Скосырская)**

Зүблэх зүйл:
“Буряад Республикин хуулинуудые, Буряад Республикин Президентын, Арадай Хуралай, Правительствын зарлигүүдье, тогтоолнуудые толилхо гурим тухай” Буряад Республикин Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай
07.02 14.00 каб.323

**Буряад Республикин Арадай
Хуралай Газарай асуудалнуудай,
агарна политикин болон эд
хэрэглэлгын дэлгүүрэй
талаар хороон
(түрүүлэгшэнь В.А.Павлов)**

Зүблэх зүйл:
“Буряад Республикин дэбисхэртэ этилэй спирт, архин болон спирт холиситой продукци үйлэдбэрилгые болон тэрэнэй эрье сье хуули ёнонудаар гуримшуулгын зарим асуудалнууд тухай” Буряад Республикин Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай” Буряад Республикин хуулиин түлэб тухай
04.02 14.00 каб.119
08.02 10.00 каб.119

Зүблэх зүйл:
“Хүдөө ажахын үйлэдбэрие дэмжэлгээр Буряад Республикин гүрэнэй зарим эрх түлээлэлгэнүүдье ёөхэдийн хутэлбэриин албан зургаануудта олгох тухай” Буряад Республикин Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай” Буряад Республикин хуулиин түлэб тухай
06.02 10.00 каб.119

**Буряад Республикин
Арадай Хуралай
Экономическа политикин, бай-
гаалиин нөөснүүдье
хэрэглэлгын болон оршон той-
ронхиин хамгаалалгын
талаар хороон (түрүүлэгшэнь
В.Г.Ирильдеев)**

Зүблэх зүйл:
“Захиргаанай талаар хуули эбдэлгэнүүд тухай” Буряад Республикин Хуулида хубилалтануудые оруулха тухай” Буряад Республикин хуулиин түлэб тухай
05.02 10.00 каб.211

**ЭРХЭТЭДЬЕ ХҮЛЕЭН
АБАЛГА**
М.М.Гершевич – Буряад Республикин Арадай Хуралай Түрүүлэгшэ
06.02 9.00-12.00 каб.118/327
Ц.Б.Батуев – Буряад Республикин Арадай Хуралай Түрүүлэгшын орлогшо
04.02 14.00-17.00 каб.118/233
А.Т.Стопичев – Буряад Республикин Арадай Хуралай Социальна политикин талаар хорооной түрүүлэгшэ
05.02 14.00-17.00 каб.118/218
Эльвира ДАМБАЕВА
оршуулба.

АНХАРАГТЫ: конкурс

2013 оной Сагаан һарын һайндэртэ зорюулан, “МИНИИ САГААН һАРА” гэхэн зохёохы худэлмэринүүдэй республиканска хоёрдохи конкурсын гурим

Конкурс эмхидхэгшэ: “Буряад үнэн” Хэблэлэй байшан гэхэн гүрэнэй унитарна предприяти.

хэмжээндэ үндэхэн һайндэр дэлгэрүүлхэ, буряад арадай соёл бүрин зандань улөөхэ болон хүгжөөхэ зорилготойгоор үнгэрэгдэхэн.

1. Юрэнхы дүримүүд
1.1. Сагаан һарын һайндэртэ зорюулсан зохёохы худэлмэринүүдэй конкурс (саашадаа - конкурс) республикин

хизаарлагданагүй.

2.2. Буряад гу, али ород хэлэн дээрэ нэгэ хүн нэгэ худэлмэри тушааха ёнотой.

2. Конкурсдо хабаадагшад
2.1. Буряад ороной, Россиин Федерациин можо нютагуудай, хари гүрэнэй ажанаагашад конкурсдо хабаадаха арга-

тай. Хабаадагшадай наан хизаарлагданагүй.

2.2. Буряад гу, али ород хэлэн дээрэ нэгэ хүн нэгэ худэлмэри тушааха ёнотой.

3. Зохёохы худэлмэридэ

3.1. Зохёохы худэлмэри уда-

дахи жанруудаар бэшэхэдэ

болово: эссе, шүлэг, очерк,

публицистикэ, лав-стори, бусад.

3.2. Конкурсдо машинаар сохион гурбан хуудаанхаа үлүү бэшэ худэлмэринүүд атхаа. Шрифт Times new Roman, хэмжээнийн 14, нэгэ дан за-

йтай (интервал) байха ёнотой.

3.3. Худэлмэри дотор автор тухай иимэ мэдээнүүд үгтэхэ ёнотой: фамили, нэрэ обог (хүсдээр), түрээн үдэр, гэрэй, почтын хаяг, электронно хаяг.

3.4. Зохёохы худэлмэри иимэ хаягаар эльгээхэ хэрэгтэй: 670000, Улаан-Үдэ хото, Каландаришилийн үйлсүн, 23, Хэблэлэй байшан, “Буряад үнэн” Хэблэлэй байшан гэхэн гүрэнэй унитарна предприяти, каб.44, “На конкурс” гэхэн тэмдэг хээ. Электронно хаяг: unen@mail.ru

4. Зохёохы худэлмэри

сэргээлгын эрилтэнүүд

4.1. Сагаан һарын темэдэ

зохилдолго: конкурсын мат-

ериал соо һайндэрэй темэ

харуулдагхаа, хүнэй хуби за-

янда нүлөөлнэй ажабайдалай

үйлэхээрэгүүд тухай бэшэгдэх

ёнотой.

4.2. Худэлмэри уран һайханай

ундер хэмжээндэ дүүргэдэхэн

байха ёнотой.

4.3. Конкурсын ябасаар эрхим худэлмэринүүд “Буряад үнэн” Хэблэлэй байшан гэхэн гүрэнэй унитарна предприятиин сонинуудай худаануудаатолилогдохо (“Бурятия”, “Бурятия-7”, “Буряад үнэн”).

5. Конкурсын жюри

5.1. Конкурсдо тушаагдаан материалнуудые “Буряад үнэн” Хэблэлэй байшан гэхэн гүрэнэй унитарна предприятиин сонинуудай худаануудаатолилогдохо (“Бурятия”, “Бурятия-7”, “Буряад үнэн”).

5.2. Сонинуудай худаануудаатолилогдохо (“Бурятия”, “Бурятия-7”, “Буряад үнэн”) эрхимүүдье жюриин гэшүүд тодоруулха. Авторнуудын үр машуулагдаха.

6. Конкурс үнгэрэгэх болзор

6.1. 2013 оной январиин 17-hoo февралиин 28 хүртэр.

7. Эрхим худэлмэринүүдэй авторнуудые урмарашуулга болон шагналаа

7.1. Нэгэдэх, хоёрдохи, гурбадахи нууринуудые эзэлнэй авторнуудые дипломууд болон дурсахалай бэлэгүүд баруулагдаха.

Сагаалганий найрай үедэ

"ХУУРАЙМ НААДАН" ДАХЯАД ЗЭДЭЛЭЭ

Хүгжэм гээшэ сэдьхэлэй элшэ хүсэн гэжэ хэлэмээр. Нуудэлшэ угаймний элинсэгүүд хаанашье ябахадаа: агнуурида гү, али хени маалаа адуулхадаа, талада гү, али юрын байдалдаа хүгжэм дуугаа зэдэлүүлжэл ябаа. Урдын сархаа мүнөх хүрэтэр монгол тургатаа арадуудай эгээл дуратай хүгжэмтэ зэмсэг хадаа морин хуур болоно. Хуурай хүгжэм онсо оөрүүн аялгаараа зүрхэ сэдьхэл дуулжан хүдэлгэжэ, татахаа, эльбэдэх аргатай ха юм. Сэдьхэл татадаг аялгата хүгжэмтэй гэжэ дэмы хэлэдэггүй. Буряад драмын театртаа февралын 6-7-ний үдэрнүүдтэ үнгэрхэн регион хоорондын "Хуурайм наадан" гэхэн фестивальдаа сугларагшад эгээл иимэ эди шэдитэ аялгын эльбэдэ ороо бшуу. Энэ заншалта боложо, гурбадахияа үнгэргэгдэхэн фестиваль-конкурсдо Забайкалиин хизаарий Ага нюотагхаа, Монгол болон Буряад оронноо хуурай наадаа гүйсэдхэгшэд хабадаа. Буряад Республикин Ахын, Яруунын, Хэжэнгын, Тунхэнэй, Захааминай, Сэлэнгын, Ивалгын аймагуудаа болон Улаан-Үдийн искусствууд хүүгэдэй хүгжэмэй 1, 4, 5, 7, 8 -дахи нургуулинууд хабадаа.

ФЕСТИВАЛИИН ТҮҮХЭНЭЭ
2011 ондо нийтэ ажал ябуулагша Виндарья Доржиева Республикин арадай урлалай тубтэ буряад арадай хүгжэмтэ заншалта зэмсэгүүдэй концерт наадаа эмхидхэх тухай наамжа оруулжан байна. Юуб гэхэдэ, буряад заншалта зэмсэгүүд мартагдахаа туйлдаа хүрэе бшуу. Эндэ буряад арадай зэмсэгүүд дээрэх хэр олон ансамблийнуд наададаг юм, ямар байдалда оронхой гээшб гэжэ элирүүлжэ зорилго табигдаа. Энэ наадан үргэнөөр эмхидхэгдэн, заншалта харалган-фестиваль болошоо.

ЭМХИДХЭГШЭДЭЙ НАНАМЖА
РЦНТ түбийг ахамад мэргэжлэн, хүгжэмтэ зэмсэгүүдэй искусствуун таагын даагша, Буряад Республикин соёлыг габьяатаа хүдэлмэрилгэшэ Дагзама Дондокова иигэжэ хөөрбээ:

- Мүнөө жэл энэ фестивалин хэмжээн үргэдхэгдөө, ехэ олон зон хабаадаба. Хабаадагшадай бэлиг шадабары дээшэлээ. Фестивалин урда табигданаа зорилго дүүргэгдээ гэжэ хэлмээр. Эрхүү монжын Усть - Ордаанаа хабаадагшадын урябди, хулеэгэбди, тээд тэдэнэр ербэгүй. Тэдээндэх хүүр дээрэ наададаг хүгжэмшэд байхал ёнотой, морин хуур, магад, хүгжөөгүй. Гэбэшье хайн дуранай бэлгитэй хүгжэмшэд олдохол байгаа.

Эмхидхэгшэдэй шиндхэлээр, энэ фестиваль жэл бүри бэшэ, хоёр жэлэй нэгэ удаа эмхидхэгдэдэг болохонь.

ИЛАГШАД ТУХАЙ НЭГ ХЭДЭН ҮГӨӨР

Харалган 4 номинацияар: хүүгэдэй хүгжэмтэ нургуулинуудай хүгжэмтэ зэбсэгий ансамблиин солистнууд, дундаа ба дээдэх нуралсалай эмхинүүдэй хоорондо, ансамблынудай хоорондо, мэргэжлэгүй наин дуранай хүгжэмшэдэй хоорондо гээд үнгэрээ. Бүхы хабаадагшадтаа урмашуулгын дипломууд баруулагдаа. Улаан-Үдэ хотын хүүгэдэй хүгжэмтэ 8-дахи нургуулиин "Алтан гэрэл" гэхэн ансамблыда, Гончижумлагин нэрэмжэти хүгжэмтэ болон хатарий коллежын оюутан Зандан Шойдокотовто, Агын багшанайр коллежын оюутан Оксана Бочкаревада, Ивалгын айма-

Алима Арапчор

Эрдэм Дымбрылов

гай Иван Лубсанцыренович Дабаевта дипломууд болон бэлэгүүд баруулагдаба. Диплом ба Монголой искусствуун габьяатаа ажал ябуулагша, уран бэлгитэн Гуен Балданцэрэнэй «Сууха хуур» - тусхай шан Улаан-Үдэ хотын хүүгэдэй хүгжэмтэ 5-дахи нургуулиин Сэлмэг Дамшаевада болон П. Чайковскиин нэрэмжэтэ соёлыг искусствуун коллежын оюутан Ольга Афанасьевада баруулагдаба.

«Ансамбльнууд» гэхэн номинацида 3-дахи шатын диплом болон гарай бэлэг Улаан-Үдэйн 5-дахи хүгжэмтэ нургуулиин морин хуур дээрэ наадагша дуэт Светлана ба Анастасия Бубеевануудтаа үтгэбэ. 2-дохи шатын диплом ба мүнгэн шан Сэлэнгын аймагай "Сагаан дали" гэхэн ансамбльда, Улаан-Үдэйн хүүгэдэй хүгжэмтэ 1-дэхи нургуулиин багшанараа ансамбльда баруулагдаба. 1-дэхи шатын дипломоор болон гарай бэлэгээр Улаан-Үдэйн искусствуун коллежын "Жонон" гэхэн морин хуурай квартет шагнагдаа. "Солист - инструменталист" номинацида Улаан-Үдэйн 1-дэхи хүгжэмтэ нургуулиин Оюуна Рабданова, дундаа ба дээдэх нургуулинуудай хорондохи "Солист-инструменталист" гэхэн шэглэлдээ Улаан-Үдэйн соёлыг академиин оюутан Арапчор Алима түрүүлээд, 1-дэхи шатын дипломууд болон мүнгэн шан, гарай бэлэгүүдээх хүртэхэн байна. «Мэргэжлэгүй наин дуранай хүгжэмшэн» гэхэн номинацида 1-дэхи шатын дипломоор Ахын аймагай Зоригма Дамшаева, Ивалгын аймагай Сэсэгма Ранжурова шагнагдаа.

СУУХА ХУУР ДЭЭРЭ НААДАЖА, ИЛАГШАДТА ТУСХАЙ ШАН
Нийтэ ажал ябуулагша, фести-

валие эмхидхэгшэдэй нэгэн Виндарья Ринчиновна Доржиевагай гэр буэ сууха хуур дээрэ наадагшадта тусхай шан сонохсоо. Мэргэжлээгээхэ, П. Чайковскиин нэрэмжэтэ искусствуун коллежын оюутан Дахалэ Жамбалов болон ноото мэдэхэгүй наин дуранай хүгжэмшэн Александр Рампилов гэгшэд тус туустаа 10 мянган түхэригэй шанда хүртэбэ.

«ХУУРАЙМ НААДАН» ФЕСТИВАЛИИН ГРАН-ПРИ

«Хуурайм наадан» гэхэн фестивалиин Гран-при болон Кубогтаа, гарай бэлэгүүдтэ Улаан-Баатар хотын соёлыг ба искусствуун университетдэй оюутан Эрдэм Дымбрылов хүртэбэ.

БУРЯАД ХУУР МАРТАГДАЖА БАЙНА

Буряадай арадай хүгжэмтэ зэмсэгүүдэй гол шүхланал буряад хуур болоно. Зүгээр нүүлэй арбан жэлэй туршада буряад хуур мартагданаа байгаа. Искусствуун коллежын оройдоо нэгэл оюутан буряад хуур дээрэ наадажа нуража байна.

ФЕСТИВАЛИИН ҮЕДЭ БОЛООН

ШЭНЭ ПРЕМЬЕРЭНҮҮД

Дутуу дунданууд тухай хэлэбэл, хүгжэмтэ зэмсэгүүдэй оркестрнуудэй гүйсэдхэхэ репертуар хуушарнан, байханийншье ехэ угытэй. Тиймэхээ фестивалиин үедэх шэнэ зохёолтой танилсуулга үнгэрээ. Виндарья Ринчиновна түрэхэн эжынгээ тоонтоо "Түрхэлэ" гэхэн нютагтаа зориуулж, Пурбо Дамирановтаа хүгжэмтэ зохёол захиан байна. Пурбо Дамирановтын хүгжэмтэ зохёол оюутан буряад хуур. Мүн хүн

оркестр гэжэ суурхайсан Баттүвшинай түрэхэн эсэг Гуен Балданцэрэн энэ фестивальдаа зориуулж, нэгэ пье-сэ бэшэхэн байна. Тэрэ гоё наихан бүтээлүүн Улаан-Үдийн искусствуун коллежын оркестр гүйсэдхэхэ, бүгэдэндэхэй шайшаагдаа. Балданцэрэн хүгжэмшэн өөрийнгөө зохёолдо нэрэ наанаагүй байжа, оюутад "Жаахан хөөрхэн инзуухай" гэжэ нэрэ үгэхэн юм.

СУУХА ХУУР - БУРЯАД АРАДАЙ ЗАНШАЛТА ЗЭМСЭГ

Гуен Балданцэрэн Монгол орнон Булган аймагтаа ажануудаг нэгэ буряад эхэнэртэй уулзан байна. Тэрэ агтай Буряад орноой Захааминай аймагтаа тоонтотой байшоо. Үндэр нахатай агтай Балданцэрэнэ сууха хуур гэжэ зэмсэг хайшан гэжэ бүтээдэг тухай нюусатаяа хубалдаха, урдын зэмсэг тэргээхэн гээш. Тийгээ Монгол хүгжэмшэн Буряад орон руу сууха хуур асаржа, энэ буряадай заншалта зэмсэг гээш гэжэ ойлгуулжан юм.

УРДАНАЙ ЗЭМСЭГ НЭРГЭЭГШЭДЭЙ НЭГЭН

Буряад орондоо мартагданаа түрэл арадайнгаа хүгжэмтэ зэмсэгүүдэй дахядэхээ, дэлгэрүүлжэ үйлэхэрэг үүсчэгшэ, «Хуурайм наадан» гэхэн харалга эмхидхэгшэдэй нэгэн Виндарья Доржиева болоно гэжэ дээрэх хэлээ бэлэйди.

- Урданай хүгжэмтэ зэмсэгүүдэхээ тэргээхэн гэхэн ажалтай яхала урматайгаар урагшаа ябажа байна, – гэжэ В.Доржиева тэмдэглэнэ. – Сууха хуур буряад арадтаа мэдээжээ болоо. нургуулиин нурагшад, оюутад, юрыншье зон хуур дээрэ наадажа нурана. Зүн Сибирийн соёлы болон искусствуун академийн музей соо хадагалаатай байнаа хэдэн суур шэнжэлэн үзөөбди. Тэдэ зэмсэгүүд урданайгаа тембр, абяа алданаа байна. Тиймэхээ юрын ажануудаг шорилго табиабади, – гэжэ В. Доржиева хөөрэнэ.

БАТА-МУНХЭ ДАШИЕВ - БЭЛИГТЭЙ ХУУРШАН

Буряад арадай урданай зэмсэг - суур дархалдаг, суур дээрэ наададаг уран дархашан Бата-Мунхэ Дашиев хадаа 1930 ондо түрэхэн, Зэдэн аймагай Дээдэ Тори нютагтаа ажануудаг юм. Бүхы нахараа нютагтаа кино харуулж, холо оирор, нүни үдэргий эдэххитэйгээр ажалаа хэжэ ябажа хүнэй намтар баян. Ажалай ветеран Бата-Мунхэ Сенгижапович «Буряад Республикин соёлыг габьяатаа хүдэлмэрилгэш» гэхэн үндэр нэрэ зэргэтэй, нютагтаа «Дэбэсэнэм» гэхэн арадай аман үгүй ансамбль байгуулагшадай нэгэн болоно. Өөрөө буряад хуур, суур дархалдаг, эдэ зэмсэгүүд дээрэ наададаг, дуу дууладаг юм. Угбэн баабайнгаа зохёохы зам дахажа, зээ хүбүүнийн - Алдар Дашиев Буряадтаа урданай дуунуудые гүйсэдхэдэг мэргэжлэлтэ дуушан болонхой. Алдарай үгбэн баабай уран гартай, модоор үйилдэг, тохон шэрээр оршон тойронхи байгаалияа үнэншэмэх хайханаар зурадаг юм.

УРАН ГАРТАН СУУР ДАРХАЛНА

Буряад орнойнай түрүү уран гартаа Очиржап Доржиевич Жамбалов Дээдэ Ториин хүгжэмшэн Б-М. Дашиевай суур зэмсэгье нахажаан, хэдэн суур дархалаа. Саашадаа энэ шадабарияа уран дархашан Ивалгын Забайкалиин арадуудай заншалта урлалай лицейдэ дамжуулха хүсэлтэй.

Цыргэма САМПИЛОВА.

Фото- зурагууд дээрэ: "Хуурайм наадан" фестивалиин агшан зуура

"Буркоопсоюзай" байгуулагдааар 90 жэлэй ойдо

САГААЛГАНЫЙ ЯАРМАГ САГААН ЭДЕЭ САЛГИДУУЛБА

"Буркоопсозай" байгуулагдааар 90 жэлэй ойн баярта зориуулагдаан Сагаалганы яармаг-үзэхэлэн Улаан-Үдийн түбэй дэлгүүртэ тээмэндэ үнгэргэгдэжэ, улаан-удынхидье, холын аймагууднаа дэмжэхэн зонии баясуулба, буряад арадай дуунууд жаргуулба.

"Бурятхлебпромой" зөө-

хэйн (саламадай) гурил талхан, Сагаалганий һайхан тортууд, "Бурятмяспромой" мяханай зүйлүүд, нэрлэбэл, мяхатай (фарштай) хошоног, холодец, элдэб янзын колбаса худалдагдаба. БГСХА-гай буйлуулсан биобифивит, саламат, сыр, һүн, БСГУТУ-гай тусхай кафедрын энээлтэнүүд олоной һонирхол татаба. 100 түхэргээ нэгэх-хөөр бүлэг

эхээлтэе абажа, дурбэн недели соо уухадатны, хүнэй иммунитет шанга болохо гэжэ ВСГУТУ-гай мэргэжлэлтэд ойлгуулна. Зэдынхидэй хубин олзын хэрэг эрхилэгшэдэй бууза, мяхан, шүлэнэй ороон худалдагдаба. Сагаан нарын хундэлэлдэ хэгдэхэн, шэмэглэгдэхэн тортуудые олон аймагууд, эмхинүүд худалдаан байна.

Хормейстер, уран һайханай хутэлбэрилэгшэ Гэрэлма Дашилыловагай ударидааг "Хягта" гэхэн фольклорно ансамбль (директор А.Д.Рампилов), бэлигтэй ду-

ушад - "Алтарганнын" одод Ц-Е.Бимбаев, С.Дондокова, ВСГАКИ-гай "Үльгэр" ансамбль урданай дуунуудай "баглаа" Сагаалганий бэлэг болгон бариба. Хурамхаанай, Хягтын, Зэдын, Хорин, Кабанскин, Загарайн аймагуудай предприятинууд х баадаа гэжэ тэмдэглэхээр.

Уран бэлигээ дэлгэхэн эдир уран зураашадта, алтан гартай үхижүүдтээ бэлэгүүд баруулагдаба. Оройдоол хоёр нахатай Сарюна басаган шагнагдаа. Худээ ажахын эрхим эмхинуудай тулээлэгшэд соохоо "Худалдаанынгаа газар гоёор шэмэглэхэнэй тулөө", "Эрхим эдээ хоолий тулөө", "Сагаан нарын шедевр" гэхэн конкурснуудай илагшадта бэлэгүүд бааруулагдаба.

Бэлигма ОРБОДОЕВА.

Зурагууд дээрэ: Сагаан нарын яармагай хэшэг.

Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото.

Сагаалганий һайндэр - Улаан-Үдээдэ

АЯНШАЛГЫН, ХҮНДЭМҮҮШЭ ЖЭЛДЭ АЗА ЖАРГАЛТАЙ АЖАҮУХАМНАЙ БОЛТОГОЙ!

Улаан-Үдийн Сөвөдүүдэй талмай дээрэ Сагаан нарын хүндэлэлдэ февралиин 11-дэ олон зоной хабаадалгатай найр үнгэргэгдэжэ, Аяншалгын жэлэые нээлгын баяр ёнолол болбо.

Хайндэрэхеэр шэмэглэгдэхэн тайлан дээрэ айлшадые угталгын, далга абалгын "Аахарайн" ёх гурим эмхидхэгдэжэ, амаршалганауд, һайхан дуунууд, огсом аялгатай хатарнууд эндэ сугларагшадай, Сагаалганий һайндэртэ ерэгшэдэй, айлшадай үзэмжэдэ зориуулагданан байна. Улаан-Үдэ хотын мэр А.М.Голков, сити-менеджер Е.А.Пронькинов, Ростуризмын хүтэлбэрилэгшэ Александр Радько, бусад дарганар Сагаалганий амаршалга хүргөө, үреэлнүүдэй дээжэ дамжуулаа. Шэнээр үнгагданан мэр А.М.Голков Аяншалгын жэлэй нээгдэхэн тухай соносхобо. Гэрэй эзэн (Андрей Имидеев), гэрэй эзэн эхэнэр (Цыпилма Батурова), Сагаан үбгэн (Россиин габьяата артист Дамба-Дүгэг Бочиктоев) гэгшэд түүдэг носоожо, айлшадаа амаршалаа, баяр наадаа эмхидхээ.

"Тоонто", "Забава" гэхэн фольклорно ансамблинууд, "Угол зреня" гэхэн мүнөө үеын хатарай бүлэг, бэлигтэй

дуушад Эржена, Саян Жамбаловтан ("Хии морин" гэхэн дуугаа бариба), Чингис Раднаев, Валико Гаспарян (буряадаар дуулаба), байгуулагдааар 10 жэлэйнгээ ойе март соо угтхаа байхан "Лаккитон" бүлэг, ВСГАКИ-гай "Үльгэр", бусад ансамблинууд уран бэлигээ дэлгээ. "Тоонто" ансамблиинхид "Сагаалганий дуу" ханхинуулба:

...Сагаалган, сагаалган
Сарюун нарамнай.
Сагаалган, сагаалган
Сагайл нарамнай...
"Буузын баярай" наадаа, викторина, амаршалга республикийн соёлы габьяата хүдэлмэрилэгшэ Цыпилма Батурова, Россиин соёлы габьяата хүдэлмэрилэгшэ Гунзэн-Норбо Гун-

"Буряад үнэн" Хэблэлэй байшангайхид бүхэдэлхэйн флеш-мобто ёхорой дүхэриг соо.

зынов эмхидхэжэ, Соведүүдэй талмай дээрхи һөөс үрнүүд соо бууза, халуун эдээ дэлгэхэн эмхинууд мүрүсэбэ, дуугаа дуулалдаба, үреэлнүүдэе хүргээ. Жюриин буридэлдэ "Метрополь-экспресс" аяншалгын компанийн директор А.Б.Малцаагаев, ВСГУТУ-гай профессор Н.И.Хамнаева, "Гэсэр" ГТК-гай маркетингын мэргэжэлтэ Д.И.Цыренова, Улаан-Үдэ хотын тусхай комитетэй дарга А.Е.Лагаев гэгшэд эрхимлэхэн эмхинуудые шагнаба, бэлэг сэлэгүүдье баруулба. "Шэнэхэн", "Индиго", "Дэнзэ", мүн "Титан" компанийн "Сэлэнгэ" фабрикинхид энда х баадаа.

"Сэлэнгийнхид" 10 түхэргээр нэгэ бууза худалдажа, улаан-удынхидье жаргуулаа. Бүхэли үдэр ёхор, дуунууд ханхинаба. Шэнэхэнэй бишыхан дуушан Цыбицмит аргагүй гоёор дуулаа. "Ламбада", "Лезгинка", бусад хатар тайзан дээрэ Сагаалганд хабаадагшад гүйсэдхээ. "Буряад үнэн" Хэблэлэй байшангайхид бүхын зонтий хамтаа бүхэдэлхэйн ёхорой флеш-мобто хатаржа, сэдхэл дүүрэн гэртээ бусаа.

Бэлигма ОРБОДОЕВА.
Зурагууд дээрэ: Сагаан нарын хайндэрэй үедэ.
Радна-Нима БАЗАРОВАЙ фото.

ЭРЭМДЭГ ЗОНИИЕ АЖАЛТАЙ БОЛГОНО

Долоон жэлэй туршада Улаан-Үдэдээ эрэмдэг зониис ажалтай болгохо үүргэтэй “Здесь и сейчас” гэхэн нийтээмхи ажкаллана. Тэрэниие хүтэлбэрэилэгшэ Оксана Черняева, өөрөө ДЦП гэхэн хундэ үвшэндэ нэрбэгдэхэншие haas, энэ эмхи байгуулжа, бусад эрэмдэг зондо туha хургэдэг байна. Байгалай нигүүлэсхы ябадалай жасын шугамаар, Оксана хэдэн социальна удхатай проектнүүдье бэшжэхамгаалдаг байгаа. 2006 ондо Москва хотын “Перспектива” гэхэн эмхийн урилгаар ошожо, хайшан гээд эрэмдэг зониис ажалтай болгохо гээшб гэхэн нонин мэдээсэнлийнудтэй танилсаа. Тиигэж Буряад орондо эрэмдэг зондо туналха, ажалаар хангаха нийтэ эмхи байгуулха талаар ажал эрхилдээ.

Улаан-Үдэ хотодо хээзэдэшье таарама ажал олох, хайн ажлтай болохо гэвшэ хэсүү асуудал. Харин хизаарлагдахан арга боломжтой зондо улам хүшэр шүү.

- Манай нийт эмхи эрэмдэг зоной ажал бэдэрхэдэн, психологий туналамжа хүргэдэг, - гэжэ Оксанын туналагша Анастасия Шевлякова хөөрэнэ. Настя ажалаар хангалгын программын координатораар нэгэж элэй туршада ажаллана.

Энэ ажал ябуулха хугасаадаа эрэмдгэ зоной бээс хурянги, өөрынгөө хүсэ шадабарида этигэдэггүй байдалтай ушараа. Тэдэниие зүрхэтэй, зоригтой болгохо, элүүр энхэ зондоо нэгшье дутуу бэшэб гэжэ этигүүлхэ, үнэншуулхэ шухала. Нэгэ тодо жэшээ харуулая. Энэ эмхидэ Зоя басаган хандаа. Эрэмдэг болошоёндоо голхороод, өөрынгөө мэдэсэ, шадабарида хүсэд этигэнгүй, байдалнаа айшаан басагые психологическа курсада эльгээгээ. Тэрэ тренингын үүллээр Зоя эгсэ ондоо, бээдээ наиданги, зоригтой болоод, Оксана Настя хоёрой ямаршье турагүйгээр өөрөө ажал бэдэржэ, ажалдаа амжалтатай хүдэлжэ байна. Иимэ психологическа туналамжа үзүүлхэтон шухала гэжэ эли. Хүнэй ажабайдалаа эгсэ һөлгүүлхэ, зоригтой болохын тула ехэ бэлдэлгын ажал ябуулна. Мун

тиихэдэ мэргэжэл дээшэлүүлхэгү, али таарама ондоо мэргэжэлдэ нургаха гэхэн ажал хэгдэнэ. Тэдэнэй нүүлээр тон шухала шата - ажалаар хангадга нийзэн орёшог юм.

- Ажалай дарганаар убшэн зониине ажалдаа абаха балайшие дуратай байдаггүй. Нийгэмдэ онсо стереотип - хараа бодолтой болошонхай. Тиймэхээ тэдэндэ эльгээхэн хүниенмай ажалдаа абаад, харагжа узэхынэй дурадхадагбди. Бидэ хододоо харюусалга бээ дээрээ даажа абадаг, шэнэ ажалта үүридань нарын туршала дахуулан абаашажа

туршада дахуулан абаашажа, дадхаадаг гээшэбди, - гэжэ Анастасия хөөрэнэ.

Энэ нийтээ эмхийн баазада мүнөө жэл 230 хүн бүридэлдэ абитанхай. Тэдэнэй 45 хүнийн ажалаар хангагдаа. Оксана Черняевагай тэмдэглэхээр, бүхын Бүряад ороной ажалгүйшүүлэй тоо баримтатай жэшээлбэл, ехэйн дун болоно. Хүн зониис ажалаар хангадаг Улаан-Үдэ хотын түб 2007 ондо оройдоол 10 эрэmdэг зониис ажалаа

10 Эрэмдэг зонийн ажалаар хангахан байха юм.

Ажалаар хангалгын Хотын түб ажалай сүлөө hyуруинууд тухай мэдээсэл үгэдэг, эрэмдэг зонийн ондоо мэргэжэлдэг hургадаг юм. Харин энэ нийтийн эмхи эрэмдэг зонийн

ажалта нуурида дурадхаад, ойлгууламжын ажал эрхилдэг юм. Эрэмдэг зониие ажалда аваан эмхидэ гүрэн 66 мянган тухэриг ажалта нуури зохёолгодо номолдог юм. Гэхэтэй хамта эрэмдэг гү, али юрэ хүн гү гэжэ шухала бэшэ, харин эрдэм мэдээсэтэй мэргэжлэлэн хэрэгтэй ха юм. Эрэмдэг зон ажалдаа харюусалгатайгаар хандаха, олонон ажалаа сэгнээж, алдахаяа һанахагийн

нэжэ, алдахаяа нанаахагүй. Нийтэ эмхин ажалшадтай хөөрэлдэжэй байхаа үедэмний нэг хүн ажал бэдэржэе ерээд, бүридэлдээр оробо. Вячеслав, 29 нахатай. Түмэр харгын колledge-до нурагжаа байхадаа, гэнтын аюулнаа эрэмдэг болоод, саашаа шалзэн, нураан мэргэжэлээрээ ажаллахаа шадалгуй болоноо хайса мэдэрээд, өөрынгөө дуратай уран зураг, гоё хайхан зүйлнүүдье бүтээхэе курсануудые дүүргэжэ, интровер-дизайнёр болонон юм. Долоон жэлэй туршада ажал бэдэрнэ. Хендмейд - өөрынгөө гараар бүтээхэн зүйлнүүд гэхэн искуусствын нэгэ шэглэлээр ехэтэ нонирхон, уран зураашын курсада нурагжа гараса.

- Гэнтэ төлөвзортэ энэ нийтэ эмхи тухай мэдээсэл хараад, ехэ нонирхоод өрбэб. Ажал бэдэрхэдээ, ехэ һанаата болохш: тоожо абаха гээшэ гү, хэрэгтэй хүн гээш гүб? Ойлгуулжа шадаха гээшэ гүб гэжэ аихаш, аягүйрхэхэш. Эндэхээ уламжлан, бүхы юумэндэ нонирхол гээгдэдэг, депресси болодог ха юм. Тиймэ һанал бодол досоогоо эbdээд, өөртөө найданги, зоригтой болохо шухала, - гэжэ Вячеслав хэлээз.

Интервью с фото

харасатай залуушуул ажал хүдэлмэридэ сэгнэгдэдэг хо юм.

- Үбшэндэ дийлдээд байхаа хэрэггүй. Өөртөө этигэхэ шулаа. Үбшэнби, юушье хэжэ шадахагүй, иигээд лэ дүүрээ, гэжэ нула табижа болохогүй. Би 1-дэхи шатын эрэмдэгби. Ямаршье ажал хэхэ аргагүй гэхэн булэг. 9-тэйнөө эхилжэ, сахарна диабет үбшэндэ нэрбэгдээб, хоёр бөөрэмни худэлхээ болион, хэмэл аргын аппараадаар ажанаанаб. Тийгэбэ яабашье, ажал хэжэ, эршэм хүдэлжэл ябанаб. Дизайн ба англи хэлэ заадагби. Энэ нийтэ ажалда эрэмдэг зондо туяа хүргэнэб. Мүн үмсүн хэрэг эрхилнэб. Хоёр дээдэ мэргжэлтэйб. Манай эмхийе хутэлбэрилэгшэ Оксана Черняева хүндэ үбшэнтэй, тэрээндээ нэгэшье ядажаа байдаггүй, хун зондо туналхал гэжэ оролдодог. Өөрөө Зүүн Сибирийн соёлой академи дүүргэнхэй, басагатай. Бишье хүбуутэйб. Манда ехэ нийтэ ажал ябуулдаг Евгений хоёр үхижүүдье хүмүүжүүлдэг, социальна ажалай дээдэ мэргжжэлтэн

Цыргма САМПИЛОВА.

Һанаа зобоомо асуудал

ХАРАА МУУТАЙШУУЛ ХЭНҮЭЭШЬЕ ДУТУУГҮЙ ХҮДЭЛХЭ АРГАТАЙ

Алексей Ильич Куликов хара болошоноо мэдэрээ бэлэй. Тээд холо хүдээ нууриндань орхи-сооной байгаар анхарагдаагүй. Георгиевко тосхондонь эхин нургуулиин багшанар муугаар юумэ харана гэжэ ойлгоошьгүй хадаа мүү нурана гээд лэ, доошонь нүүлгажал байгаа.

Хараа муутай үхибүүдэй онсо интернат Улаан-Үдээд бии юм гэжэ хэн мэдээбэ даа. Алёшын данса саарха сгуулнаар байтарны, саг үнгэршөө. Алёша 15 нахи гүйсэжэ, тимэ нургуулида элтгээгдэх аргагүй болошоо һэн. Тийгэж хүсэд нургуулишье хээгүй хүбүүхэн со-вхозой ажалда худалжэ эхилээ. Ажахыдань *hy* шэрэдэг онсо түхээрэлгэтэй машинын угы һэн тула Алексей со-вхозой гурбан фермын нутгийн флягануудые өөрөө ашажа, буулгажа, гурбан жэл ажаллаа. Хүндэ юумэ үргэжэ

борохогүй гэжэ хэн тэрэ үедэ мэдэхэ бэлэй. Убшэнийнх ехээр улам нүжэржэ, 18-тай байхадаа, тохор болошоён байна. Оршон тойронхи байдал ха ракха аргагүй болошоён хүбүүхэнхүн зон соошие ябажа, ажалдаа намааран байха аргагүй болоён юм.

"Пересвет" гэхэн эмхи 1954 ондоо байгуулагдаан. Мүнөө энэ эмхидээ 30 эрэмдэг зон ажаллана. Дэлгүүрэй харилсаанай үедэ, зүрилдөөтэй наймаагай элбэг сагта тэдэнэй бүтээхэн зүйлнүүд ехэ үсөөнөөр худалдагдана. Эндэ хүбэн шердэг, унтары, бахила оёгдоно. Мяханай үйлэдбэрийн цех бидэнэй ябанан үедэ хаагдахан байна. Полипропилен гэхэн зүйлөөр хамуур дархалдаг аад, тэрэнь баанал ажалланагүй. Олон эрэмдэгүүд түлбэригүй амаралтада гаранхай.

Шэрдэг оёдог цехэй гол ажалшан Алексей Ильич иигэж хөөрэнэ:
- Анхан эндэ хүдэлжэ байхада, ажал ехэ һэн. Совет засагай үедэ за-саг түрэ эрэмдэг зондо ехэ анхарал табидаг һэн. Заводто өрээд, энэ ажалаа эрэмдэг хүн хэжэ шадаха гу, шадахаанаа, тэдээндэ энэ ажалаа үгэгтэй гэжэ партиин хүтэлбэрэрилэгшэд хэлэдэг һэн. Мүнөө манай үйлэдбэрийн зүйл ехэ хэрэглэгдэнэгүй хаш.

Хүүгэдэй сэсэрлигүүдтэй, больницаада хэрэглэгдэхэ тухай социальна удхатай эмхинүүдтэй хэлсээн баталагдана.

Алексей Ильич Куликовой хэлэхээр, хараа муутайшуулай нэгэдэлдэ ажалгүй ехэ олон залуушуул байна. Ажал хэжэ шадаха эрмэлзэлтэй, мэр-гэжэлтэйшье, оролдолго харюусал-ганьшье үндэр. Зүгөөр ажалай нуури ехэ үсөөн. Гүрэнэй засагай, олоний-тын энэ асуудалда анхарал табибал, һайн бэлэй гэжэ Алексей Ильич ехэ найдана. Ямар нэг үбшэнэй шалта-гаанаар эрэмдэг болошонон зон энхэ элүүр зонхио ухаагаараа, мэргжэлэй эрдэм мэдэсээр, нарин хандасаараа дутуугүй ха юм. Зүгөөр олдонон ажа-лаа алдахагүй гэжэ оролдосотойгоор, харюусалгатайгаар ажалладагыень тэмдэглэмээр.

Цыргма САМПИЛОВА.

Георгий Цыренович ДАШАБЫЛОВАЙ 75 жэлэй ойдо

Найман түрмэй наян шулаг

(Үргэлжэлэл. Эхинийн 7-ой дугаарта).

14.

Агуулын орой аглаг –
Алиш тээхээс нахилтай.
Аршалжа бээс халхалхаар
Арбагар нэгэшье сагдуулгүй.

Аханаарай үгэ дуулангүй,
Абиржа дээрэн гарашоод,
Анхаа мүшэрээ олжо ядан,
“Абарыт” гэж хашхаралтагүй.

15.

Шэрүүншье, сэнгүүшье
жэлнүүднай
Шинийн, миний мурнүүд шэнгий
Шэнэхэн саһан дээгүүр
Сэхэ ошоно зэрэлээд...

Шинийн, миний мурнүүд дээгүүр
Саһан бударба дахин хээгүүр...
Ши билэх хөршье иигээд
Үгыл шэнгиди дэлхэй дээр...

16.

Тэнгэри Газар хоёрнай мүнөө
Тэбэрилдэжэх нийлэшэбэ
энэ үглөө.
Ганиран газаа удаан ороо
Галзуу дуутай аадар бороо.

Зоболон уйдхарай ута
хүнинүүдтэ,
Зол жаргалай богони
үдэрнүүдтэ
Эбтэй, эбшье гүй зоной эгтэй
Эблэржэ нийлэшэхэн баан
жэгтэй.

17. Эртын зураг урдам һөринэ:
Эндүүржэ үдхэлжэхрёх
хазаартань.
Ухэйн эзээш шэрээд гэшхэлнэ
Үнөөхи туранхай агтань.

Хүдөөлүүлгүн газарай субаса
Хүнүүд үдэшэхэж ябагална.
Монсогор томонууд нулимса
Мориной нюдэнхөө дунална.

18. Үертэ автаан
Үшөөхэндэ уягдаан
Үншэн нэгэх хадагби,
Үнинэй эндэ гүб?
– Мэдэнэгүйб.

Үершье татаха,
Үшөөхэншье хатаха.
Үмхирхэн нэгэх хадаг би
Үлэх гүб эндэ? – Мэдэнэгүйб.

19.

Хүнэй
Хүндүүлхэй үбшэн
нэгэхэншье утана
Хүсэлжэ бэдэрдэг зон бии –
Хүхидэг даа олоод дараахадаа.

Хүнэй
Хүндэтэй һайхан
нэгэхэншье утана –
Хүбшэргэйн бэдэрнэб би –
Хүхинэб даа олоод дараахадаа.

20. Тэнгэрийн харье
Тэсэмгэй хүлээж гарабашье,
Хүнэй харье
Хэзээдэшье барахагүйгээ
оилгобош.

Дулаахан үдэшье
Дуугаа татан утгабашье,
Сэбдэг мэтэ
Сэдьхэлэй хүйтэндэ ойлгобош.

21. Углөөдэрэй тохон - өөхэнхөө
Мүнхөөдэрэй уушкан
дээр гээ.
Үдэр бүриин үхэл нүгэлхөө
Хүдэр бэрхэдээ гаранаб гээ.

Үе наһан соогоо зобоо гүш,
Үнэн зол жаргал олоо гүш? –

Үхэл ерэхэдээ
иигэжэ асуухагүй,
Үгытэй, баяниешье
илгахагүй.

22. Уйлан зогсоогшодой
хажуугаар
Дуулан гаражашье болоо гүб?
Табигдаан хубияа
бажуугаад,
Талаан гээшье олоо гүб?

Зоболонгүйгээр жаргал
оилгохогүйш,
Золтойдоо зоболон
тоохогүйш.
Нангин энэ таабари-тэнсүүри
Наһан соогоо олоногүйб бүри.

23. Наһанайм тэрэг
Налхи соогүр дондороо.
Наранайм сэргэ
һүүдэр утатай болоо.

Саһанайл ороходо,
Сайһан һаншагаа үрэнэб.
Бага наһандaa
Бусаха дуран хүрэнэ.

24. Гурилаа һагшаба тэнгэрийн
тээрмэ –

Гурбадахи үдэрөө саһан
бааяшаба.
Үбэлэй аашанууд –
ёнотойл дээрмэ –
Үбгэндэл уйдаад талам
сайшаба.

Борохон нютагыем саһар
хушаходань,
Болзоомо сагни дүтэлнэн
мэтэ.
Намарай үнгэрөөд наранай
ябахадань,
Наһанай гуниг һеришэн гэнтэ.

25. Огторгой харанаб даа,
зэнхынэл даа,
Оройтой юм гү даа, үгы юм гү?
Оршолонгой зэргэнүүд
жэрынэл даа,

Замбуулинни шэртэнэб даа,
сэнхинэл даа,
Захатайл юм гү даа,
үгы юм гү?

Заянай харгынууд
зурнал даа,
Золгохол гүб хубияа,
үгы юм гү?

(Үргэлжэлэлтийн хожом
гараха).

СУГТАА ҮУРАН НҮХЭРЭЙМ БУЯН

1960 онд зүн би Буряадай багшанарай дээдэх нүргүүлийн түүхын, хэлэ бэшэгэй факультедэй буряад таһагта орохоёо шалгалта барижагаа ёнотой зондоо хоёр дахин олон. Тийхэдэ арбые дүүргээд, хоёрнай түрбэгээд, хоёрнай хүдэлэвэгүйшүүлье агадаггүй шахуу байгаа. Нэгэжэл хүдэлэвэшэд гэхэдэ, хожмоо түүхын эрдэмий кандидат болонон Даши Башинов, мүнөө аймагай нөнинуудтаа редакторнууд ябадаг Владимир Тулаев, Ешэдоржо Манзаев бидэ дүрбэнхөө ондоо хүн үгын һэн хаш.

Бидэнэй дунда ноб ногоон сэргэй хубсагатай хоёр солдадууд бии болоно. Эдэ болбол, Хэжэнгэ нютагай Георгий Дашабылов Хорин Владимир Цыбжитов хоёр бэлэй. Сэргэй албанаа дүүргэхэн тэдэнэрнай залуухануудшье haas, яхала ехжээл болонон янзатай, томоотой доронууд яхала.

Нэрлэгдэхэн билэх хүбүүд шалгалтаа урагшатайгаар барижага, институтаа ороод, хэшээлдээ зэргэлжэх нууха, нуулшиныгээ зүхэм хилээмэ, гэртэхэн эльгээдгэхэн үсүүн мяха, үрмэ, тохтэгшээр хубалдажаа эдикэ, хамтын байрадаа сугтаа байхаа, хамагаа хөөрэлдэжэ, мэдэх юумээз булядалдажа, арсалдажа, бээсээ шүлэгчдээгүйжэхээ болонон яхала хубитай байгааби.

Танилсааар түрүүшүүн үдэрхөө Гоша билэх хоёр дүтүн нүхэд болоноо һэмди. Шүлэг зохёол гээшмэнай биление нэгэ амин, аха дүү шэнгий болгохоо иимэ шэдитэй шалтагаан байшоо. Шэнэ нүхэрни нурагша яхададашье, Туркменид хилын харуулсан байхадашье бэшээн шүлэгүүдээ долонон уншуулба. Сүл губин халуун элхэн, хилын сэргэй дохёо, галагар хараа нюдэтэй туркмен басагад, элжэгэх хүтэлхэн үбгэн... - миний хараа үзөөгүй зураглал тэдэ шүлэгүүдээнь эли тодор аржыка харагдагшаа бэлэй.

Түрүүшүүн үдэрхүүдээ билэ ганса нуралсаллаа хараад ябаагүйди. Багшанараймийн институтаа эмхидхэгдэхэн уран зохёолой нэгдэлдэ, Буряадай Уран зохёолшодий холбоондо болодог бүхын шахуу суглаануудтаа, зүвшэн хэлсэлгэндэ

ябалсахабди. Радио, телевиденидэ шүлэггээ үншахадамнай, газетэнүүдтээ статья, рецензинүүдье бэшэхдэмнай, гонорар гэжэ шагнал үтгэж, үгытэй студент мандаа яхала туха нэмэри бологош һэн. Нэгэтэ Дамба Жалсаавай үхибүүдтэ зориулж бэшэхэн номдо «Шанар найтай хартаабхаа» гэжэ рецензи хамнажа бэшээд, «Буряад үнэндэ» толилуулхадамнай, соёлый министр ябахан Дамба Зодбич бидэниие эдэ хэд гээшэб гэжэ нурагшалжа танилсаан юм. Гулгэн нохой шүдэрхүү гэжэ бидэхэнхидээ магтанаанье haas, зарим шүлэгүүдтээ шүүмжэлхы ажаглалта хэжэрхэй һэн хабди.

Түүхээ, хэлэ бэшэгэй факультет, илангаяа манай буряад таһаг тийхэдэ уран найханайнгаа бүлгэмэөр суурхадаг байгаа. Харалганаа амжалтатайгаар хабаадалсаад, нэгэ мэдэхдээ, оперно театртай тайзан дээрэ Евдокия Хамагановамийн энэхдэг хатар нахилзуулж, Владимир Тулаевнай шоогоор зонийн энээлгэжэ, Гоша билэх хүбүүдээ үншажаа байхадби. Нэгэдэхий курсадаа нурагжа байхадамни, «Байгалий долгинын» гэхэн бүхын городийн студентнүүдэй ансамбл эмхидхэгдэжэ, бидэшье банаа дундань ябалсадаг болообди. Төд Гоша билэх хоёрой артист бэлиггүйнээли болошобо.

Хормейстер Батаа гэхэ нүхэрний шалгалжа үзээд, бас бүдүүн хоолойтой гэжэ хоортой хойгур байлгаба. Гэнтэ repetицээ тогтоогоод, тээрмийн билэх хоёрье дуунай аяа һамрганат гэжэ хоорноо буулгажархиба. Тийгэжэ бидэхэнхидээ студентаарын суглуулалсаха, шүлэг уншаад лэх яхала уялгатай болоагаа бэлэйди.

Гурбадахи курсаа заочноор нурагад болохо, Гоша «Буряад үнэн» газетэдэхээ хүдэлхээс оробо. Олон дүүнэртэй тулаа гэртээ тэдхэмжэ багатай, мүн банаа гэр бүлэ болохоёо байхан хүндээ иигэжэ шийдэхэнни зүб алхам байгаа. Төд Гоша сүлөөгүй ехэж ажалтай байгаад, заочноор нурагань талааань хүндэшэг хо юм даа. Тиймэхээ нэгэ нөнин ушартадаа орохынэ үүлдэ дууллаа һэн. Тийхэдэ банаа заочноор нурагаа Балдан яхалаа алдахагүй Гоша «Зай, байгаа юм ааб даа», - гэжэ бүдүүнээр гараа зангажархэод ябашоо юм һэн ха. Элдэб ушарай болохадо, нэгэл хэмдээ байхаа имэл абарийн зантай хүн байгаад даа. Зохёолнуудаа шүүмжэлүүлхэдэшье, балай мэрдэшгээ гэгшэгүй һэн. Өөртөө этигэдэг байгаа бээз.

1960 ондо болонон Буряадай залуу уран зохёолшодой конференцидэ (зүүн гарнаа) А.Бадмаев, Л.Тапхаев, Ц.-Ж.Жимбиев, Ц.Доржиев, Г.Дашабылов.

тулаа багшаяа ресторандаа оруулж, һайсар сайлцуулаад, гэртэйн хүргэжэ ошоо юм ха. «Хүбүүд, углөөдэр ерээрэйт», - гүүлэхэн хоёр хүйхэрнүүд зачётно дэбтэрнүүдээ баринхай урматай юумэндэх мүнхэхийн багшын үүдэ тоншобод, «Зай, асараа гут?» - гэжэ мангартайхан гэрэй эзэнэй асуухадаа, зачётконуудаа гарбайбад. Нүгөөдэнэй ондоо юумэ хүлээжэ байхан хадаа ехэтэ сухалдажаа, «Еэн»-«ёон» гэжэ үзэг, абяашье илгаруулхагүй байгагад, үбгэн хүннисе доромжолжо ябана гут?!» - гээд, үлдэжэ гаргaa гэхэ.

Тэдэх хоёр уран зохёолшод хайшан гэжэ зачедоо абаа юм һэн - һананагүйб. Гэшхүүр дээрэ гаранааар Балдан угаа гэмшээ, гэмэрээ, харин тубхэн юумэндэх ухаа алдахагүй Гоша «Зай, байгаа юм ааб даа», - гэжэ бүдүүнээр гараа зангажархэод ябашоо юм һэн ха. Элдэб ушарай болохадо, нэгэл хэмдээ байхаа имэл абарийн зантай хүн байгаад даа. Зохёолнуудаа шүүмжэлүүлхэдэшье, балай мэрдэшгээ гэгшэгүй һэн. Өөртөө этигэдэг байгаа бээз.

Г.Дашабылов тон ехээр өөр дээрээ хүдэлдэг, олон юумэ түргээр бэшэдэг бэлэй. Буряад уран зохёолдо залуу-

Лобсон ТАПХАЕВ,
Буряадай арадай поэт.

1998 он.

Нийхан сэдьхэл хүмүүжүүлхэ һургаал **ЭНЭРИЛТЭ АМИДАРАЛ**

(Үргэлжлэл. Эхиншинь январийн 31-ний, февралын 7-ний дугаарта).

УХААЕ ХУБИЛГАЖА БОЛОХО

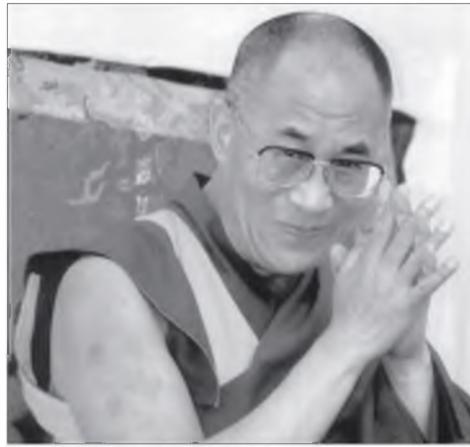
Ухаан хүгжэлтэ ба норилгодо дүүрэн абтадаг гэжэ өөрынгөө хизаарлагдахан дүршэлөөр ойлго-об. Бидэ табисуураинггаа хайн талын үзэлөө, сэдьхэл ханаагаа үргэхэ, му-угаа дараха аргатайбди. Агшам зу-ура ханаанда орохон мэдэрэлнай, элдэб олон эрх нүхэсэлнүүс дулды-даха, энэ элдэб эрх нүхэсэлнүүдье хубилгахадамнай, ухаамнай хубилха. Имэл даа, ухаанай юртэмсын үнэн бодото байдал. «Ухаан» гэжэ нэрлэ-дэг өөрынгөө дура зоргоор байдал юумэн. Заримдаа тэрэ угaa үсэд ба абтасагүй, зүгөөр манай удаа дараа нубаряа этигэмжээс үрхэлжэ идхажаа байгаа наамнай, ухаамнай үнэн сэхэ-ба нугархай боложо үгэхэ. Зарим ю-мээх хубилгахаар саг болоо гэжэ үнэн зүрхэннөө мэдэрхэдэмнайл, ухаамнай хубилжа шадаха. Ухаагаа хубилгахын тула ганса хүсэл ба маани уншалга багадаха, үшөө манай хубин дүршэл дээрэ үндэхэлнүүсэн ухаатай бодомжол-го хэрэгтэй болохо. Нэгэ удэр соо уха-агаа хубилгахагүйш; хуушан дадаба-ринууд, илангаяа ухаанай дадал зан эсэргүүсэжэ байха. Хэрбээ хүсэл ба ухаатай этигэмжэ байгаа гээшэ haа, байн байн ухаанайнгаа хараалжан зо-рилгонуудтаа эрид хубилалтануудье заатагүй туйлахат. Хубилалтануудай болохын боломжодо, энэ юртэмсэдэ амидараа сагтаа зорион харгыдам-най haалтануудтай ушархабди гэжэ бидэ мэдэрхэ енотойбди. Хэрбээ иимэ хаалтануудтай ушараад, зоригоо хухаржа, этигэлээ гээгээ haамнай, бэрхэшээлнүүдтэй тэмсэхэ арга боломжомнай багадаха. Зоболон ганса манай хубидаа бэшэ, бэшэндэ илгаагүй бултанда хүртэлдэг гэжэ hанажа яблаа haамнай, иимэ үнэнхэ үзэл манда зо-риг нэмээжэ, бэрхэшээльс булихым-най арга үгэхэ. Бэшэнэй зоболоние hанахадаа, бэшэ зондо hанаагаа зо-боходо, бэрхэшээльс дабаха арга боломжкоо дээшэлүүлнэбди.

Сэхьеын хэлэхэдэ, иимэ хандасаар шэнэ хаалта бүхэнниие ухаагаа нээмхэймийн үшөө нэгэ сэнтэй боломжо гэжэ харалтай, үшөө нэгэ энэрэл дээшлүүлхэ эрхэ нүхэсэл гэжэ шэнжэлэлтэй. хаалта бүхэнниие дабалтамний маниие бури нигүүлэсхы сэдьхэлтэй болгоно; ондоогоор хэлэбэл, бэшэ зоной зоболондо үнэхөөрөө нанаагаа зобохо шадабари өөртөө хүгжөөнэбди ба тэдээнэй гашуудалхаа сүлөөрхэдэнь түнхлахаа хүсэнэбди. Эсэстэнь манай дотор хүсэн ба амгалан байдал урган үндынэ.

ЭНЭРЭЛ ӨӨРТӨӨ ХАЙШАН ГЭЖ ХҮГЖӨӨХЭБ

Өөрыгээл үмөөржэ байгшам-
най бэшэ зондо дуратай байхынмай
хаатуулна, бултадаа билэ эды тэдү
тэрээгээр гутарнамди. Үнэнхэхэе
жаргалтай болохын тула билэ сэдь-
хэл тэниглэн байха өнгөтойбди, тэрэ
гансал энэрхы сэдьхэлтэндэ үгтэдэг.
Хайшан гэж энэндэ нурахаб? Буса-
дые хайлралга ехэ үхдатай гэжэ ойл-
гохомнай хүсэд бэшэнх лабтай, тэрэ-
энэх хэрэг дээрэнх бэелүүлхэмнайл
хэрэгтэй. Энэрэл өөртөө хүгжөөхын
тула тунхаришагүй ажал хэрэгтэй.
Үдэр бүриингээ ажабайдалда болохо
байнан үйлэ хэрэггүйдье ухаан бодо-
лоо, заншалаа захахадаа хэрэглэх
өнгөтойбди.

Энэрэл гэж ойлгосье нэн түрүүн тодор ойлгохо өнгөтойбди. Энэрэлэй элдэб олон зүйлнүүдтэй хүсэл ба дотор инаг татаса холисолдошодог. Жэшээнь, түрэлхидэй үхибуүндээ энхэргэн байлга тэдээнэй ходо бэшэ зүрхэ сэдьхэлээ худэлгэхэн урин эрхэ нүхэсэлтэй холбоотой. Тиймэхеэ энээниие дүүрэн

энэрэл гэжэ тооложо болохгүй. Имагтал нүхэрэймний хуби заяан ма-
най *haana* зобообол, энээниие энэрэл
гэнэбди, үнэн дээрээ энэмийн ехэн-
хидээ оройдоол дотор инаг татаса.
Үнгэрхэдөө үбгэ *hamganai* бэе бэедээ
дуратай (илангая түрүүшүн үедэ,
үшөө бэе бэеынгээ зангай далда ша-
нарые хүсэд мэдээдүйдөө) үнэхөөр
дуран бэшэ, юрын далда татаса гэхэ-
дэ болоно. Түргэн хоер тээшээ *haalaahaa*, тэдээндэ энэрэл дуталдаа бо-
лоно. Иимэ гэрлэлгэ миил зохеомол
хүлеэлгэдэ үндрхэлжэ, сэбер сэдыхэ-
лэй хүдэлсэын дотор дадалаар зохе-
огдоо.

Заримдаа дуранай абьяас шунал уугаа хүсэтэй байдаг, үнэн дээрээ олон элдэб дутагдалтай байгаашье *haan*. Дурлаан хүнинь сэбер сэмсэгэр, гэмгүй шэнгээр *haanagdaga*. Тэрэнхээ гадна инаг дадал байханхаа, үнэн дээ- рээ багаханшье *haan*, хүнэй *hainnies* үлүүсэ дэгэд ехдхэхээ *haanadagbdi*. Иимэшүү ушарал тохеолдодог гээшээ *haa*, үнэнхэхөө бэшэн тухай оролдол- го бэшэ, юрэл өөрүүмийн эрилтэ хан- гана гэнэн инаглалхаяа мүндэлнэ.

Тийгэбэшье ямаршье дотор дадалгүйгөөр энэрэл байжа болох. Тиймэхээ энэрэл ба дотор дадал юу-гэрээ илгаатай юм гэж элишэлхэнь удхатай. Үнэхээр энэрэл гээш юрын сэдьхэлээ худэлгэхэнэй харюулга бэшэ – ухаамжлан баримтанууд та тулгалжан бата бэхи бээз үгэнги ябадал. Энэ бата бэхи тулгуурин ашаар энэрэлтэйгээр хандаан дутын хүнэй хэршье өөригөө хөөл дээгүүр үзүүлэшьеугүй хаань, хайханаар хандалгань хубилхагий.

Үнэхөөр энэрэл манай зохеомол зураглалhaа ба хүлэглэhээ гарана бэшэ, ондоо хүнэй эрилтэhээ гарана, тэрэ хүн манай нүхэр гү, али дайсан

Тэрэхийн нийтийгээр гүй, али даасаныг илгаагүй, энэ хүнээ өөртөө амгалан тайбанийе, жаргалые хүсэнхэнхөөн, тэрээнэй зоболонгоо мултархаа хүсэлхэнхөөн, энээндэнь лэ бидээ тулгалжа, тэрээнэй бэрхшээлнүүдтэй өөртөө үнэнхөөр хабаадалгые хүгжөөнэбди. Иммэл даа, үнэхөөр энэ рил. **Буддын шажантанай зорилтог** – энэ үнэнхээ энэрэльвэ өөртөө хүгжкөөхэ, ондоо хүнэй найн ябахые харахаяа үнэнхэнхөө хүсэлхэ, эхэ зургаан зүйл хамаг амитадай найн найханай тулөө оролдохоз. Иммэ энэрэл хүгжкөөхэнь бэлэн башэ. Энэхүү дэлгэрэнгыгээр харахаа узээ. Тэрэх хүн найхан гү, али муухай гү, энхэргэн гү, али хэрэзгэй гү, бултандамнай адли хүн түрэлтэнэй тулөөлэгшэ. Бултандамнай адли зохьбохео нанангүй, жаргалтай нуухаяа хүсэнэ.

хүсэн.
Саашань, тэдэ маанад шэнги баһал зоболонhoо зайлажа, жаргалтай байха эрхэтэй. Иигээд лэхэрбээ та бүгэдын жаргаха хүсэлэнтэй ба тэрээ нийне эдлэхэ эрхье мэдэрээ гээшэ haа, энээгээрээ тэдээндэ hанаагаа зобожсох эхилнэт, тэдэ танда дутын болон Ухаагаа эхэ зургаан зүйл хамаг ами-

тадта һанаагаа зобожо нургахадаа, бэшэнэй түлөө харюусалгатай байнаан мэдэрэлээ хүгжөөнэт; тэдээндээ бэр-хэшээльые гаталхадань түнхэлхэе бүрин түгэс хүсэл танда мүндэлнэ. Хэндэ тусхай түнхэлхаяа энэ хүсэл илгадаггүй, хамаг эхэ зургаан зүйлдээ хабаатай. Өөр шэнгитнай тэдэ бааныгийн нийтийн ба мууе узэж байхадань, тэдээний илгажа байха ямаршье тиимээ нүхэряа баримта байхагүй, муугаар тэдээнэй байбалынь, хандаса тэдээндээ дэх хубилуултагүй.

Эндээ тэмдэглэлтэй реалист зондог багсаамжалжа болохо: «Бүхы амитадта жаргал хүсэхэ, хэрэгтэйгээ амитан бүхэнэй ябахын хүсэхэ гэхээ эшэ бүтэшэгүй худалаар. Иймэ худалдахүсэл ухаагаа хубилгахада гү, алийн сэдьхэлэйнгээ сахил журамые дийлэхэдэ угтаа хүртэшэгүй, тиммэхээ энэ оройдоо бээлүүлэшэгүй».

Тон дүтүн хаби хани нүхэдөөрөө харисажа, хоорондын бариссаатай зоной нягта бүлгэмхөө эхилэх хаа, аша үрэтэй гэж тэдэ тоолож болохо. Ябан ошон энэ бүлгэм үргэдэж болохо. Бүхы амитад тухай бодомжколнон үргэгүй, юндэб гэхэдэ, тэдэнэй тоо хэмжүүргүй олон гэжэ тэдэ бодомжжено. Хэзээшье тэдэ дэлхэйн зарим зон нүхэдтэйгөө эдь тэдэх холбоо барисаатайгаа мэдржэ, тийгээдшье оршлоной олон түмэн амитадтай тэдэнэй хубин заняанда ямаршье хамаан байхагүй гэжэ тэдэхэлэхэ. Иимэ зон иигэжэ нурагжа болохо: «Бүхы амитады тэбэрижэ багтааха ухаанай норилго хэрэгтэй юм гү?» Зарим тэдьгээрээ энэ бурууша алга болохотой. Зүгөөр, иимэ хамагай түлөө орлдохо мэдрэл өөхэдтэмнай ямарара нүлөөлэн хүгжэжэ байнаба гэжэ мэдрхэмний шухалын шухала. Энээнэй гол шухалань нигүүлэсхь сэдьхэлээ хүгжжөөжэ шадаха, ямаршье бодос амитан байг, жаргал ба үбшэн мэдржэ шададаг лэ haань, бултынен энхэрэн тэбэрихэ. Ушар юуб гэхэдэ, бүхы амиды бодос амитад үбдэхэ ба баярлаха гээшье мэдржэ байдаг гэж ойлгожо байя.

Имэй хамагч тэбэрүүн энээрэл лэй мэдрэл – агууухэх хүсэн, тэрээ нэй мандаа бий болохын туладаа заалхаа бодос, амитан бүхэнтэй өөрыгөө адлирханаанай хэрэггүй. Энээнийе холборхой юртэмсын бүгэдээ нийтэхэдээ адлидхажа болно: хэрбээ бидээ бүхын юумэнүүд ба үйлээ хэрэггүүд, тогтууригүй гэжэ баталбалтай, юртэмсэдээ байгаа юумэн бүхэнниие амин-дань хараанаймнай хэрэггүй. Иигээжээ хүнэй ухаан худэлнэ, энэ агшамье мэдрхэмнай шухала.

Манда сагай ба тэсэбэрийн байгаа сагтаа билээ энэ замби түбиний энэрийлээ ёөртөө дүүрэн хүгжөөжэ шадахабди. Манаи бээз үмөөрэлгэ хатуугаар тогтонижоон. «Би» гэхэн мэдэрэлдээ шагтагалдалга энэрэлдээ ехэ хаалта хэдэг. Иимэ ёөртөө дурлалхаа налахадаа, хүн үнэхөөр энэрэл хүгжөөжэ шадаха болоно, мүнхөөдэрхөө зүб шэглэл руу хүдэлжээхилээ.

ЯАГААД ЭХИЛХЭБ

Энэрилэй тон ехэх хаалта сухал ба үзэн ядалгые усаджажа эхилнэбди. Эдээ угaa хүсэтэй сэдьхэлэй худэлэлгэнүүдэд ухааемнай мэдэлдээ оруулдагыны бултанда мэдээжээ. Хэдышье тэдэнэй хүсэтэй haань, сухал ба үзэн ядалгые даража болохо. Хэрбээ манай тэдэниие хизаарлаагүй haамнай, эдээ hандаралта сэдьхэлэй худэлэлгэнүүдэд маниие химэлхэ (иихын тута тэдээндэ онсо юушье хэлтэгүй), тиггээд мандаа жаргал ба дурлалые олгуулхагүй. Тийхэдэнь сухал ямар бэ даа хэрэгтэй, сэнтэй гү гэжэ туруүн элишэлхэдэ туһатай. Заримдаа хэрбээ хүшэр бай-дал маниие тээлмэрдүүлхэдэнь, сухал

хэрэгтэй шэнги байха, элшэ хүсэ, этигэл зориг нэмэхэн шэнги байха. Эгээл энэхэн үедэ ухаанайнгаа байдал нийса шалгажа үзэхэхэдэй. Үнэн дээрээ сухал хүсэ нэмэдэгшье haas, энэ элшэ хүсэнэй изагуурье шэнжэлхэдээ, тэрээнэй hoxor байныен элирхэйлхэбди, тэрээнэй хойшолон hайн гу, али муу гэжэ байхагүй. Энэ тайлбарилагдахадаа, сухал гээшэ ухаандамнай байhan найние, ухаалдиха арга боломжыемнай халхалжархина. Тиймэ болохолоороо сухалай хүсэн хододоо этигэмжэгүй. Тэрэ hандаралай, тон муухай абари зангай шалтагаанинь болохо. Тэрээнхээ байтагай тон хэзэр сухалдахадаа, хүн ойро зуура мэдээгээ табихадаа, өөртөө ба тойро-ошодтоо мууе хэжэрхихэ. Мүн баha дортогхүй хүсэтэй аад, hyraggүй хүнгөөр хүтэлэгдэхөөр энэ хүшэр байдалда ороходомнай хэрэглэгдэдэг элшэ хүсье хүгжвэхэ арга боломж байха. Энэ шалгагдажа боломoor элшэ хүсэнэй унгинь энэрил байханаа гадна бодомжолго ба тэсэбэри болоно. Энэ сухалай урдахаа тон хүсэтэй хоро бууруулагша. Олон зон хоро бууруулга ба тэсэбэридэ hулахан шанар харадагынь шаналлтай. Минии hanахада, эдэ бүгэдэ тад ондоо, энэ дотор хүсэнэй тон зүб шанар гэхэб. Энэрил өөрынгөө юртэмсөөр зөвлэхэн, амгалан тэнюун шанартай, тэрэнэй хажуугаар угaa хүсэтэй. Тэрэ манда дотор хүсэ угөөд, тэсэбэри гаргахынмай баадхадаг. Бэлээр тэсэбэреэ алдадаг зонууд өөрынгөөр найдалгүйгөөр, хамгаалалтагүйгөөр мэдэрдэг. Тиймэхээ намда өөртэм сухалдлага hула найдамгүй байhanай тэмдэг.

Ингэж ямар бэ бэрхшээлтэй ушархадаа, үнэн сэхэ зангаа алдангүй, монгол байхаяа оролдогты, байдални зүб тээшээ шинидэгдэхэг гэж бодохоо бу мартагты. Магад, зариман танай үнэнэй хойноо оролдодогыетнай хэрэглэж, өөртөө хэрэглэхээ һанажа болохо, хэрбээ танай бээз абалга зэмтэй добтолгые дэмжэблэлнь, бури бата бэхи үзэл баримталха баатай болонот. Энэ үедөө энэрхы байха хэрэгтэй, өөрынгөө үзэл тодоруулжа, шанга эсэргүүсэлтэ хэрэглэхэх хэрэг гараба гэж элирээ һаань, сухалгүйгөөр, муу һанаангүйгөөр энээниие үйлэдэгты. Дайсадтны танда хоро хүргэнэнди гэж һанажа байгаашье һаань, тэрэнь өөхэдтэн тэхэрижэ бууха гэжэ ойлгохо енотийт. Муу һанаат нүгөө таладаа тэрээгээрн лэ харюусаха гэн, өөрыгөө үмөөрхэн һаналаа барихын тула энэрил үйлэдэхөө һанадагаа һанагты, тикигээд муу үйлын хойшолон зоболонгоо сүлөөрхэдэнь, тэдээндэ түнэлдэгты. Хэрбээ үйлэдэхэн хэрэгтнай даруу зангаар шэлэгдэхэн һаа, тэрэтнай хүсэтийгөөр ба ашагтайгаар тудажа бууха. Сухалтайгаар тэхэруюлхэн элшэ хүсэн тохор ба тудасагүй байха.

НҮХЭД БА ДАЙСАД

Энэрил, бодомжолго ба тэсэбэри гээшэ *haan* юумэн гэж тоолохомнай багадаха, тэдээниие амяарлахагүйт гэжэ ушёө дахин тусгаарлан тэмдэглэнэб. Бэрхэшээлнүүдэй бии болохыень хүлеэгээд лэ, иимэл үедэ эдэ шанарнуудаа *horix* ehotoy. Хэн иимэ боломжонуудые бии болгодог бэ? Хэзээдэшье манай нүхэд, бэшэ, дайсад ааб даа. Дээдын уршагуудые тэдэл манда гаргадаг. Тиимэ болохлоороо, үнэн дээрээ бидэ юундэб даа нураха гээ *haa*, дайсадаа тон дээдүн багшанарта тоолохо болонбди.

Борлой БОЛОТОВ оршуулба.

(Ургэлжээлүүн удаадахи дугаартга).
(Agatolon.ru Дунгар энэрийтэ амидарал сайтхаа абтба).

Понедельник, 18

Первый канал

06.00	«ДОБРОЕ УТРО»
10.00,	13.00, 16.00 НОВОСТИ
10.05	«КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»
10.35,	14.50 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
10.45	«ЖИТЬ ЗДОРОВО!» (12+)
11.55	«МОДНЫЙ ПРИГОВОР»
13.10	«ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ!»
13.50	«ДОБРОГО ЗДОРОВЬЯ!»
	С ГЕННАДИЕМ МАЛАХОВЫМ (12+)
15.00	«ДРУГИЕ НОВОСТИ»
15.25	Д/С «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»
16.20	«ХОЧУ ЗНАТЬ»
16.50	Т/С «ТЫ НЕ ОДИН»
17.20	«ДЕШЕВО И СЕРДITO»
	С ДАРЬЕЙ ДОНЦОВОЙ
18.00	Т/С «НЕРАВНЫЙ БРАК»
19.00	ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ
	С СУБТИРАМИ
19.50	«ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!» (16+)
20.50	«ПУСТЬ ГОВОРЯТ» (16+)
22.00	«ВРЕМЯ»
22.30	Т/С «СТРАСТИ ПО ЧАПАЮ»
00.30	«ВЕЧЕРНИЙ УРГАНТ» (16+)
01.00	«СВОБОДА И СПРАВЕДЛИВОСТЬ» С АНДРЕЕМ МАКАРОВЫМ (18+)
02.10	«НОЧНЫЕ НОВОСТИ»
02.30	«ТИХИЙ ДОМ». ИТОГИ БЕРЛИНСКОГО КИНОФЕСТИВАЛА
02.55	Х/Ф «МАДАГАСКАР»

Россия 1

06.00	«УТРО РОССИИ»
10.00	«1000 МЕЛОЧЕЙ»
10.45	«О САМОМ ГЛАВНОМ»
11.30	«КУЛАГИН И ПАРТНЕРЫ» (12+)
12.00,	15.00, 18.00, 21.00 ВЕСТИ
12.30, 15.30, 18.30, 20.40	«ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
12.50	Т/С «ТАЙНЫ СЛЕДСТВИЯ»
13.50	«ДЕЛО Х. СЛЕДСТВИЕ ПРОДОЛЖАЕТСЯ» (12+)
14.50,	17.45 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ

ТВ-программа

15.50	Т/С «ЕФРОСИНЬЯ. ТАЁЖНАЯ ЛЮБОВЬ»
16.45	Т/С «ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»
18.50	Т/С «КАТЕРИНА»
21.30	«СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»
21.40	«ПРЯМОЙ ЭФИР» (12+)
22.30	Т/С «ЖЕНА ОФИЦЕРА»
00.20	Д/Ф «БЕЗОПАСНОСТЬ.РУ»
01.15	«ДЕЧВАТА» (16+)
01.55	ВЕСТИ +
	Культура
08.00	«ЕВРОНЫЮС»
11.00	«НАБЛЮДАТЕЛЬ»
12.15,	02.40 Т/С «ПЕРРИ МЭЙСОН»
	Русский стиль
13.10	«ОРБИТА»
14.20	Д/Ф «РЫЦАРИ ВЕЛИКОЙ САВАННЫ»
15.15	«ЛИНИЯ ЖИЗНИ»
16.10	«ПЕШКОМ...»
16.40,	20.30, 00.40 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ
	ТНТ
16.50	СПЕКТАКЛЬ «ДОМА ВДОВЦА»
18.30	АНСАМБЛЕВАЯ МУЗЫКА ТРЕХ СТОЛЕТИЙ
19.25	Д/Ф «СТАРЫЙ ГОРОД ИЕРУСАЛИМА И ХРИСТИАНСТВО»
19.40	«АКАДЕМИЯ»
20.45	«ГЛАВНАЯ РОЛЬ»
21.05	«САТИ. НЕСКУЧНАЯ КЛАССИКА...»
21.45	Д/Ф «BAUHAUS НА УРАЛЕ»
22.30	Д/С «ЭВОЛЮЦИЯ ЕВРОПЫ»
23.25	«ТЕМ ВРЕМЕНЕМ»
00.10	Д/С «БАБИЙ ВЕК»
01.00	Д/Ф «ЛЮДОВИК XV - ЧЁРНОЕ СОЛНЦЕ»
02.35	А. РУБИНШТЕЙН. «ВАЛЬС-КАПРИС»
03.30	Д/Ф «РОЗЫ ДЛЯ КОРОЛЯ. ИГОРЬ СЕВЕРЯНИН»
	ТВИКОМ
00.10	«ВКУСНО» (12+)
01.00	«В ТЕМЕ» (16+)
02.35	«ДОМАШНИЙ ЗООПАРК» (0+)
03.30	Д/Ф «ОПЕРАЦИЯ БАГРАТИОНА»
04.00	«БАГРАТИОНА»
05.00	«КОМЕДИ-КЛАВ»: ЛУЧШЕЕ. ПОГОДА
06.00	«ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ» (16+)
07.00	Х/Ф «ВЕЛИКОЛЕПНАЯ АФЕРА»
07.30	«ВКУСНО» (16+)
08.30	ВСЕ». НОВЫЙ СЕЗОН (6+). ЗУРХАЙ
09.00	12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00, 01.40 НОВОСТИ ДНЯ (16+)
09.00	«В МУЗЫКАХ» (16+)
11.00	«В ПОДРУБНОМ» (16+)
12.00	«ВОЛГИ» (16+)
13.00	«ВОЛГА» (16+)
14.00	«ВОЛГА» (16+)
15.00	«ВОЛГА» (16+)
16.00	«ВОЛГА» (16+)
17.00	«ВОЛГА» (16+)
18.00	«ВОЛГА» (16+)
19.00	«ВОЛГА» (16+)
20.00	«ВОЛГА» (16+)
21.00	«ВОЛГА» (16+)
22.00	«ВОЛГА» (16+)
23.00	«ВОЛГА» (16+)
09.00	«В ТЕМЕ» (16+)
10.00	«ВОЛГА» (16+)
11.00	«ВОЛГА» (16+)
12.00	«ВОЛГА» (16+)
13.00	«ВОЛГА» (16+)
14.00	«ВОЛГА» (16+)
15.00	«ВОЛГА» (16+)
16.00	«ВОЛГА» (16+)
17.00	«ВОЛГА» (16+)
18.00	«ВОЛГА» (16+)
19.00	«ВОЛГА» (16+)
20.00	«ВОЛГА» (16+)
21.00	«ВОЛГА» (16+)
22.00	«ВОЛГА» (16+)
23.00	«ВОЛГА» (16+)
09.00	«ВОЛГА» (16+)
10.00	«ВОЛГА» (16+)
11.00	«ВОЛГА» (16+)
12.00	«ВОЛГА» (16+)
13.00	«ВОЛГА» (16+)
14.00	«ВОЛГА» (16+)
15.00	«ВОЛГА» (16+)
16.00	«ВОЛГА» (16+)
17.00	«ВОЛГА» (16+)
18.00	«ВОЛГА» (16+)
19.00	«ВОЛГА» (16+)
20.00	«ВОЛГА» (16+)
21.00	«ВОЛГА» (16+)
22.00	«ВОЛГА» (16+)
23.00	«ВОЛГА» (16+)
09.00	«ВОЛГА» (16+)
10.00	«ВОЛГА» (16+)
11.00	«ВОЛГА» (16+)
12.00	«ВОЛГА» (16+)
13.00	«ВОЛГА» (16+)
14.00	«ВОЛГА» (16+)
15.00	«ВОЛГА» (16+)
16.00	«ВОЛГА» (16+)
17.00	«ВОЛГА» (16+)
18.00	«ВОЛГА» (16+)
19.00	«ВОЛГА» (16+)
20.00	«ВОЛГА» (16+)
21.00	«ВОЛГА» (16+)
22.00	«ВОЛГА» (16+)
23.00	«ВОЛГА» (16+)
09.00	«ВОЛГА» (16+)
10.00	«ВОЛГА» (16+)
11.00	«ВОЛГА» (16+)
12.00	«ВОЛГА» (16+)
13.00	«ВОЛГА» (16+)
14.00	«ВОЛГА» (16+)
15.00	«ВОЛГА» (16+)
16.00	«ВОЛГА» (16+)
17.00	«ВОЛГА» (16+)
18.00	«ВОЛГА» (16+)
19.00	«ВОЛГА» (16+)
20.00	«ВОЛГА» (16+)
21.00	«ВОЛГА» (16+)
22.00	«ВОЛГА» (16+)
23.00	«ВОЛГА» (16+)
09.00	«ВОЛГА» (16+)
10.00	«ВОЛГА» (16+)
11.00	«ВОЛГА» (16+)
12.00	«ВОЛГА» (16+)
13.00	«ВОЛГА» (16+)
14.00	«ВОЛГА» (16+)
15.00	«ВОЛГА» (16+)
16.00	«ВОЛГА» (16+)
17.00	«ВОЛГА» (16+)
18.00	«ВОЛГА» (16+)
19.00	«ВОЛГА» (16+)
20.00	«ВОЛГА» (16+)
21.00	«ВОЛГА» (16+)
22.00	«ВОЛГА» (16+)
23.00	«ВОЛГА» (16+)
09.00	«ВОЛГА» (16+)
10.00	«ВОЛГА» (16+)
11.00	«ВОЛГА» (16+)
12.00	«ВОЛГА» (16+)
13.00	«ВОЛГА» (16+)
14.00	«ВОЛГА» (16+)
15.00	«ВОЛГА» (16+)
16.00	«ВОЛГА» (16+)
17.00	«ВОЛГА» (16+)
18.00	«ВОЛГА» (16+)
19.00	«ВОЛГА» (16+)
20.00	«ВОЛГА» (16+)
21.00	«ВОЛГА» (16+)
22.00	«ВОЛГА» (16+)
23.00	«ВОЛГА» (16+)
09.00	«ВОЛГА» (16+)
10.00	«ВОЛГА» (16+)
11.00	«ВОЛГА» (16+)
12.00	«ВОЛГА» (16+)
13.00	«ВОЛГА» (16+)
14.00	«ВОЛГА» (16+)
15.00	«ВОЛГА» (16+)
16.00	«ВОЛГА» (16+)
17.00	«ВОЛГА» (16+)
18.00	«ВОЛГА» (16+)
19.00	«ВОЛГА» (16+)
20.00	«ВОЛГА» (16+)
21.00	«ВОЛГА» (16+)
22.00	«ВОЛГА» (16+)
23.00	«ВОЛГА» (16+)
09.00	«ВОЛГА» (16+)
10.00	«ВОЛГА» (16+)
11.00	«ВОЛГА» (16+)
12.00	«ВОЛГА» (16+)
13.00	«ВОЛГА» (16+)
14.00	«ВОЛГА» (16+)
15.00	«ВОЛГА» (16+)
16.00	«ВОЛГА» (16+)
17.00	«ВОЛГА» (16+)
18.00	«ВОЛГА» (16+)
19.00	«ВОЛГА» (16+)
20.00	«ВОЛГА» (16+)
21.00	«ВОЛГА» (16+)
22.00	«ВОЛГА» (16+)
23.00	«ВОЛГА» (16+)
0	

БУДДЫН ШАЖНАЙ ГҮН УХААЕ АЖАБАЙДАЛДАА ХЭРЭГЛЭГТЫ

Хүндэтэ уншагшад, январь соо манай сонин Татьяна Далаевна Батороватай хэхэн хөөрэлдөө толилоо ѫн. Далай ламын хэлэхээр, буддын шажнай ном бүхэнний яагаад энэ наһаяа зоболонгүй үнгэргэхб гэхэн заабаринуудтаа зориулагданхай. Мүн Далай багшамнай ганса шажанаа хараад ябадаггүй, дэлхэйн мэдээжэ эрдэмтэдтэй харилсаа холбоотойгоор ажалаа ябуулдаг ехэ эрдэмтэй хүн юм - жэлэй туршадаа анатоми, физиологи, психология болон бусад эрдэмүүдэй уласлоорондын 5-6 симпозиумдо хабаададаг. Тийн ном табихадаа, хамаг юумыг ажабайдалай бодото жэшээнүүд дээрэ үндэхэлэн ойлгуулдаг заншалтай. Энэ ушархаа хэдэн дахин Далай ламатай сэхэ золгожо ерхэн Татьяна Далаевнагай хөөрэйнэ таанадтаа дамжуулбал, туһатай байха гэж һанаад, хүүгэдэй хүмүүжүүлгэдэ болон ажабайдалай бусадшье асуудалнуудтаа хабаатай нанамжа бодолнуудыень хэблэхэмнай.

ҮХИБҮҮДЭЙНГЭЭ АЗА ЖАРГАЛ БҮ ХУЛУУГТЫ

Багаанаа зүбөөр хүмүүжүүлэгдэхэн үхибуун ямаршье хундаа хүшэр байдалнаа гарасалдажа, муу юумэн соо "сэбэр" зандаа үлэж шададаг юм. Тэрэтийн хэзээдэшье наркоман болохогүй, архида дарагдахагүй, хулгай худал болон алуур үүдхэхэгүй - бүхэ голтой гээд хэлэгшэ гүбди даа. Зүгөөр үхибуундээ һайн мую хоёрой илгаа заахадаа, заабол өөрөө жэшээ боложо үгэхэ ёнотойт. Хэрбээ өөрөө залхуу ha, үхибуугээ ажалша болгожо шадахагүйт; худалша хөөрүү ha, хүүгэдээ сэхэ сэбэр байхыен баалаха эрхэгүйт; өөрөө архинша ha, үриингөө архи уухыен хорихо һэшхэлгүйт... Энээниие ойлгохо хэрэгтэй. "Муунаа мую, модонхоо хөө" гэхэн сэсэн үгэ эндэ таарамжатай, үгы гэбэл "Какова матушка, таковы и детушки" гэж тон зүб оньхон үгэ бии.

Үхибуундэйнгээ аза жаргал хулуужа болохогүй гэжэ баана зон хэлэдэг. Энэмийн ямар удхатайб гэхэдэ, хүүгэдэйнгээ һаншаг сайханаан хүрэтээрн "ниёныен аршажа ябангүй", гарыене

ганзагада, хүлыен дүрөөдэ хүргөөд лэ орхихо хэрэгтэй.

"Бидэ үлүү ехээр үхибуундээ дүмэ дүмэхөөр, юушье хэжэ шадахагүй, өөрүн һанал бодолгүй, өөрүн хүсөөр ямаршье шинидхэбэри абаажа шадахагүй хүнүүдэй, - гэжэ Татьяна Далаевна ойлгуулна. - Энэ алтан дэлхэй дээрэ үхибуү мүндэлүүлэх хадаа өөдэн болгохо ёнотойби. Эндэ хэлсээн үгы. Зүгөөр айл болгожо тубхинүүлэмсээрээл, эхэ эсэгын уялга дүүрэдэг юм."

Үнэхөөрөөшье, олонхи гэртэхин үхибуундэйнгээ хойнохоо унатаараа оролдожо, тэдэнээ ажабайдалай ямаршье дүй дүршэлгүй болгожорхидог. Хүн болохо багаанаа гэдэгтэл, хүүгэд балшар һананхая ажалтай танилсаха ёнотой, энэн бээ махабадтншье һайн хаюм. Тийхэлээрээ һунатарны зарахаа бэшэ юм ааб даа, даахал ажалыен хүүлэхэ хэрэгтэй. Ехэ болоходоо, тэдэнай өөхэдтэйтнайл һайнине хүргэхэл. Зүгөөр хадамдаа гарашоод, эдихэ юумээз шанажа шадахагүй басагад, һамга абажархёд, гэр булынгөө хоолой тэжээжэ шадахагүй.

Хүбүүд ехээр зобоходоо, юундэ эхэ эсэгэмнай бидэниие нургаагүй гээшэб гэжэл заабол гомдоно.

"Би дүрбэн жэлэй туршадаа Урда Солонгосто ажануухадаа, хүүгэдээ ямар хатуугаар хүмүүжүүлнэ гээшэб гэж ехэ гайхагша ѫн. Харин мүнөө тон зүб заншал гэж һанадаг болонхойб. Юуб гэбэл, энэ гүрэндэши бүхын хүүгэд (миллионерэйшье үхибуун) нургуулияа дүүргээд лэ, саашанхи ажабайдалаа өөрүн лэ хүсөөр зохёодог байна. Шадаа һаа - хүн болохш, үгы haа - үгы. Тиймэхээ хандайшанаа үхибуундээ хормой hoо таанлжа, өөрхөө холо болгохо хэрэгтэй. Яахашьгүй. Тэдэнтэй тэмтэрэ-тэмтэрхээр, эхэ эсэгын заажа үрдеэгүй юумыг ажабайдалнаа абааха, бэрхэнүүд болохол даа. Ажабайдал гээшэ хүнүүдээ дүрбэ эхбэжэ, дүрбэ үнгэжэ, юу хээндэ нургадаг гэжэ үрданай үгэ бии хо юм. Тийгээд хэн нэгэнэй энээниие шаданагүйб, тэрэмни болоногүй гэжэ гээрхэдэ, циркын баабгайнүүдай велосипедээр гүйлгэжэ байхада, ухаатай хүн аад, шаданагүйб гэхэн эшхэбтэй гэжэ харюусадагби," - гэжэ Татьяна Далаевна хэлээ.

Үхибуү дүмэхэ буришни, тэрэшии дан үлүү гарашадаг. Энээниие Далай лама ойлгуулхадаа, хүн бүхэнний ондоо хүнэй түнада, энхэргэн хандасада хүртэх дурдатай гэжэ хэлэнэ. Зүгөөр зарим хүүгэд бэеынгээ амарыг хаража нуршадаг: үгэжэл байхадаш, садахаа дэбтэхье мэдэхээ болишиод, абажал-абажал байхада. Энээниие таан дүүрэн болюулжа шадаагүй haа, үхибуундэйнгээ олох ёнотой дүй дүршэлэнеен "хулуун" ахирдуулжа, саашанхи харгыен хаяанаа мэдээрэйгты.

"Намтай нэгэ иимэ ушар болохон юм. Аша хүбүүмни Улаан-Үдэн нургуулида б-дахи класста һурадаг юм.

Тийн гэртэхинэй нэгэ суглаанай үедэ классай шалаа уграхаа тухай асуудалаа нилээд ехэ арсалдаан болоо ѫн. Олонхимнай хүүгэдээ үмөөржэ, класс сохи шалаа угаалгахая арсаа. Харин би, тийхэдэ үшөө нэгэ һанатай үбгэжээл хүүгэднай ажал хэжэ нураг лэ гэжэ ойлгуулжа ядаабди. Тээд шортоо, ойлгохо гэртэхин олдоогүй. Үнгэрхэдээ, нэгэ баян эхэнэр "үгытэй" намда һанаагаа зобожо, танай аша хүбүүнэй түлөө мүнгэ түлэхэмни гэжэ дурадхаа... Юун гэхэбши даа? Энэ эхэнэр ажалда һургаха хэрэгтэй гээшье огто ойлгохогүй үлэшшоо. Ихэдээ биде өөхэдээ хара амия харанабди, мүн үхибуундээшье тиймээр хүмүүжүүлнэбди. Энэл ушархаа үншэн үхибууд, хаясанай үбгэд, хүгшэд олон ха юм", - гэжэ Татьяна Далаевна онсолоо.

АРХИДА ОРОЬОН ХҮН – ХАРА АМИЯ ХАРААШАН

"Архи намнадаг хүн эхэ эсэгынгээ, үхибуундэйнгээ нэрэ хухалханаа гадна тэдэндээ ямар ехэ зоболон асарна гээшэб. Энээниие ухаагаараа туйжа, архианаа холдохо зүрхэгүй хүнүүдие будын шажан туйлай ехээр хара амия хараашан гэжэ тоолодог", - гэжэ Татьяна Далаевна тэмдэглээ.

Үнэхөөрөөшье, архиншадые жаргалтай зон гэлсэдэг: эхэ эсэгынгээ болон хүүгэдэйнгээ урда нэгэшье харюусалгагүй, бүхын уялгануудаа өөрыгөө "сүлөөлжэрхёд", архимни тийгүүлнэл даа гэжэ бээсагааруулаад ябахада, һанаа

амар бэшэ гү? Тиймэхээ эхэ эсэгэе, аха дүүнэрээ, үхибуү шубуугаа хайлладаг хүн архин богоол болохогүй, архида ороошье һаа, энэ хортото бодосой һабархаа мултархаяа бүхыгээрээ оролдохо гэхэн тобшолол гаража ерэнэ.

ХҮН БҮХЭНДЭ ЖАРГАХАШЬЕ, ГАШУУДАХАШЬЕ САГ ЕРЭДЭГ

Буддын шажнанда иимэ домуг бии. Нэгэ эхэнэр хүбүүгээ алдаа, тэсшэгүй гашуудалдаа унаад, бээс барика ядаадаа, ламадаа ерэхэ хандана:

- Би хайшан гэхэ гээшбүбүб? Хүбүүгээ үхүүлээд, хүндэ хүшэр байнал даа. Гашуудалхаа эдэгээдэг эм намда үгыт, тэсэхэ аргамни налаа.

Харюудань лама бодолгото болоо, иигэжэ хэлэнэ:

- Танай эрихэн эм хэхын тута намда эмэй зүйлэд ордог юумэн хэрэгтэй.

- Юун гээшб? Хаанаанаашье олохоб.

- Олдох-олдох. Шабар хэрэгтэй.

Эхэнэрэй баярлаад, яаралтайгаар гүйжэ гаражадань, лама хойнохоонь үрдижэ хэлээ:

- Тэрэ шабараа заатагий түрэл гаралаа алдаагүй айлхаа абаха ёнотойт.

Тэрэ эхэнэр хэдэн жэлдэ шабар бэдэрээд олоогүй: түрэлээ алдаагүй айл гэжэ үгы. Айл бүхэндэ ороходонь, үбгэниинь гү, али үхибуунинь гү, аха дүүнэрийн һанаа баранхай байгаа. Тийн эхэнэр шабар бэдэрх буреэ би гансаараа бэшэ хо юмбиб даа, алтан дэлхэй дээрээ ажануухан хүн бүхэндэ үйдхар гашуудал дайралдадаг байна гэжэ ойлго. Хэншие гашуудалдаа дарагдажа, үхэхэмнэй гэжэ ябанагүйл, хүн зоной үзэдэг лэ юум үзөөб, тиймэхээ бээс бариха хэрэгтэй гэжэ өөрөө өөртөө сэдхээл түрүүлээ. Удаань үнөөхи ламадаа ошожо хэлэнэ: "Ламбагай, наамайе үхлисит даа. Би иимэ ухаа түрүүлээгүй ябааб. Харахадамни, хүн бүхэн хэн нэгэнэ алданхай байна".

Энэ домог ехэ нургаалтай. Илангаяа мунөө үедэ бидэ багахан лэ бэрхшээлдээ даргдахаяа һанадагбди. Илангаяа залуушуул инаг дурандаа "сохиулжа", үгы һаа гэртэхинтээз багтажа яада, мүн бусадшье хэрэгтэхэрэггүй шалтагаанхаа бээс хороожорхино. Миний нэгэ танилни ажабайдалай ямаршье орёо сагта урма зоригоо хухардаггүй. Яагаад хамагые тэнсэнэ гээшбши, ямар аргаар хамагые зурхэ сэдхээлдээ багтажа шаданабши гэхэдэм, ехэл гайхангяар наамайе шарайшалаад: "Амгалан ажабайдалай юрын лэ юрьеэн хо юм. Бээс бариха хэрэгтэй. Хүн бүхэндэ өөрын шинидхэгдэгүй асуудалнууд бии, хүн бүхэн баһал энэтэр юум үзэнэ. Тийхэдэнь би зобонб-тулинаб гэжэ, түрэлхид гаралхидайнгаа һанаа зобоох аргамнигүй" - гэжэ харюусаа.

Дыжит МАРХАДАЕВА.

К 80-летию Союза художников республики

МУЗЕЙ И ХУДОЖНИК: ДИАЛОГ ПРОДОЛЖАЕТСЯ

Художников Бурятии и Национальный музей Республики Бурятия связывают многолетние творческие связи, действует соглашение, по которому обе стороны активно сотрудничают друг с другом. В 2012 году Национальный музей совместно с региональным отделением БРОО «Союз художников России» осуществил несколько значительных выставочных проектов.

В марте 2012 года в Художественном музее состоялось открытие межрегионального проекта «Моя Сибирь», организованное совместно с галереей LE ART, ИРО ВТОО «Союз художников России», ИОХМ им. В.П. Сукачева и Национальной Монгольской Галереей. В выставке наряду с иркутскими, братскими, красноярскими и монгольскими художниками приняли участие 18 членов Союза художников Республики Бурятия.

Целью данного проекта являлось создание в современном обществе через призму культуры наиболее целостного представления о Сибири как о могущественном, уникальном, культурном феномене. Проект «Моя Сибирь» предполагал объединение поколений профессиональных художников и поэтов в пространстве и времени для материализации культурного феномена «Сибирь» с помощью искусства, организацию передвижной выставки «Моя Сибирь» по России и за рубежом, а итогом проекта станет издание альбома «Моя Сибирь».

Ежегодная выставка «Лауреаты, стипендиаты в изобразительном искусстве» открылась в конце марта 2012 года. Данная выставка представляла работы стипендиатов Правительства Республики Бурятия в области изобразительного искусства. В выставке приняли участие три творческие организации: Бурятское региональное отделение Всероссийской творческой общественной организации «Союз художников Российской Федерации», Союз художников РБ и Региональный общественный фонд возрождения старобурятского искусства «Буряд Ураг». Всего на выставке было представлено около пятидесяти произведений живописи, графики и декоративно-прикладного искусства. Особое внимание привлекли работы молодых начинающих художников - скульптура «Лучник» Алдара Раднаева, диptyх «В долине Селенги» Саяны Батуевой и мелкая пластика Надежды Супониной.

17 апреля состоялось торжественное открытие персональной выставки художника буддийской танки, члена СХ РБ Николая Дудко «Визуальные образы буддизма». Выставка была посвящена 50-летнему юбилею художника. Экспозицию составили 44 работы, созданные в период с 1995-2011 гг. из коллекции автора и частных

лиц, а также художественные материалы и инструменты, раскрывающие технику религиозной живописи. Во время работы выставки состоялся мастер-класс, данный художником для студентов Бурятского Республиканского педагогического колледжа. Студенты смогли не только познакомиться с этапами, технологией создания танка, но и задать интересующие их вопросы автору.

Также в апреле 2012 года открылась еще одна персональная выставка члена Союза художников Республики Бурятия, молодой художницы Виктории Рабжаевой «Пробуждение». Это уже вторая по счету выставка В. Рабжаевой в Художественном музее. Виктория - выпускница Красноярского государственного художественного института, стажировалась в мастерской профессора А.П. Левитина Российской академии художеств. Прошла учебу во Все-российском Художественном реставрационном научном центре им. академика И.Э. Грабаря и в настоящее время работает художником-реставратором в Национальном музее РБ.

На выставке были представлены 26 новых живописных работ, созданных автором за последнее время. Темой большинства жанровых работ Виктории стали традиционные буддийские обряды и ритуалы.

«Страна ранних жаворонков» - так называлась персональная выставка народного художника России, лауреата Государственной премии РБ, члена-корреспондента Российской академии художеств, члена СХ РБ Солбана Ринчинова, которая проходила в Национальном музее с 21 апреля по 23 мая. Выставка была приурочена к 75-летию художника и присвоению ему высокого звания члена-корреспондента Российской академии художеств. На выставке было представлено 96 живописных работ из фондов музея и личной коллекции художника. Солбан Раднаевич Ринчинов относится к тому поколению художников, которые начинали творить во второй половине XX века. В его работах отражен большой цикл, имеющий событий-

ный масштаб: строительство БАМА, быт сельского хозяйства, людей труда, портреты, натюрморты, его родные места, живые эпические картины. Примечательно, что после завершения выставки художник подарил 35 своих работ Национальному музею, из которых 29 живописных полотен и 6 графических.

Новой формой работы музея стала постоянно действующая выставка-ярмарка «Арт-Бэлиг», начавшая свою работу 18 мая в Международный день музеев. Данный проект ставит своей целью пропаганду современного бурятского искусства и дает художникам возможность показать свои произведения широкой публике. Работы на выставке постоянно обновляются, в настоящее время здесь представлены более 50 художников Бурятии, среди которых 37 членов СХ РБ.

Посетители выставки «Арт-Бэлиг» могут приобрести работы художников. По программе деятельности «Арт-Бэлиг» проводит аукционы, благотворительные акции, встречи с художниками, экскурсии. В канун рождественских праздников прошел благотворительный аукцион, в котором участвовали великолепные работы Олега Козлова, Леонида Семенова, Евгения Болсобоева и Владимира Иванова. Вырученные денежные средства были отданы трехлетнему Славе Донсонону на лечение.

Для удобства посетителей на сайте Национального музея РБ создан интернет-магазин и 3D - панорама выставки-ярмарки «Арт-Бэлиг».

11 сентября состоялось торжественное открытие персональной выставки члена Союза художников России, народного художника Республики Бурятия, лауреата Государственной премии РФ, РБ Булата Гэндэновича Жамбалова. Выставка носила название «Искусство серебра» и была приурочена к 60-летнему юбилею мастера серебряных дел.

На выставке были представлены фотографии работ из личного архива художника, а также ювелирные изделия, созданные художником в разные периоды творчества.

Булат Жамбалов является

одним из наиболее известных мастеров серебряного дела, которые сегодня продолжают развивать традиции в ювелирном искусстве. Творчество Булата Гэндэновича характеризуют глубоко национальные мотивы, широкое применение традиционного орнамента в художественных изделиях. Среди украшений, выполненных за последний период, есть интересные ре-

шения новой стилистики, что свидетельствует о перспективности поисков мастера, активно включившегося в современное ювелирное искусство.

В 2013 году Союз художников Республики Бурятия отмечает юбилейную дату – 80-летие образования Союза художников в республике. В связи с этой знаменательной датой Национальный музей Республики Бурятия совместно с Союзом художников РБ планирует открыть в апреле этого года большую юбилейную ретроспективную выставку.

В текущем году музей с Союзом художников РБ планирует открытие персональных выставок художников И. Налабардина, Н. Улзытуевой, В. Русских, А. Чинбата, В. Николюка, а также совместные выставочные проекты как «Женщина у Байкала», «Великий Май», куда будут привлечены все члены Союза художников.

Т.РАДНАЕВА,
заведующая Центром изобразительных искусств им. Сампилова
ГАУК РБ
«Национальный музей Республики Бурятия».

ПРАЗДНИК ГЛАЗАМИ ДЕТЕЙ

6 февраля в Художественном музее им. Ц.С. Сампилова открылась республиканская выставка детского творчества «Навстречу Сагаалгану». Выставка будет работать до 17 февраля.

Участников и гостей приветствовали заместитель министра культуры Республики Бурятия Сергей Добрынин, член Союза художников Виктория Рабжаева, буддийский живописец Александр Кочаров и руководитель студии «Юный художник» при музее Елена Куимова.

Директор Национального музея Республики Бурятия Татьяна Бороноева отметила, что республиканская выставка детского творчества проводится в десятый раз, но впервые она посвящается Белому месяцу и, как уверены организаторы, содействует не только развитию творческого потенциала, но и формированию интереса к культуре и искусству, быту, традициям и обычаям бурят. И с этим можно только согласиться. После обзора выставки преподаватель изостудии «Радуга» Татьяна Щербакова отметила, что любой человек получит представление об обычаях и традициях, связанных со светлым праздником Сагаалган.

Самая популярная тема – изображения юрты и празднично одетых хозяев, ожидающих гостей с хадаком на руках, их просто не счесть.

бабушка с четками в руках, за ней – горящая лампада, и «Гора Уран Душэ в Сагаалган», вся в разноцветных флагах хии-морин. Прекрасен дацан Александры Весниной из ДДТ «Сосновый бор» (квилинг). Также довольно часто изображают Богиню Лхамо в рассветный час, когда она объезжает мир, в основном в образе прекрасной женщины.

Одна из излюбленных тем – изображение восточного гороскопа, но какое буйство фантазии! 12 зверей, которых знают все жители нашей республики, у Сарионы Тудуповой из школы №54 водят хороводы вокруг именинницы-красавицы Змеи, а у пятилетней Мариной Аксеновой из детсада №173 дружно сидят за столом и разговаривают. Запоминается кокетка Змея и молодой месяц, кажется, влюбленный в нее, на рисунке Сони Тагильцевой.

Очень интересные работы по бисероплетению представила школа №37, особенно восхищают «Брусничка» и «Песни степи» 14-летней Дины Гомбоевой, «Красавица Ангара» Софии Москвитиной.

Всего на выставке 700 работ детей со всей республики, за исключением Баунтовского и Муйского районов. На открытие пришли родители, бабушки и дедушки. Среди них Татьяна Петровна Матвеева, ее внучка Катя Белобородова второй год занимается в ДШИ №4. Айлану Гармаеву из детсада «Алые паруса» сопровождали папа Владислав Гармаев и воспитательница Туяна Борисовна. Тамир Бадлуев из детсада №173 пришел с папой Евгением Бадлуевым. С какой радостью он показал мне свою работу.

Представители музея и Союза художников вручили авторам лучших работ памятные подарки, в том числе четырехлетнему Жалсарю Дашицыренову за потрясающие акварели, как сказал Александр Кочаров.

Для участников проведены мастер-классы по бисероплетению, лепке из глины, бурятской игре «шагай наадан».

**Людмила ОЧИРОВА.
Фото Дарьи ШАТОВОЙ.**

Мэргэн түргэн залуу үетэн

ҮҮР ХАРБАЛГЫН МУРЫСӨӨН – САГААЛГАНАЙ ҮАЙНДЭРТЭ

Февралийн 2-то Улаан-Үдэ хотын 9-дэхий дунда нургуулиин шабинарай дунда МВД-гэй спортзал соо Сагаалганда зориулагданан заншалта үүр харбалгаар мурьсөөн үнгэрбэ.

Эндэ дүшөөд үүр харбагшад эдэбхитэй хбаа-

даа. Үүр харбалга манай нургуулитай нягта холбогтой. Буряад орондоо суутай Халудоровтанай булын Данзан, Эрдэни, Зина гурбан энэ нургуулида эдэбхитэй нураан. Мунөө манай нурагшадын аба эжытээе ехэ дуратайгаар норино. Мурьсөөнэй дүнгөөр I нуури

өөрүнгөө нахан соо 10-дахи классай нурагша Балбаров Бэлгигээ эзэлбэ. II нуурида 9-дэхий кластай Дашиев Эрдэм гарваа. Бадлуев Андрей, Хандажапов Булат, Доржиеева Александра, Бадмаева Туяна нурагшад нууринуудын эзэлээ, бэлэг сэлэгтэ хүртөө. Бэлэгүүдые хотын Гор-

соведэй депутатууд абажа туналлаа.

Бидэ нургуулиин директор В.В.Иванов, хумүүжүүлгүн талаар директорэй орлогшо С.С. Гармаева, буряад хэлэнэй багшанар С.В. Ванжилова, Д.Г. Сыренова, Б.Ц. Дубчинова, Т.Б. Ныкешкина хотын-

гоо депутатуудта, Дина-мо бүлгэмэй тренернуудтэ Леонид Шарапович Халудорвота, Л. Халудоровада, Зинаида Леонидовна Халудоровада, Алексей Зандеевтэ (баатал манай шаби, мунөө 3-дахи курсын оюутан) баяр баясхаланаа хүргэнэбди.

Харбалгын үедэ

Хандажапов Булат

14-нахатайшуулай дунда илагшад

БУРЯАДТАМНАЙ ЭДИР ГЭСЭРНҮҮД, ДАНГИНААР ОЛОН ДАА

Үужам тэнюун бодолтой, уян наалгай сэдьхэлтэй үргэн Буряадтамнай арад зон Сагаан нарынгаа найр наада эхилбэ. Февралийн 7-до Улаан-Үдэн Советскэ районой Хүүгэдэй уран найханай байшан соо заншалта болонон табадахи “Сагаан нарын Гэсэр-Дангина” конкурс үнгэрөө.

Тус конкурсдо Советскэ районой 50 гаран нурагшад хбаадаа. Уран найханай байшан соо ехэл хүлгөөтэй

хэн. Жэл бүри жэнхэни буряад хэлэн дээрээ түрэл тоонто нютаг тухайгаа, уг изагуураа удхалан хөөрөх үхижүүдэй олошоржол байхада, ехэ баясамаар.

Манай 9-дэхий нургуулиин нурагшад энэ конкурсдо ехэ дуратай. Аяар 26 эдир дангинаар сооюу эгээл эрхимыень шэлэхэгээшэ жюриин гэшүүдтэ хүндэхэн байгаа гэжэ нанамаар. Тийн манай нургуулиин 2-дохи ангин нурагша Алина Цоктоева эрхимэй эрхим Эдир дангина болоожо, Гран-при шанда хүртөө. 4-дэхий ангин нурагша

Сарюна Мункожапова “Ёх заншалаа сахилга” гэхэн номинацида шалгараа. Дангинаар дундахаа 7-дохи ангин нурагша Ариона Цыренова 2-дохи нуури, харин 6-дахи ангин нурагша Адиса Номинова 3-дахи нуури эзэлээ.

Хүбүүднайшье шанга тулалдаанда илажа гарваа. 4-дэхий ангин нурагша Алёша Табинаев эдир гэсэрнүүдэй дунда 2-дохи нуури эзэлээ, 6-дахи ангин нурагша Мэргэн Цыдыпов ехэ гэсэрнүүдэй дунда мүн лэ 2-дохи нуури эзэлээ. Тус конкурсдо амжалтатайгаар ха-

баадахадамнай, нурагшадаймнай гэртэхин эдэбхитэйгээр түнэлдаг юм. Тиймэхээ эхы абанартань баяр ба-ясхаланье хүргөөд, Сагаан нараар амаршалаад,

Бадархан зулын гэрэл мэтэ, Баглаа сэсэгүүдэй үнгэнүүд шэнги, Буряад арадайнгаа заншал барин, Бултадаа элүүр мэндэ ябахатнай болтогой!

Долгор СЫРЕНОВА.

ОЛИМПИИН НААДАНУУДЫЕ ДЭМЖЭНЭ

2014 оной фебралийн 7-до XII үзэлэй Олимпиин наада-нуд Сочи хотодо эхилхэ юм. Энэ үйлэхэд дашарагдуулан, февралийн 7-до Олимпиин наадануудай эхилхэ болотор хэдэ үдэр саг үлөөб гэжэ се-кундын тоосоон хүрэтэр харуулж байхаа чады Росси гүрэн дотор бии болгогдог.

Росси гүрэнэй найман федеральна тойрогоону-

дай түбүүд болохо Москва, Санкт-Петербург, Нижний Новгород, Ростов-на-Дону, Екатеринбург, Новосибирск, Пятигорск болон Хабаровск хотонуудтаа иимэ чадынүүдье бии болгоонтой дашарагдуулан, баяр ёхололнууд үнгэрэгдэбэ. Пирамидын түхэлтэйгээр зохёогдоон иимэ чады Хабаровск хотодо эгээл түрүүн хабсаргагдаа. Тэрэнэй удаа Сибирийн федеральна округой туб болохо Новосибирск хотодо

оперо, баледэй театрай байшангай урда талада иимэ саг харуулха түхээрэлгэ тодхогдоо. Сочи хотодо энэл үдэр үдэшэлэн тээшэ Олимпиин ордон соо иимэ чады саг тооложо эхилхэн байна. Эндэ энэ хэмжээ ябуулгатай дашарагдуулан, Россиин спортсменүүд гоё найхан наада харуулаа.

Энэ хэмжээ ябуулганаа хажуу талада Галбын юрэнхы эрдэмий дунда нургуулиин нурагшад үлэбэгүй. Спортын

амжалтануудаар суурхадаг байхан энэ нютагта 2013 оной февралийн 7-до Россиин ехэ городуудаар үнгэрэгдэхэх хэмжээ ябуулгыг дэмжэхэн байна. Хэшээнлүүдэй нүүлээр нурагшад нургуулиин ехэ танхим соо сугларжа, иимэ хэмжээ ябуулга үнгэрээ. Нургуулиин директор Дарья Манзаракшееева туб хотонуудаар үнгэрэгдэхэй байхан энэ үйлэхэд дэлгэр үдхэ шанар тухай хөөрэж үгүй. Энэ нютагта үнгэрэгдэхэн баяр

ёхололдо Россиин габьяата тренер Валерий Сыдеев, Буряадай физичесэ культурын габьяата худэлмэрилэгэш Виталий Ивахинов, Түнхэнэй ДЮСШ-гай директор Валентин Ошоров болон бусад х баадаа.

Концертын нүүлээр энэ хэмжээ ябуулгада хабаадал сахаяа ерээн монгол заан бүхэ Дэлгэр Далай бүхэ барилдаанай арга дүрэнүүдэ нурагшада харуулаа. Хүбүүд болон басагад бүхэ барилдаагаар мурьсөө. Басагадай дунда Наташа Галсанова, Дармина Хабюрова гэгшэд эрхимлээ. Хүбүүдэй дунда Ананда Жимбуев, Булат Батуев, Эрдэни Ивахинов гэгшэд түрүү нууринуудые эзэлээ.

Үдэхэе хойши Түнхэнэй ДЮСШ-гай тренер Виталий Ивахиновай ударидалга доро санаар урилдаан үнгэрэгдэвээ. Аршаан, Хэрэн, Галбай нютагуудай үхижүүд 2014 метрэй зайда урилдаа.

Мурьсөөнүүдээрхимлэхэн үхижүүдэ нютагай захиргайч шангууд, тийхэдэгээспубликын Физичесэ культура болон спортын талаар агентствын бэлэгүүд барюулагдаа. **Валерий СЫДЕЕВ.**

ТИВИКОМ

06.05,	20.05 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ» (12+). ЗУРХАЙ	17.05 Д/Ф «ВАЛЕРИЙ ЛЕОНТЬЕВ: УТЕРЯННЫЙ СМЕХ»	08.00, 17.00, 20.00 Т/С «ВОСЬМИДЕСЯТЬ»	11.20 «ЧУДО ТЕХНИКИ» С СЕРГЕЕМ МАЛОЗЁМОВЫМ (12+)
06.30,	09.30, 11.00, 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00, 19.30, 21.30, 23.00, 01.10 «НОВОСТИ ДНЯ» (16+)	18.05 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ» (12+) 19.00 «АДМИНИСТРАЦИЯ УЛАН-УДЭ ОТЧИТЫВАЕТСЯ ПЕРЕД ГОРОЖАНАМИ» (12+). ЗУРХАЙ	08.30, 09.00, 13.30, 20.55, 00.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+) 09.30, 10.30, 16.30 Т/С «ПАЛЬЧЕНКИН СЫНОК» 22.00 Т/С «ЧТО НАСЧЕТ БРАЙАНА?» 23.50 «ТОП-МОДЕЛЬ ПО-АМЕРИКАНСКИ» (16+)	11.50 «ДО СУДА» (16+) 12.55 «СУД ПРИСЯЖНЫХ» (16+) 14.25 «СУД ПРИСЯЖНЫХ. ОКОНЧАТЕЛЬНЫЙ ВЕРДИКТ» (16+)
07.05	«В ТЕМЕ» (16+)	20.30 Т/С «ПАЛЬЧЕНКИН СЫНОК»	11.30 «ГАЛИЛЕО» (0+) 12.30, 16.10, 23.50 Т/С «6 КАДРОВ»	15.35 Т/С «СУПРУГИ» 16.30, 19.30 «ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»
07.35,	23.30 «СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ» (12+)	22.00 Т/С «ЧТО НАСЧЕТ БРАЙАНА?»	14.00 Х/Ф «ЗАВТРАК ДЛЯ ЧЕМПИОНОВ» 19.00 Т/С «КУХНЯ» (16+)	17.25 «ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА» (16+)
08.00	НОВОСТИ ДНЯ (16+). ЗУРХАЙ	23.50 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ» (16+)	19.00 Т/С «КУХНЯ» (16+)	18.40 «ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ» С ЛЕОННИДОМ ЗАКОШАНСКИМ (16+)
08.35	«ЗЕЛЕНЫЙ ОГУРЕЦ» (12+)	01.40 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ» (16+)	21.30 Х/Ф «СТРЕЛОК»	20.30 Т/С «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ. СМЕРЧ»
09.00	«В ТЕМЕ» (16+). ЗУРХАЙ	05.55, 07.00, 09.20, 11.05, 12.05, 13.05, 17.05, 18.50, 20.05, 21.55, 23.45, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)	00.30 Т/С «ДНЕВНИК ДОКТОРА ЗАЙЦЕВОЙ»	22.25 Т/С «ИГРА»
10.05	«СЕРЕДИНА ЗЕМЛИ» (12+)	06.00 М/С «НАСТОЯЩИЕ ОХОТНИКИ ЗА ПРИВИДЕНИЯМИ»	04.30 Х/Ф «ФЛАМАНДСКАЯ ДОСКА» ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ	00.15 «СЕГОДНЯ. ИТОГИ»
10.30	Т/С «КАК СКАЗАЛ ДЖИМ»	07.00 М/С «СКУБИ ДУ. КОРПОРАЦИЯ «ТАЙНА» (6+)	07.00 «ДАЧНЫЙ ОТВЕТ» (0+)	00.35 Т/С «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ» (16+)
11.05	«ЗЕЛЕНЫЙ ОГУРЕЦ» (12+). ЗУРХАЙ	09.10 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА» УЕФА. «МИЛАН» (ИТАЛИЯ) - «БАРСЕЛОНА» (ИСПАНИЯ). ПРЯМАЯ ТРАНСЛЯЦИЯ	09.10 Т/С «МОСКВА. ТРИ ВОКЗАЛА»	04.30 ФУТБОЛ. ЛИГА ЧЕМПИОНОВ УЕФА. «МИЛАН» (ИТАЛИЯ) - «БАРСЕЛОНА» (ИСПАНИЯ). ПРЯМАЯ ТРАНСЛЯЦИЯ
11.35	Д/Ф «5 ИСТОРИЙ»	10.10 М/С «ЖИЗНЬ С ЛУИ» (6+)	14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»	05.00 Х/Ф «ПОСЛЕДНИЙ ДЮЙМ»
12.05	Т/С «КОЛДОВСКАЯ ЛЮБОВЬ»	11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»		
13.05	Х/Ф «МИЛЛИОН НА РОЖДЕСТВО»			
15.05	Х/Ф «ОСТРОВ СОКРОВИЩ»			
16.15	М/Ф			
16.30	Т/С «АФРОМОСКВИЧ»			

Четверг, 21

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

06.00	«ДОБРОЕ УТРО»	14.50, 17.45 ВЕСТИ. ДЕЖУРНАЯ ЧАСТЬ	07.00, 08.30, 23.00, 00.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+). ПОГОДА	08.35 «ЗЕЛЕНЫЙ ОГУРЕЦ» (12+)
10.00	13.00, 16.00 НОВОСТИ	15.50 Т/С «ЕФРОСИНЬЯ. ТАЁЖНАЯ ЛЮБОВЬ»	10.05 «В ТЕМЕ» (16+). ЗУРХАЙ	09.00 «В ТЕМЕ» (16+). ЗУРХАЙ
10.05	«КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»	16.45 Т/С «ТАЙНЫ ИНСТИТУТА БЛАГОРОДНЫХ ДЕВИЦ»	10.30 Т/С «КАК СКАЗАЛ ДЖИМ»	10.30 Т/С «КАК СКАЗАЛ ДЖИМ»
10.35	14.50 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»	18.50 Т/С «КАТЕРИНА. ВОЗВРАЩЕНИЕ ЛЮБВИ»	11.05 «ЗЕЛЕНЫЙ ОГУРЕЦ» (12+). ЗУРХАЙ	11.05 «ЗЕЛЕНЫЙ ОГУРЕЦ» (12+). ЗУРХАЙ
10.45	«ЖИТЬ ЗДОРОВО!» (12+)	21.30 «СПОКОЙНОЙ НОЧИ, МАЛЫШИ!»	11.35 Д/Ф «5 ИСТОРИЙ»	11.35 Д/Ф «5 ИСТОРИЙ»
11.55	«МОДНЫЙ ПРИГОВОР»	21.40 «ПРЯМОЙ ЭФИР» (12+)	12.05 Т/С «КОЛДОВСКАЯ ЛЮБОВЬ»	12.05 Т/С «КОЛДОВСКАЯ ЛЮБОВЬ»
13.10	«ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ»	22.30 Т/С «ЖЕНА ОФИЦЕРА»	13.05 Х/Ф «КАК ВЫЙТИ ЗАМУЖ ЗА МИЛЛИОНЕРА»	13.05 Х/Ф «КАК ВЫЙТИ ЗАМУЖ ЗА МИЛЛИОНЕРА»
13.50	«ДОБРОГО ЗДОРОВЬЯЦА!» С ГЕННАДИЕМ МАЛАХОВЫМ (12+)	00.20 «ПОЕДИНОК». ПРОГРАММА ВЛАДИМИРА СОЛОВЬЁВА (12+)	14.00 Х/Ф «ЕСЛИ МОЖЕШЬ, ПРОСТИ»	14.00 Х/Ф «ЕСЛИ МОЖЕШЬ, ПРОСТИ»
15.00	«ДРУГИЕ НОВОСТИ»	01.55 ВЕСТИ +	14.30 Т/С «АФРОМОСКВИЧ»	14.30 Т/С «АФРОМОСКВИЧ»
15.25	Д/С «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»		15.00 Т/С «ВЕЧЕРНИЙ ЭКСПРЕСС»	15.00 Т/С «ВЕЧЕРНИЙ ЭКСПРЕСС»
16.20,	05.20 «ХОЧУ ЗНАТЬ»		15.30 Т/С «УНИВЕР. НОВАЯ ОБЩАГА» (16+)	15.30 Т/С «УНИВЕР. НОВАЯ ОБЩАГА» (16+)
16.50	T/C «ТЫ НЕ ОДИН»		19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ» (16+)	19.00 «УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ». «НОВОСТИ ШОПИНГА И РАЗВЛЕЧЕНИЙ» (16+)
17.20	«ДЕШЕВО И СЕРДITO» С ДАРЬЕЙ ДОНЦОВОЙ		19.15 «ТОЧКА ЗРЕНИЯ» (16+). ПОГОДА	19.15 «ТОЧКА ЗРЕНИЯ» (16+). ПОГОДА
18.00	T/C «НЕРАВНЫЙ БРАК»		19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)	19.30 «ВОСТОЧНЫЙ ЭКСПРЕСС» (16+)
19.00	ВЕЧЕРНИЕ НОВОСТИ С СУБТИТРАМИ		20.30 Т/С «УНИВЕР. НОВАЯ ОБЩАГА» (16+)	20.30 Т/С «УНИВЕР. НОВАЯ ОБЩАГА» (16+)
19.50	«ДАВАЙ ПОЖЕНИМСЯ!» (16+)		21.00 Х/Ф «КИНОСВИДАНИЕ»	21.00 Х/Ф «КИНОСВИДАНИЕ»
20.50	«ПУСТЬ ГОВОРЯТ» (16+)		22.25 «КОМЕДИ-КЛАБ». ЛУЧШЕЕ. ПОГОДА	22.25 «КОМЕДИ-КЛАБ». ЛУЧШЕЕ. ПОГОДА
22.00	«ВРЕМЯ»		23.35 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ» (16+)	23.35 «ДОМ-2. ГОРОД ЛЮБВИ» (16+)
22.30	T/C «СТРАСТИ ПО ЧАПАЮ»		01.00 Х/Ф «СКЕЛЕТЫ ВШКАФУ»	01.00 Х/Ф «СКЕЛЕТЫ ВШКАФУ»
00.30	«ВЕЧЕРНИЙ УРГАНТ» (16+)			
01.00	«НОЧНЫЕ НОВОСТИ»			
01.20	T/C «КАРТОЧНЫЙ ДОМИК»			
02.20	«ИНТЕРСНЕЕ КИНО» В БЕРЛИНЕ			
03.00	X/F «ФРИДА»			

«РОССИЯ 1»

06.00	«УТРО РОССИИ»	11.00 «НАБЛЮДАТЕЛЬ»	12.05 Т/С «КОЛДОВСКАЯ ЛЮБОВЬ»	04.25 Х/Ф «ЕЛИЗАВЕТА»
06.07,	06.35, 07.07, 07.35, 08.07, 08.35, 09.07, 09.35 ВЕСТИ-БУРЯТИЯ. УТРО	12.15, 02.55 Т/С «ПЕРРИ МЭЙСОН»	13.05 Х/Ф «ДИНОЗАВР МИ-ШИ: ХОЗЯИН ОЗЕРА»	04.25 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ
10.00	13.00, 16.00 НОВОСТИ	13.10 РУССКИЙ СТИЛЬ	14.50 Х/Ф «МЕЖ ВЫСОКИХ ХЛЕБОВ»	07.00 «HTB УТРОМ»
10.05	«КОНТРОЛЬНАЯ ЗАКУПКА»	13.40 Д/Ф «ГОЛУБЫЕ КУПОЛЫ САМАРКАНДА»	15.05 Т/С «АФРОМОСКВИЧ»	09.10 Т/С «ВОЗВРАЩЕНИЕ МУХТАРА»
10.35	14.50 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»	13.55 «АБСОЛЮТНЫЙ СЛУХ»	16.30 Д/Ф «БРАТЬЯ КЛИЧКО. ГЛАВНОЕ-ПОБЕДА»	11.00, 14.00, 17.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»
10.45	«ЖИТЬ ЗДОРОВО!» (12+)	14.35, 22.30 Д/С «ЭВОЛЮЦИЯ ЕВРОПЫ»	17.05 Т/С «БОЯРДЫ»	11.20 «ДО СУДА» (16+)
11.55	«МОДНЫЙ ПРИГОВОР»	15.25 Д/Ф «ВЕЧЕРНИЙ РАЗГОВОР. ЛЮБОВЬ СОКОЛОВА»	18.05 Т/С «ЗАЧАРОВАННЫЕ» (12+)	12.55 «СУД ПРИСЯЖНЫХ» (16+)
13.10	«ВРЕМЯ ОБЕДАТЬ»	16.00, 03.50 Д/Ф «ЭДГАР ДЕГА»	19.00 Т/С «ВОСЬМИДЕСЯТЬ» (16+)	14.25 «СУД ПРИСЯЖНЫХ. ОКОНЧАТЕЛЬНЫЙ ВЕРДИКТ» (16+)
13.50	«ДОБРОГО ЗДОРОВЬЯЦА!» С ГЕННАДИЕМ МАЛАХОВЫМ (12+)	16.10, 20.30, 00.40 НОВОСТИ КУЛЬТУРЫ	20.35 Х/Ф «МОЯ СТАРШАЯ СЕСТРА»	15.35 Т/С «СУПРУГИ»
15.00	«ДРУГИЕ НОВОСТИ»	16.50 СПЕКТАКЛЬ	23.00 «ТУРНИР ПО КИКБОКСИНГУ «БАЙКАЛЬСКИЙ ВЫЗОВ» (16+)	16.30, 19.30 «ОБЗОР. ЧРЕЗВЫЧАЙНОЕ ПРОИСШЕСТВИЕ»
15.25	Д/С «ПОНЯТЬ. ПРОСТИТЬ»	17.45 Д/Ф «ВОЗНАГРАДЖЕНИЕ - 1000 ФРАНКОВ»	24. Ч. ЗУРХАЙ	17.25, 02.30 «ПРОКУРОРСКАЯ ПРОВЕРКА» (16+)
16.20,	06.25 «ХОЧУ ЗНАТЬ»	17.45 Д/Ф «ЖИЗНЬ С ЛАУИ»	02.00 «НОЧНОЙ КАНАЛ НА ТИВИКОМЕ» (16+)	18.40 «ГОВОРИМ И ПОКАЗЫВАЕМ» С ЛЕОННИДОМ ЗАКОШАНСКИМ (16+)
16.50	T/C «ТЫ НЕ ОДИН»	18.00 Т/С «СТРИК»	02.30 М/С «НОВЫЕ ФИЛЬМЫ О СКУБИ ДУ» (6+)	20.30 Т/С «МОРСКИЕ ДЬЯВОЛЫ. СМЕРЧ»
17.20	ЕРАЛАШ	18.40 Х/Ф «ВЕСНА НА ОДЕРЕ»	07.30 М/С «ЖИЗНЬ С ЛУИ» (6+)	22.25 Т/С «ИГРА

Суббота, 23

ТВ-программа

Буряад үнэн

14.02.2013

№ 6 (21905) № 6 (820)

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00,	11.00, 13.00 НОВОСТИ
07.10	Х/Ф «ОСОБО ВАЖНОЕ ЗАДАНИЕ»
08.30	«АРМЕЙСКИЙ МАГАЗИН» (16+)
09.00	Х/Ф «СУДЬБА ЧЕЛОВЕКА»
11.10,	13.10 «ЖЕНСКИЙ ЖУРНАЛ»
11.20	Х/Ф «НЕБЕСНЫЙ ТИХОХОД»
13.20	Х/Ф «ОФИЦЕРЫ»
15.10	Х/Ф «НА ВОЙНЕ КАК НА ВОЙНЕ»
17.00	НОВОСТИ С СУБТИТРАМИ
17.15	Х/Ф «БРЕСТСКАЯ КРЕПОСТЬ»
19.55	ПРАЗДНИЧНЫЙ КОНЦЕРТ К ДНЮ ЗАЩИТНИКА ОТЕЧЕСТВА
22.00	«ВРЕМЯ»
22.20	Х/Ф «БЕЛЫЙ ТИГР». «ЗОЛОТОЙ ОРЕЛ-2013»
00.20	Х/Ф «ПЯТЬ НЕВЕСТ»
02.20	Х/Ф «КАРЛОС»
04.35	Х/Ф «НИНДЗЯ ИЗ БЕВЕРИЛИ-ХИЛЛЗ»
06.15	«ХОЧУ ЗНАТЬ»

«РОССИЯ 1»

07.15	Х/Ф «ЖДУ И НАДЕЮСЬ»
10.00	Х/Ф «БЕЛОЕ СОЛНЦЕ ПУСТЫНИ»
11.45	Х/Ф «ВОЛШЕБНИК»
13.25,	15.20 Т/С «БЕРЕГА»
15.00	ВЕСТИ
21.00	ВЕСТИ В СУББОТУ
21.45	Х/Ф «УТОМЛЕННЫЕ СОЛНЦЕМ-2»: «ПРЕДСТОЯНИЕ»
01.30	Х/Ф «МЫ ИЗ БУДУЩЕГО»

КУЛЬТУРА

07.30	«ЕВРОНЫЮС»
11.00	ЛЕОНИД УТЕСОВ. ЛЮБИМЫЕ ПЕСНИ

Воскресенье, 24

ПЕРВЫЙ КАНАЛ

07.00,	11.00, 13.00 НОВОСТИ
07.10	Х/Ф «ОСОБО ВАЖНОЕ ЗАДАНИЕ»
08.50	М/С «МЕДВЕЖОНОК ВИННИ И ЕГО ДРУЗЬЯ»
09.55	«ЗДОРЬЕВ» (16+)
11.15	«НЕПУТЕВЫЕ ЗАМЕТКИ»
11.35	«ПОКА ВСЕ ДОМА»
12.25	«ФАЗЕНДА»
13.15	Д/Ф «СРЕДА ОБИТАНИЯ»
14.10	Х/Ф «СОЛДАТ ИВАН БРОВКИН»
16.00	Х/Ф «ИВАН БРОВКИН НА ЦЕЛИНЕ»
17.50	Д/Ф «ЛЕОНИД ХАРИТОНОВ. ПАДЕНИЕ ЗВЕЗДЫ»
18.50	«КТО ХОЧЕТ СТАТЬ МИЛЛИОНЕРОМ?»
19.50	«КЛУБ ВЕСЕЛЫХ И НАХОДЧИВЫХ».
22.00	ВЫСШАЯ ЛИГА (12+)
23.00	ВОСКРЕСНОЕ «ВРЕМЯ»
23.30	«МУЛЬТИЧИСТИ» (16+)
00.30	«YESTERDAY LIVE» (16+)
01.30	«ПОЗНЕР» (16+)
03.50	Х/Ф «РАЗВОД НАДЕРА И СИМИН». «ОСКАР-2012»
05.00	Д/Ф «МЭРИЛИН МОНРО. НЕВОСТРЕБОВАННЫЙ БАГАЖ»

«РОССИЯ 1»

06.20	Х/Ф «В ЗОНЕ ОСОБОГО ВНИМАНИЯ»
08.20	«ВСЯ РОССИЯ»
08.30	«САМ СЕБЕ РЕЖИССЕР»
09.20	«СМЕХОПАНОРАМА»
09.50	«УТРЕННЯЯ ПОЧТА»
10.30	«СТО К ОДНОМУ»

КУЛЬТУРА

11.20	«ВЕСТИ-БУРЯТИЯ».
12.00,	«СОБЫТИЯ НЕДЕЛИ»
12.10	«ГОРОДОК»
12.45,	15.30 Х/Ф «ВЫЙТИ ЗАМУЖ ЗА ГЕНЕРАЛА»
15.20	«ВЕСТИ-БУРЯТИЯ»
17.00	«СМЕЯТЬСЯ РАЗРЕШАЕТСЯ»
19.10	«ФАКТОР А»
21.00	ВЕСТИ НЕДЕЛИ
22.30	Х/Ф «УТОМЛЕННЫЕ СОЛНЦЕМ-2»: «ЦИТАДЕЛЬ»
01.45	Х/Ф «МЫ ИЗ БУДУЩЕГО-2»

ТНТ

07.30	«ЕВРОНЫЮС»
11.00	«ОБЫКНОВЕННЫЙ КОНЦЕРТ» С ЭДУАРДОМ ЭФИРОВЫМ
11.35	Х/Ф «ОБЫКНОВЕННЫЙ ЧЕЛОВЕК»
13.10	Д/Ф «ВАСИЛИЙ ВАСИЛЬЕВИЧ МЕРКУРЬЕВ»
13.50	М/Ф
14.55	Д/Ф «БОГЕМИЯ - КРАЙ ПРУДОВ»
15.45	ЧТО ДЕЛАТЬ?
16.35	Д/Ф «ИМПЕРАТОРСКИЙ КОШЕЛЕК»
17.00	Д/Ф «СУДЬБА НА ДВОИХ»
17.40	Х/Ф «ДУШЕЧКА»
19.00	«КОНТЕКСТ»
19.40,	02.55 «ИСКАТЕЛИ»
20.30	Х/Ф «МОЙ ДРУГ ИВАН ЛАПШИН»
22.10	Д/С «ВЫДАЮЩИЕСЯ ЖЕНЩИНЫ XX СТОЛЕТИЯ. ЖОЗЕФИНА БЕЙКЕР»
23.00	ОПЕРА «ДОН КАРЛОС»
02.45	М/Ф «КОРОЛЕВСКАЯ ИГРА»
03.40	Д/Ф «ОЛИНДА. ГОРОД МОНАХОВЕЙ»

ТНТ

07.30	Х/Ф «АТЫ-БАТЫ ШЛИ СОЛДАТЫ»
09.00	«МУНГЭН СЭРГЭ»
09.20	«УЛАН-УДЭ: ИНСТРУКЦИЯ» (16+). ПОГОДА

Ремонт мебели на дому.
Тел.: 621-351

ВОЗРАСТНЫЕ ОГРАНИЧЕНИЯ В ТЕЛЕПРОГРАММЕ

В телепрограмме с 27 августа, согласно ФЗ от 29.12.2010 «О защите детей от информации, причиняющей вред их здоровью и развитию», вступающему в силу с 1 сентября 2012 года, будут присутствовать знаки о возрастных ограничениях:

0+ - от 0 до 6 лет
6+ - от 6 до 12 лет
12+ - от 12 до 16 лет

16+ - от 16 до 18 лет
18+ - старше 18 лет

ТВ-программа

Буряад үнэн

14.02.2013

№ 6 (21905) № 6 (820)

СТС

05.55, 07.00, 09.20, 11.05, 12.05, 13.05, 17.05, 18.50, 20.05, 21.55, 23.45, 00.05, 00.50, 01.30, 01.50 МЕТЕОМИКС НА СТС-БАЙКАЛ (0+)

06.00 М/Ф «КАК ОДИН МУЖИК ДВУХ ГЕНЕРАЛОВ ПРОКОРМИЛ» (0+), «ГИРЛЯНДА ИЗ МАЛЫШЕЙ» (0+), «ОСТОРОЖНО, ОБЕЗЬЯНКИ!» (0+), «ОБЕЗЬЯНКИ И ГРАБИТЕЛИ» (0+), «ПОСЛЕДНИЙ ЛЕПЕСТОК»

07.30 М/С «МОНСУНО»
08.00 М/С «РОБОКАР ПОЛИ И ЕГО ДРУЗЬЯ» (6+)

08.30, 16.00 «МЕСТНОЕ ВРЕМЯ НА СТС-БАЙКАЛ» (0+)

09.00 М/С «КОРоль ЛЕВ. ТИМОН И ПУМБА»

10.25 М/С «ТОМ И ДЖЕРРИ. КОМЕДИЙНОЕ ШОУ» (6+)

10.35 М/Ф «ПОКАХОНТАС» (6+)

12.00 Т/С «ОДНАЖДЫ В СКАЗКЕ»

13.45 Т/С «6 КАДРОВ»

14.00, 16.30 Т/С «СВЕТОФОР»

20.00, 00.00 ШОУ «УРАЛЬСКИХ ПЕЛЬМЕНЕЙ»

21.00 Х/Ф «ТУМАН-2»

01.30 Х/Ф «АРТИСТ»

03.25 Х/Ф «ПРИРОДНЫЙ ГОНЩИК»

05.00 ТЕХНИЧЕСКИЙ ПЕРЕРЫВ

НТВ

06.40 Т/С «АГЕНТ ОСОБОГО НАЗНАЧЕНИЯ»

08.25 «СМОТР» (0+)

09.00, 11.00, 14.00, 20.00 «СЕГОДНЯ»

09.15 ЛОТЕРЕЯ «ЗОЛОТОЙ КЛЮЧ» (0+)

09.45 «ИХ НРАВЫ»

10.25 «ЕДИМ ДОМА»

11.20 «ПЕРВАЯ ПЕРЕДАЧА» (16+)

11.55 «ЧУДО ТЕХНИКИ»

С СЕРГЕЕМ МАЛОЗЕМОВЫМ (12+)

12.25 «ПОЕДЕМ, ПОЕДИМ!» (0+)

13.00 «ДАЧНЫЙ ОТВЕТ» (0+)

14.25, 20.20, 00.05 Т/С «МОРСКИЕ ДЬЯВ

ҮНГЭРХЭН ЗҮҮН ЖЭЛЭЙ АГШАН ЗҮҮР

Аркадий БАТОМУНКУЕВАЙ проект

М.Н.Хангаловай эмхидхээн урьналамжын булэгэй гэшүүд. Зүүн гархаа: И.Т.Тумурханов – волостиин староста, Никанор эсэгэ – Милитинский санаартан, М.Н.Хангалов, Н.И.Амагаев – багша, А.И.Стариков – казначай. Зогсоод байгаашан – лама Дармаев.

М.Н.Хангалов Бэлшэр нууринай эхэнэрнүүдтэй.

rubur.ru

30-аад онуудаар буряад басагад канкан хатарна.

Хүндэтэй уншагшад, хэрбээ хоморой фото-зурагуудтай haas, тэдэнээ редакцидамнай эльгээжэ, бүгэдэй нонорто дурадхыт гэжэ таанадтаа ханданабди. Айл бухэнэй хадагалаанда иимэ баялиг олдохол байха. Тэдэнээ ерээдүйнгөө үеынхидтэ дамжуулаял.

Манай хаяг: 670000, Улаан-Үдэ хото, Каландаришивили, 23, каб.26; электрон хаяг: unen@mail.ru Тел.: 21-64-36.

М.Н.Хангалов багшанартаяа. Эрхүү хото. Зүүн гархаа: Ф.Н.Петелин, М.Н.Хангалов. Бодоод байгаашад: К.Н.Богданов, И.Н.Хизичаев.

Н.К.Петрова 1919 оной июниин 15-да Эрхүү можын Боохоной аймагай Шаралдай нууринда малшадай гэр бүлэдэ түрээ. Надежда Казаковна ялас гэмэ наха нахалаа, искусствуун алтан жасада гори-тойхон хубитаяа оруулаа.

Юрын буряад басаганхаа суута дуушан болон хүндэтэй багша болотор ургаан Надежда Казаковна Сталин “зүүн зүгэй алтан гургалдай” гэжэ нэрлэдэг байхан юм. Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ Надежда Петрова концертнэ бүлгэмэй буридэлдэ Белорусска фронт дээрэ Улаан армиин сэргэшэдтэ ирагуу найхан дуунуудаа бэлэглэдэг байгаа. Тэрэнэй репертуарта ород хары гүрэнүүдэй болон буряад оперонуудай гол партинууд бии: Н.Римский-Корсаковай “Царская невеста” бүтээлэй Марфа, М.Глинкин “Иван Сусанин” – Антонида, П.Чайковскиин “Иоланта” – Иоланта, Н.Римский-Корсаковай “Снегурочка” – Снегурочка, П.Чайковскиин “Евгений Онегин” – Татьяна, Дж.Пуччинин “Чио-Чио-Сан” Мадам Баттерфляй, Ш.Гуногой “Фауст” – Маргарита, Ф.Легарай “Веселая вдова” – Валентина, М.Фроловой “Энхэ-Булад баатар” – Арюн Гоохон, Д.Аюшеевэй “Побратимы” – Номин...

taras-enko.livejournal.com

Дондог УЛЗЫТУЕВ

**Шиний мүшэн миний
мүшэнтэй тохёогоо,-
Шэбшэжэл ябанаб
гансал шамаяа зосоогоо,
Шиний мүшэн миний
мүшэнтэй тохёогоо,-
Шэдитэ дуранай
ошо бадаран носоогоо.
Шэбэнэн дуулгажа,
сэдьхэлэйнгээ дохёо үгөө.
Шиний мүшэн миний мүшэнтэй
тохёогоо,-
Шэлэн жаргаха наһиенай зохёогоо.**

БҮХЫ ДУРЛАНХАН ХҮНҮҮДЭЙ ҺАЙНДЭРЭЙ ТЭМДЭГЛЭЛНҮҮД

Мунөөдэр “День Святого Валентина”- Бүхы дурлаан хүнүүдэй һайндэрэй баяр тэмдэглэнэ. Rossi соо “День Святого Валентина” үнгэртэн зүүн жэлэй эхинхээ тэмдэглэгдэжээ эхилэнхий. Улаан-Удын залуушуул ямаргаар энэ һайндэртэ ханданаб гэжэ бидэ һонирхожо асуубади:

Олег Мархеев, уран зохёолшо: “День Святого Валентина” – зохиц һайндэр! Энэ үдэр хоёр дурлаан зүрхэнүүд үшвээ ойро дүтэ болодог. Би тэмдэглэхгүй, мунөөдөө дурлаан басагагүй.

Алдар Норбоев, студент: “День Святого Валентина” – гайхалтай һайндэр! Энэ үдэр хүн бүхэн дурлаан нүхэртээ үнэн зүрхэнхөөн үшвээ дахин сэдьхэл дулаасуулдаг үгэнүүдье хэлэдэг. Энэ һайндэр инаг дураяа олоходом түнхлэх гэжэ найданам.

Руслана Прокоп'ева, студентка: Би Бүхы дурлаан хүнүүдэй һайндэрөөр амаршалнаб. Энэ һайндэрэе нүхэр хүбүүнтээз үнгэртэхэй. Александр Викторович Поповто дуратайгаа мэдүүлжэ, иигэжэ хүснэгтэй: «В день святого Валентина Тебе признаться я решила, Все мысли только о тебе И наяву, и в сладком сне! Малыш, я без тебя скучаю! Люблю! Души в тебе не чаю! Дарю тебе я поцелуй! Так что, прими, и не балуй!».

Дарима Самбуева, гэрэй эзэнтэй: “День Святого Валентина” – үндэр хайхан мэдэрэлз, инаг дуранай гоё хайхан һайндэр. Энэ үдэр хайратыа гансахан дуратай нүхэртээ дуран тухайгаа хэлэхэгээ хүснэгтэй. Еши, ши эгээ хайхан, эзээ урин нюдэтэй, эгээ зөвлэн зүрхэтэй хүнши. Би шамайгаа һайндэрөөр амаршалнаб! Ши миний бүхы наанай жаргалши. Би шамдаа дуратайгээ.

Марк Агнор, фотограф: “День Святого Валентина” – ехэ һонирхолтой һайндэр, харин энэ жэлдэ инаг дуратай басага үгы хадаа тэмдэглэхгүй.

Ганжур Чагдуров, студент: “День Святого Валентина” – гоё хайхан үдэр! Энэ үдэр би хайхан инаг басагантаяа тэмдэглэхэй. Дуратай хани басагандaa дулаахан үгэнүүдье хэлэхэгээ хүснэгтэй. Цыренова Юна, эгээ түрүүшүн шамтай уулзан үдэрний намда сэргэшшүй баяр болоо, тэрэ үдэрье хэзээдэшье мартахагүй. Жаргалтай хуби заяан бидэниие уулзуулаа. Тэрэ үдэртээ хойши шамтаяа хэдийшье юумэ үзээбди. Ехэ гоёор хэлжэ шадахагүй. Шамдаа дуратайгээ дахин үнэн халуун зүрхэнхөөн хэлэнхэй.

Эржена Самбуева, студентка: Бүхы дурлаан хүнүүдэй һайндэртээ үнэн зүрхэнхөө дуратайгээ. Энэ һайндэртээ дурлаан хүнүүд бэе бээдээ дулаахан дуранай үгэнүүдье хэлэхэгээ, зүрхэндэ сэнтэй бэлэг баридаг. Би амараг нүхэртээ 18-дахи кварталыа дуран тухайгаа хэлэхэгээ хүснэгтэй. Миний наранхан, би шамдаа ехээр дуратайгээ, шамайгаа хэндэшье үгэхэгүй. Ши миний ами наанай эгээ сэнтэй бэлэг болонш.

Айланы Ардаева, студентка: Энэ инаг дуранай һайндэр би амараг нүхэртээ тэмдэглэхэй. Хүндэтэй миний Содном, би гансал шамдаа дуратайгээ. Миний инаг дуран шамдаа үдэр бүри ехэл боложо байна гэжэ мэдээрэй. «Все самые светлые, самые нежные Сегодня посвящаю слова! Растают пускай от любви горы снежные, Ведь в День Валентина На сердце – весна!».

**Аюна АНДРЕЕВА,
БГУ-гай оюутан.**

Танилсагты: ШЭНЭ НЭРЭ БУРЯАД СОЁЛОЙ АЛТАН АБДАРЬАА

Манай хүндэтэй айлшан байтай хүбдүүд обогой Санжааешын Сэмжэд 1942 ондо Шэнхээн нютагта түрэхэн юм. Шэнхээнэй дунда нургуулида 25 жэлэй туршада физикин багшаар, даргын орлогшоор худэлнэн байна.

- 1933 ондо Шэнхээнэй арад зоной хамтын хүсөөр Бүрдэ гэж газарта хоёр һэе ба нэгэ газар гэртэй гурбан класстай, гуша гаран нурагшадтай энэ нургуули нээгдэхэн түүхтэй. Энэл үедэ Уедхээн нютагта һэе гэртэй хори гаран нурагшадые хоёр класса далай Согто багша нургажа эхилээ һэн. 1934 оноор Шэнхээн сүмын ойро хирпинс ута байшан баригдажа, эдэ хоёр нургуули нийлэж, Солон хушуунай алба-

най байгуулсан гурбадугаар бага һургуули, дүрбэн класстай, далаад нурагшадтай эрдэм соёлыг гуламта бии болонон байна, - гэж айлшамны хөөрөбэ.

- 1940-өөд онуудай эхеэр 90 гаран нурагшад нургуулияа дүүргээд, саашадаа Хайлар, Вангай сүмэ, Үбэр Монголой баруун хэсэгэй дунда зэргын нургуулинуудта нуралсаллаа амжалттай үргэлжлүүлдэг байгаа. Эдэ жэлнүүдтэй буряад залуушуул япон хэлэндэ нурадаг, Манжуур, Харбинаар ород хэлэндэ бана нураан юм.

Шэнхээнэй нургуулиин түүхын баримтуудые суглуулж, "Шэнхээн соёл – нурган хүмүүжэлэй тоonto" гэж ном бэшэлсэн, 1993 ондо хэблүүлэгдэхэн байна.

Санжааешын Сэмжэд эгшэ шүлэг, дуу зохёодог бана нэгэ бэлигтэй хүн юм. "Шэ-

нэхээн соёлыг ундрал"¹ гэж суглуулбари ном бэлдэнхэй байнаа мэдүүлбэ. Эндэ түрэл нургуулиин түүхэ, нютагай зоной бодото хэрэг, түүхтэй хүнүүдэй габьяя, нэрэ соло тухай бэшэгдэхээг гадна, Шэнхээн буряадуудай яагаад үндэхэн соёлоо, ёнго заншалаа хадагалжа, мүнөө хүртэртэй ажанаан тухай хөөрөнэ.

Буряад үндэхэн соёломжны алтан абдар гэж нэрлэмээр энэ номий зарим хэхэгүүдье авторай зүвшээлэөөр "Буряад үнэн" сониндоо хэблүүлхэмнай.

**Туяна САМБЯЛОВА,
редактор.**

¹ундрал – булагай үнанай таалдангуй, үргэлжэ бурялан гаралга.

Санжааешын Сэмжэд

НАНГИН БОДОЛNUУДАЙМ НАЙРУУЛГА

ШЭНХЭЭНДЭ

Шэнхээндэ минни алтан үлгү тоонто бии, Шэнхээндэ унаан ариун шороймни бии. Шэнхээндэ угаан тунгалаг аршамни бии. Шэнхээндэ дээдүүлэгийн мунгэн сэргэ бии. Шэнхээндэ оршожо тогтолижкоон бусамни бии. Шэнхээндэ нүр һүлдэти аbamни бии. Шэнхээндэ һүн сэдыхэлтэ эжымни бии. Шэнхээндэ энхэргэн хайратай үхийн бии. Шэнхээндэ энэрэл ехэтэ багшанарни бии. Шэнхээндэ энэгшэн дадаан хайжанаарни бии. Шэнхээндэ үргэжэн бадарха зүгнэл бии.

ШЭДИТЭ ТУЛХЮУР

Аба, эжигээ хүндэлнэб – амиды бурхадни. Арюухан тоонтоёо хайрланаб – алтан үлгымни. Эрдэм, соёлдо шамданаб – шэдитэ тулхюурни. Элүүр энхье эрхимлэнэб – үлдэхэй баталгамни. һэе гэрээ баринаб – удамшалта үргөөмни. Ирагуу дуугаа аянгланаа – уянгата соёлни. Омог дорион урагшалнаб – согтоихон һүлдэмни. Огторгойгоор дуулин нийдэхэб – онсотойхон хүсэлни.

АБЫМНИ ШАРАЙ

Уришэлжэ тэнжэхэн абымни шарай Мүнөө болотор һанаандамни тодо бэшэ. Балшар нялхадамни нүгшэхэнэй хараагаар Байра түлэбийн нарин үлэж шадаагүй. Соёл болбосорол хүгжөөгүй тэрэ үймөтэй нийгэмдэ Содон дүрүнх буулганаа зураг олдоогүй. Түмэн зоной дунда хэн нэгенийн Түрэхэн абатаймни адлихан хаб гэж мурөөдэдэгби.

Эжин ярянда эсэгэмни дурсагдаг байнаанийн Элэхэ баларшагай нүүгдэл наамда үлэн. Бага залуунаа түбэд, монгол соёл хүртэжэ, Бэрхэ хүшэрые тулаанхаа болоо гү?

Абамни мордохо

оиртоходоо, Эжыдэмни хоёрхон захяа хэлэхэн гэдэг: «Алас баруун Тубэдтэ мургэл хэжэ үзөөрэй, Аляхан ганса үриэ номтой, бэшэгтэй болгоорой!»

Хүндэтэ нүхэрэйнгөө захяа сэдыхэлэй гүндэ андагайлжа, Хүндэ гашуун үншэрэл, хоохоролые дабажа, Сэгш журамтай үнэншөөр худэлмэрилжэ, Хүнэй зэргэдэ хүргэхэн юм намай эжымни. Аласай харалттай томоотодые Эльгэлэн хаража адаглаха буридөө Абымни шарайтай адлиханш аа гу гэж Айхабтар һанаанаар жаран жэлые элээгээб.

23.02.2005.

НАМАР

Үбүн, таряан шаргалтаж эдээшээд, Үрэ жэмэс болбосоржо элбэгжээд, Үрэжэлтэ мал тоон тарган бүмбэлзээд, Үнэр баян налагар намар айлшална. һайхан тунгалаг үдэрнөөд үргэлжэлжэ, һанаа сэдыхэл ужкам тэнюун. һаад тодхоргуй шулууханаар һанаан хэрэгээ сэдыхэлшэлэн бүтээнэ. Найртай сэдыхэл эблүүн зохид

Найдам болзоо сагтаяа тохиород, Агаарай хураа зөөлэн намдуу буужа, Алтан дэлхэй дэбтүүн садхалан. Айраг, тараг һабанаа халин шааяна, Аглагтаа үбүн, таряан элбэг халюурна. Амитай зоной худэлмэрийн үри буридэхэ, Амжалта түгэс хуралтын дуун зэдэлнэ.

Монгол түрын 800 жэлдэ

ҮНДЭНЭН ХУБСААНЫ УРИЛДААН Урда сагай урлиг үзэсхэлэн, Үндэхэн соёлыг үүдэн бүтээхэн үндэхэнтэй үламжилалта хубсанан.

Гуалиг үзэсхэлэнтэ дангинье, Хүдэр шириаг хүбүүе үнгэлхэн гоёлол захалай хубсаан. Хотын гэгээнсэр залуушуулай Хурса собоодо зохилдон нийсэн үнөө sagай хубсаан. Уран ухаан, уян бэлигэй Охи шэлдэг бүтээл гэгдэхэн уран сэдхээмжийн хубсаан. Ухаан бодолай шалгарал, Уран гарай бүтээл, Онсо абыяасай хандиб – урлигай дэлгэр юртэмсэ.

ТАБАН ЗУУН МОРИТОН
Табан зуун монгол моридой тубэрэөн Тала дайдые нэрьюулэн дохолуулна. Тэмүүжэнэй гүрнине нэгдүүлэн түүхэ Тэрээхэн зуураа нюндэндэни тодорно.

Ази, Европые хүндэлэн сабшалтан Агта хүлэгүүдэй хурса туруун. Амгалан тогтуунине тэмсэжэ олонон Алдарта Богдо Чингис хаан.

НАНГАЙ ХАНИН ДУРАСХААЛДА
Соёл, эрдэмээр дутуугүй - үлэмжкээн, Шог зугаатай, хүхюун, доржуун абаритай, Арадай үхижүүдэй заан хургахадаа, Оюун ухаан, уран шадабарияа гамнаагүй. Заахадаа хашаржа, хойрогошоjo байгаагүй, нургахадаа, сүхэржэ, алжааржа үзөөгүй. Уудам багтаамжжатай, холын хараатай, Үрэ үбдэхэ энэрхы сэдыхэлтэй. Үрөөлэй түлөө өөрүн бээз хайрлаагүй,

Үрүн түлөө үншэн эльгээ үндэлзүүлээ һэн. Хатуу угтэйшие haas, харюунь оносотойхон, Халань элизхэншие haas, хайрань бүтүүхэн. Эрид шанга ажалай харюусалгатай, Эбтэй бүлхэмдэл нягтаралтай һэн.

Эрилзэхэн хурса харасатай аад, Эмзэглэн уярамдахай нюдөө үнэтүүлхадаа яана? Ган хатуу зоригтой байhan аад,

Гал халуун сэдыхэлээ үяруулхадаа яана? Үнэн сэхэ зоригые дэмжэдэг, Үнгэбшэ хуурмагье дараадаг, Үнэншэ шулуун зангые үргэдэг,

Үхөөжэ билдагуушье жэгшэдэг бэлэй. Сэсэн бодолийн зүлгүүр, Сэдыхэл зүрхэнэймни нангин нэшхэл, Сэсэгтэ хүүгэдэйм хада түшэг, Сэнгэлтэ амидаралаймни хани найжа бэлэй.

ЗОЛГОЛТО
Алдын торгом хадагаараа Ахамадхан нахатанаа золгоё. Арюухан сэдыхэлэйн үреэлүү Алдахан бэедээ тогтоо.

Найман тахилтай хадагаараа Нахатан бууралаа золгоё. Найдамтай сэдыхэлэйн үреэлүү Нангинаар ажана шэнгэе.

Жэл жэлэй золголтоор Жэгдэ баян ябая. Аба, эжин үреэлээр Аза талаантай жаргая.

АРГАЛАЙ ДҮЛЭН
Табан хушуу малаймний Тарган шэмын хэшэг,

Тала улаанаа аба, эжымни Түүжэ хормойлхон алтан аргал.

Тансаг баян амидаралаймни Түгэлдэр үргэн хүгжэлтийе Түмэр тулгадаа зэрэглэлхэн Дүрэлзүүлжэ эхилүүлхэн бэлэй лэ.

Алтан шаргал аргалаймни Хурса улаан сог Ариуухан тоонто гэрыемни Манан һахижка мүнхэрнэ. Аласые зорин мордоходомнай,

Амарагаймни сай эдээшэгхэн. Аялаад гэртээ бусахадамнай, Абымни гуламтаа халуухан.

Алтан шаргал аргалаймни Унтаршагүй дүлэн Аза занаянаймни харгье Ариудхан тутатуулан гиигүүлнэ.

БҮМБҮН АМАРАЛТЫН ГАЗАРТА

Аршаан булагаар бурялан орьёлхон Ариун һайхан Бүмбүн орон. Сэсэг набшаар дэлгэрэн ганханан

Сэнгэлэн жаргалай таатайхан газар. Номин дайдаар һеэс гэрнүүд Нуурта хүбэлзэхэн лэнхобо гэхээр.

Ая гангын үнэрөөр хангалтаан Мүнхэ заяатай Монгол орон. Аялаа дуунай айзам зэдэлүүлхэн Мүнгэн долгитой Туулын мандал.

*айзам-аянга

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ШЭНХЭЭНЭЙ нургуули.

САГААЛГАН, ШАМАЯА ҮАНАХАДАМ...

Дайнай хүшэр хүндэ жэлнүүд... Ехэшье хүнүүдтэ, багашуулда эдихэ, ууха юумэн хомор. Олонхи ушарта бидэнаяламандаа "а" үзэгтэй болонон нурагшад садатараа хооллохо, табаг сохи эдеэгээ үлөөхэ ушарнууд дайралдаггүй һэн. Яахабши тээд, юумэн үгыл хадаа угы.

Бидэ Сагаалганы болохые ехэл тэсэмгэйгээр хүлээдэг һэмди. Юундээ гэхэдэ, айлнуудтаа сагаалхаяа ошоод, одоошье садатараа эдээлхэ арга олдодог байгаа ха юм. Манай гэр бүлэнэр нээ унанай эрьеэд байрланхай, үхэр малаа адүулж, үбэх хулынь үгөөд, уналаад байглаа һэмди гээд һанадагби. Гол түлээд сагаан эдээгээр хооллоод ябадаг шэнгээр үзэгдэдэг. Сагаалганий болоходо, айлаа ошоходоши, аарса, бозо, зөөхэй, айраг, шанаан мяхан, шанаан зөөхэй, үрмэн гэхэ мэтэ юумэн элбэг дэлбэг, заха хизааргүй мэтээр стол дээрэ табяатай байдагын нанаандам ордог. Иимэ һайндэрые – Сагаалганаа ехээр хүлеэнгүй байхаар аал?

Багадаа дүтэшэг байдаг айлнуудтаа сагаалхаяа ошодогоо һайн һанадагби. Дүү хубуудээ дахуулаад, Дэмбэрэнэй Бата, Бүүбэйн Зана гэжэ айлнуудтаа ошоходомнай, ехэл бидэниие хүлеэнгүй шэнгээр:

- Сагаалгахаяа ерэбэ гут? Оржо һуугты, - гэжэ гэрэй эзэд хэлдэг һэн.
- Сагаан эдээ баригты. Сагаалгандыа өрнээн хойноо, садатараа зөөхэй, айраг эдигты, аарса уугты, - гэжэ хэлэгшэ бэлэй. Юундэшьеб, манпаси гу, алисагаансаахараа эгэн һуулдэн үгдэг ён шанал байгаал бээз. Тэрэ үдаан хүлеэгдэхэн амтатайхан зүйлнүүдээ түргэн хармаанлааар, гэртээ харихаа тээшээ болодог һэмди. Удаадахи айлдаа ошоходоши, баал тиймэрхүүгээр хүндэлүүлж, хармаан соогоо гурбан, дүрбэн амтатай юумэтэй гэртээ бусажа, тэрэ "зөөрие" эксыдээ харуулж, ехэл баян болоноо гэршэлдэг бэлэйбид. "Найн лэ сагаалжа, Сагаан һараа үтгабат" гэжэ магтуулдаг һэмди. Тиймэхээ Сагаалганий үед садатараа эдээлхэй, нэгэ-нэгэ нахаа нэмбэдбий гээд мэдэдэг боложо, "хүгшэн залуугүй энхэ элүүр, Сагаан һараадаа сагаан эдээгээр элбэг дэлбэг байхамны болтогий" гэхэн үреэлэй үгэнүүдье хэлэдэгье хадуужа аваан байхади. Гэрэйнгээ баруун-хойто буланда Сагаалганий дүтэлхэдэ дэлгээд бурханай урда нэгэ-нэгэ манпаси гу, али монсогор саахар табихаа, тэрэнээ аяар гурбан үдэр соо дүүнэртээ хүлеэхэ гээшэнх яхала хүшэр агсаа бэлзий даа... Иигэхдээ бага балшар һанадаа яажа сагаалдаг тухай һанан дурсан бэшбэб.

Мунёө хүн зон Сагаалганаа ехэ урма баяртайгаар, бурхаяа дэлгээж, эдихэ ууха юумэнэй дээжье бурханайнгаа урда табижка, Сагаалганий урда тээ бүтүү үдэр Балдан һамаа бурханаа эртэ үглээгүүр үтгажа, гол гуламтаяа һөргээжэ байдагнай һанаан зүрхэндэ угаа зохид, мартагдашагий үдэр болодог ха юм. Магазинда элдэб янзын эдээн элбэг болоол даа. Сагаан эдээн, саахар маахар, колбаса малбаса, һүн, тохон гээд лэ бултыень суглуулан аважа бирахагүйли.

Архи тухай хэдэн үгэх хэлэхээр. Буряадууд урданы 40 наха хүрэтэрээ архи ууха ёногуй байгаа. Сагаан эдээнхээ нэрэдэг тогооний архи ехэшүүлдэ нэгэ-нэгэ хундагаа хээд лэ, дүүргэдэг байгаа бушу.

Ород арадай уг заншалаар хүнэй түрэхэдэ гу, али алтан дэлхийнэ халижа ябашаходаань, ямар нэгэ багахан, ехэшье уг удхатай һайндэрэй болоходонь, ямар нэгэ барилга захабарии, тэрэшшэлэн үбнэ, түлэгээ бэлдэхэ худэлмэрийн түгэсэхэдэ, бээ бээ нажаажа архи үудаг ябадал орхигдохо ёнотай; һүүлэй үедэ энэ муу заншал мартагдажа эхилбэ гэжэ тухайлдагби. Буряадай арадай урдаа хараха нэгэ һайндэр – Сагаалганаар буурал толгойтой аба, эжынэрээ, аханараа, эгэшнэрээ, омог дорюун дүүнэрээ сагаан сэдьхэлхээ амаршалая!

Степан ОЧИРОВ.

"Минии Сагаан һара"

НЭГЭ НАНА НЭМЭН ТУХАЙ

Һүүлэй жэлнүүдтэ аргагүй хүйтэн үбэл тогтолц болонхой. Мунёө жэлэй үбэлэй ханаа маанадые нилээд удаан табин градус хүйтээр хайраа, хүбхэгэр ехэ санаар хүреэлээ. Эбэртэ бодо мал ажалшаа эзэдэйнгээ үхсэ шадалаар бараг үбэлжэлгээ дабажа байна.

Эдэ үдэрнүүдтэ одоошье хагсуу хүйтэн буураха, үдэр ута шэнги болонхой. Иимэл ханаадаа Буряад орондомни Сагаан һара, Сагаалган морилжо ерэдэг. Байгша онай Сагаан һарын эхиндэ би таабайнгаа хэлэнэнэй ёхор наан дээрээ нэгэ нахаа нэмэжэ, арбан табатай болохомни. Энэ ушараар нургуулиин нэгэдэхий классай нурагша байхадамни болонон энеэдэйтэй ушар наанадамни ороно.

Закаменск хотын нэгэдэхий нургуулида Сагаалгандыа зориулагдана һайндэрэй боложо дүүрээд байхада, багшамни Людмила Илларионовна Салисова иигэжэ нураба:

- Алтана, шиний түрэхэн үдэр хэзээб?
- Мунёөдэр, Сагаалганий һайндэртэ, би долоотой болобоб! – гэжэ урдаанаан харюусабаб.

Багшамни гайхандаан шарай үзүүлжэ:
- Угы, юундэ намарай эхин һарын арбан найманай үдэр гээд һанагдана?

- Угы, багшамни та буруу юумэ һананат, - гэжэ харюусабаб.

Багшамни бури ехээр гайхажа:
- Тийгээ һаа, шамаяа булта түрэхэн үдэрөөршни үнэн зүрхэнхөөн амаршалнабди.

Халуун амаршалгандыа хүртэхэн би ехэ баяртай гэртээ бусад, эхы абынгаа эрхэ басагаяа түрэхэн үдэрөөр амаршалхыень хүлээн байгааб. Намда ямар бэлэг түрэлхидн бэлдээд нюугааб, гэхэн болод амар заяагын буляаба. Орой болоходонь, бээс бариха ядад:

- Сагаалганий үдэр басаганайнгаа түрэхийн оройдоо мартажархёод, сүлөөгүй түрэл гаралнуудаа сагаалжа, хүндэлжэ үдэрөө үнгэрэгбэд, - гэжэ гомдон дуугарбаб.

Эхы, аbamни абыагүйхэн урдаанаамни хараад, уриханаар хоуулан энэхихилбэ. Аbamни иимэ харюу намдаа угөө:

- Зүүн зүгэй литээр буддын шажантай арад зон Шэнэ жэлье - Сагаалган гэжэ нэрлэдэг, тиймэхээ һанан дээрээ нэгэ нахаа нэмэжэ, амгалан тайбан, энх жаргалтай, аза талаантай, үри хүүгэдээр баян, адуй малаар элбэг ажанууты гээд бээ үнэн зүрхэнхөөн амаршалдаг. Үрда сагуудтаа хүн түрэхэн үдэрөө тэмдэглэхэ, наир наадаа эмхидхэхэ заншалгүй байнаан. Сагаан һарын һайндэртэ һанан дээрээ нэгэ нахаа нэмэжэ, саашадаа амгалан ажануудаг байгаа. Тиймэхээ Сагаалганаа үед садатараа эдээлхэй, нэгэ-нэгэ нахаа нэмбэдбий гээд мэдэдэг боложо, "хүгшэн залуугүй энхэ элүүр, Сагаан һараадаа сагаан эдээгээр элбэг дэлбэг байхамны болтогий" гэхэн үреэлэй үгэнүүдье хэлэдэгье хадуужа аваан байхади. Гэрэйнгээ баруун-хойто буланда Сагаалганий дүтэлхэдэ дэлгээд бурханай урда нэгэ-нэгэ манпаси гу, али монсогор саахар табихаа, тэрэнээ аяар гурбан үдэр соо дүүнэртээ хүлеэхэ гээшэнх яхала хүшэр агсаа бэлзий даа... Иигэхдээ бага балшар һанадаа яажа сагаалдаг тухай һанан дурсан бэшбэб.

Мунёө хүн зон Сагаалганаа ехэ урма баяртайгаар, бурхаяа дэлгээж, эдихэ ууха юумэнэй дээжье бурханайнгаа урда табижка, Сагаалганий урда тээ бүтүү үдэр Балдан һамаа бурханаа эртэ үглээгүүр үтгажа, гол гуламтаяа һөргээжэ байдагнай һанаан зүрхэндэ угаа зохид, мартагдашагий үдэр болодог ха юм. Магазинда элдэб янзын эдээн элбэг болоол даа. Сагаан эдээн, саахар маахар, колбаса малбаса, һүн, тохон гээд лэ бултыень суглуулан аважа бирахагүйли.

Архи тухай хэдэн үгэх хэлэхээр. Буряадууд урданы 40 наха хүрэтэрээ архи ууха ёногуй байгаа. Сагаан эдээнхээ нэрэдэг тогооний архи ехэшүүлдэ нэгэ-нэгэ хундагаа хээд лэ, дүүргэдэг байгаа бушу.

Ород арадай уг заншалаар хүнэй түрэхэдэ гу, али алтан дэлхийнэ халижа ябашаходаань, ямар нэгэ багахан, ехэшье уг удхатай һайндэрэй болоходонь, ямар нэгэ барилга захабарии, тэрэшшэлэн үбнэ, түлэгээ бэлдэхэ худэлмэрийн түгэсэхэдэ, бээ бээ нажаажа архи үудаг ябадал орхигдохо ёнотай; һүүлэй үедэ энэ муу заншал мартагдажа эхилбэ гэжэ тухайлдагби. Буряадай арадай урдаа хараха нэгэ һайндэр – Сагаалганаар буурал толгойтой аба, эжынэрээ, аханараа, эгэшнэрээ, омог дорюун дүүнэрээ сагаан сэдьхэлхээ амаршалая!

бэлэг түрэлхидши баринабди.

Би мунёө таабайнгаа хэлэнэн сэнтэй үгэнүүдэйн үдхье тайлбарилж, дэмы багшатая арсалдаагүй, нэгэ талаараа зүб байнаанаа ойлгооб. Эхы абынгаа баринан бэлэгтэ нилээд баярлааб.

Үглөөдэрын багшадаа ошожо, ямар шалтагхаа бишыхан арсалданай гарынгаа тайлбарилж үгэхэдэмни:

- Ямар һонин гээшбэ? - гээд гайхаба.

Тэрэнхээ хойшио Сагаан һарын һайндэрэй үедэ би түрүүшүнгээ багшатай ходо уулзажа, бээ бээс халуунаар амаршалдаг заншалтай болонхойбди.

Алтана ЛОГИНОВА,
Санагын дунда нургуулиин
9-дэхий классай нурагша.

ШАРА- АЗАРГА НЮТАГДА ТУНДАЙ

Захаамины аймагай Шара-Азарга нютагай Марина Антропова, Геннадий Никифоров, Галина Никифорова, Андрей ба Римма Эрдненевтэн, аха дүү Байр, Вячеслав Доржиевууд (СТО «Трайд») нютагтаа түнхээртэй, холбоо харилсаатай байдаг.

Һаяшаг Шара-Азаргынгаа Соёлыг ордонои сценэ шэнэлхэ шэмэглэхэдэ, нааданай гоёлой хубсанаа абалсахада түнхлэв. Эдэ үнүүдтэ гүн сэдьхэлэй баяр хүргэжэ, Сагаан һараар амаршалнабди!

Шара-Азарга нютагаархиндаа Сагаан һарын баярай мэндье дэбжүүлжэ, Унан мөгийтэй эльгээрээ энхэ амгалан, түрэлөөрөө түбшэн амгалан байхые хүсэн юрөөе!

Н.ЦЫРЭМПИЛОВА,
Шара-Азаргын Соёлыг
ордонои захирал.

САГААН ҺАРА - САГААЛГАН

Не спеша Угээн Владимир Бухсанай

Си - гян - ба - ра - ял - шал - жи.
 Си Fm B E♭ Cm A♭
 Са - гян - на - на - я - сар - ба. Са - гян - э - з - э
 B E♭ Cm G Cm
 за - ла - жа, Са - гян - на - дал - за - я - ба.
 Cm A♭ E♭ Cm A♭ B Fm
 Са - гян - ha - pa - са - гян - сэдь - хэл, Са - гян - на - ran - са - гян - hэн - хэл.
 Cm Fm G Cm Fm G Cm
 Са - мэг - зам - би - сэр - жэм - ур - гэл, Са - гян - а - рюн - са - гян - бай - dal.
 B E♭ Fm E♭ Fm G Cm

Сагаан һара айлшалжа,

Дабталга.

Сагаан һанаа асарба.
Сагаан эдээ залажа,
Сагаан найдал зяяба.

Амраг гансам баяртай
Арюон сагаан һараадаа.
Анда нухэд хүхюутай

Айлшиар буунаан һараада.
Сагаан һара - сагаан сэдьхэл,
Сагай наран - сагаан һэнхэл,
Сэлмэг замби - сэржэм үргэл,
Сээжын арюон - сагаан байдал.

Дабталга.
Убгэд, хүгшэд буянтай,
Үхэр малнууд буяшттай,
Үрмэ, зөөхий, буузатай
Үнэр баян һарамнай.

Дабталга.

ҺАЙХАН ШЭНЭЛЭЭРЭЙ

Буряадай үнсэг булан буридэ байгаа эрхим үншагша танай амар мэндье айлтгая.

Хабарай ури оржо, буянта мал туллэж эхилхээнэй хайхан сагье буряад монголшууд бидэ шэн он гаража байна гэж үзжэ, шэн нэрийн баяраа тэмдэглэдэг билээ.

Энэл үдэрхээ эхилэн та бухэнни юу ханаан юнэн хүсэлтнай сэдхэлэн бутэжэ, ажал үйлэтнай өөдэрэг золбоотой байхын юрөл табия.

Ерэж байгаа XVII жаранай “Тийн ялгуусан” хэмээгшэ Унан могой жэлдээ эльгээрээ энэх амгалан, түрэлөрөө түвшэн амгалан байхатнай болтогой.

УЛСЫН АРСАЛАН Г.ЭРХЭМБАЯР ТҮРҮҮЛЛЭЭ

Билгийн тооллын XVII жаранай «Тийн ялгуусан» хэмээх үнан могой жэлэй нара шэнин баяртаа зориулсан үндэсний бүхын барилдаан «Монгол бүхын үргээ»-дэ боложо үндэрлэлөө.

Энэ жэлэй сагаан нэрийн барилдаанд улсын аварга С.Мөнхбат, улсын арсалан Д.Ганхуяг, Х.Мөнхбаатар, Л.Эрхэмбаяр, Д.Азжаргал, П.Бүрэнтөгс, улсын гард Д.Рагчaa, И.Доржсамбуу, Н.Ганбаатар, Ж.Бат-Эрдэнэ, улсын заан Д.Бумбаяр, Ч.Санжаадамба нарын хүчит 256 бүх барилдажа Сэлэнгэ аймагай Мандал сумын харьяатаа, «Сүлд» спорт хороо, «Таван хаан» дэвжээнэй бүх, улсын арслан Гунаажавын Эрхэмбаяр түрүүлж, Увс аймагай Баруунтүрүүн сумын харьяатаа, «Увс нуур» дэвжээний бөх, улсын аварга Сүхбаатарын Мөнхбат үзүүрлэлээ.

1963 ондоо хойшиноо зохион байгуулжээ эхилсэн нэрийн барилдаанд дархан аварга Б.Бат-Эрдэнэ хамагай олон гэхэгүү, али 13 удаа түрүүлжээ байжан бол дархан аварга Х.Баянмөнх найм, дархан аварга Ж.Мөнхбат зургаа, дархан аварга Д.Цэрэнтогтох, даян аварга Г.Өсөхбаяр, аварга Д.Хадбаатар нар тус бүри гурван удаа түрүүлж байжээ.

БАРИЛДААНЫ ДҮН

Табанай дабаан:

1. С.Мөнхбат /у.ав/ - Б.Чинзориг /у.н/
2. Д.Ганхуяг /у.ар/ - Б.Батмөнх /у.н/
3. Х.Мөнхбаатар /у.ар/ - Л.Пүрэвжав /у.х/
4. Г.Эрхэмбаяр /у.ар/ - Ц.Одбаяр /у.н/
5. Д.Азжаргал /у.ар/ - Б.Соронзонболд /у.з/
6. П.Бүрэнтөгс /у.ар/ - Д.Баасандорж /у.з/

7. И.Доржсамбуу /у.г/ - Б.Пүрэвсайхан /у.н/

8. Т.Бат-Орших /у.х/ - Б.Гончигдамба /у.н/

Зургаанай дабаан:

1. С.Мөнхбат /у.ав/ - Б.Соронзонболд /у.з/
2. Д.Ганхуяг /у.ар/ - Б.Гончигдамба /у.н/
3. Х.Мөнхбаатар /у.ар/ - Б.Пүрэвсайхан /у.н/
4. Г.Эрхэмбаяр /у.ар/ - П.Бүрэнтөгс /у.ар/

Долооной дабаан:

1. С.Мөнхбат /у.ав/ - Д.Ганхуяг /у.ар/
2. Г.Эрхэмбаяр /у.ар/ - Б.Пүрэвсайхан /у.н/

Найманай дабаан:

1. С.Мөнхбат /у.ав/ - Г.Эрхэмбаяр /у.ар/

ХИИ МОРИНОЙ ДАРЦАГ ХИИСГЭХҮН УШАР

Буддын гүн ухаанда хүнэй һүнэхийн хүдэлгэжээ байдаг 10 түрэлэй хии оршодог. Тэрэнээр та бидэнэй үзэжэ харахаа, нанажа, һэрихэ, эдижэ уухаа, үүхэн эдиинээ боловсруулахаа зэрэг бүхэли зүйлийн зохицуулж байдаг нэгэ ёноной хүдэлгэгшэх хүсэн гэнэ. Энэ хин хүсөөр хүмүүс амидараалаа тэтгэжэ, һүнэхэнэй хүдэлгэөнөө зохицуулдаг юм. Иймэ ушархаа һүнэхэн хүлэглэдэг хии морин лугаа адлиджака хии морин гэжэ нэрлэдэг.

Хии морин муудахаар һүнэхэнэй шадал муудаж алибаа нанажа сэдхэхэйн мууддаг гэж үздэг ушархаа хии морёо һэргээдэг. Энэ хии һэргээхэдээ эм уугаад баряа занал хээдэ нэмэригүй тутаа тусхай зан үйлийн дахажа һэргээнэ. Хии мори һэргэхэдээ гүн ухаанай үүдэнхээ үндэр уулын оройдо гарахаа, номой хүсье шэнгэхэ, зүб сэдхэл үбэрлэжэ, нэрийн түрүүн ашигладаг.

Ехэнхи хүн өөрүүн һүзэгээр хии мориной дарцаг оршиожоо үрхэ гэрэйнгээ хүндэтхэлтээ газар залажа хии мори һэргээдэг. Юрэн хүн оюун сэдхэлдээ зүб үйлийн өөгшүүлжэ, дотоодо сэдхэлэйнгээ буртагые огоорон, оюун нанаанай эршэ хүсөө нэмэхэн хии морёо һэргээжэ, һүнэхэнэйнгээ шадалыг хайжаруулж байгаа хэлбэр юм.

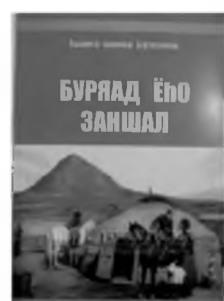

Хоёрдугаар нэрийн 11-нэй үдэр бол Түбэдэй тоололгоор үнан могой жэлэй шэнин нэгэн байгаа. Сагаан нэрийн ерэжэ байхадаа Бээжин хотод ажаллахаа, нуралсажа, амидаржа байгаа 300-гаад Түбэдэй ахা дүүнэр шэн оной сайлалга хэжэ, хамтадаа дуулажа бүжиглэжэ, үнан могой жэлэй шэнэ жэлээ тэмдэглэжээ.

Түбэд тоололгоон шэнэ жэл тус үндэстнэй хамагай гол баяр юм. Сайлалга дээрэ түбэд уламжлалаар хадаг сэлтээ барин, харилсаан нэгэ нэгэнээ хүндэлэн, юрөлөөлээ айладхажаа байлаа. Нийслэл хотод байгаа утхаа зохион булагай ажалтанууд болон Бээжин хотод нуралсажа байгаа оюутан нурагшад уран нэрийн тогтолцоо үзүүлжээн байна.

24tsag.mn

БУРЯД ёһО УЛАМЖАЛАЛАА НЭРГЭЭСЭГЭЭ!

Худанса шарайд Б.Цэпэлмаа Хабагай «Буряд ёһо заншал» гэхэн ном бэшэнэн байна.

Энэ номын буряд зон илангуяа буряд залуушудмийн уншабал олон һонирхолтой зүйл мэдэхэ болон. Ехэ дэлгүүрүүн номын дэлгүүртэ 6000 ₮ р худалдаалж байна. Буряд ёһо уламжлалаа һэргэсэгээ!

УРАГАЙ БЭШЭГ ХҮТЭЛХЭ ПРОГРАММ ЗОХЁОЖЭЭ

Монгол түмэн эрт дээр үеэхээ өөрхөө дээшэ 9 үе, ураг удамай хэлхээ холбоогоо танин мэдэжэ, шухашалан тэмдэглэн, угай бэшэг хүтэлхээр өрхэн үни эртын уламжлал түүхэтэй билээ. Энэ эртэнэй хайхан соёл, уламжлал мүнөө үедэ маргагдан баларжа, угай бэшгээгэ хүтэлдэг айл үрхшье хобордон үсөөрхэнээр, шунаа ойртолто гэдэг аюултаа үзэгдэл газар абажа, асуудалыг үндэхэнэй аюулгүй байдалай хэмжээндэ абажа үзэхэдэ хүрэжээ.

Мэдээлэлэй технологийн Старсофт компани 10 жэлэйнгээ ойе тохёолдуулан нийгэмэй найн хайханай түлөө, монгол хүн бүрт, айл бүрт хэрэглэгдэхээн энэхэн программ хангамжийн бүтээж үнэ түлбэрэгийн түгээн, хамаатан садан, ураг түрэлэй хэлхээ холбоогоо танин мэдэжэ, угай бэшгээгэй тэмдэглэн хүтэлхээ уламжлалтаа сэлжээхэе уряалжа байна.

Уг системийн цагийн үеэхээ боломжийн олгож байгаад оршино. Орон зайдаа холын илгээгийн бүнэдээ байгаа ураг түрэлнүүд талаа өөхнөдийн модоо бүтээжэ, хамтадаа нэгэн томо модын бүтээхэе боломжийт юм.

Юрдээ нэрээ, хүйнэ, фото зураг гэхэн талбаринуудыг оруулсан маш хилбэрханаар урагай модоо байгуулхаа боломжийт ба нэгэнтэ гар утас ашиглаж байгаа тул урагай модоо фотоо зурагаар баяжуулхаа үргэн боломжийт юм.

Старсофт компани саашадаа энэхэн системээ Facebook сүлжээ шиг гэр бүлүн хүреэндэ ашиглажа social сүлжээ болгон хүгжүүлжээ зорилготой юм байна. Тодорхойгоор хэлэбэл энэхэн сүлжээе ашиглан гэр бүлүн нүүчээд хоорондоо гэр бүлэдээ болож байгаа мэдээ мэдээлэл, зураг, видео, дамжуулхаа боломжийт болно.

News.mn

БЕРЛИНЧҮҮД МОНГОЛОЙ САГААН НЭР БАРИЖА УГТАДАГ

Берлин хотынхин сагаан нэрийн монгол гэр барижадаа угтадаг.

„Потсдамын талбай“ хоёр Берлин нийлэхээ үмэнэ хэнэйшийн эзэмшэлдэ байгаагүй бараг хоонон газар байлаа.

1998 ондо уг талбай барилгажуулан ашалтадаа оруулсан нь Берлин хотын тубтэ асари томо худалдаа, соёл үйлчилгээнэй туб болон үргэжихээ, олон уласай кино фестиваль ябагдан, Холливудын одод морилон ерэжэ киногойнгоо нээлтүүдэе хэдэг болсон нь Берлиндэ гадаадын томо айлшадыг татадаг болнон баа нэгэн үзэвэрийн туб болсон байна.

Уг талбайд Япон улсын зөөри хүрэнгээр баригдахан монгол гэр хэлбэртэй асари томо шэл барилга барижадаа ашалтадаа орохондоо хойши 12-дахи жэлдээ Монголын сагаан нэрийн тохёолдуулан Монгол гэр барижадаа уншалгаа ябуулжадаа гадна зохёолчид шинэ номынхоо нээлтийн хийдэг болжээ. Энэ жил хоёрдугаар нэрийн 17-20-ний тохёолдууландаа 100 удаа уншалгаа ябуулжадаа зэрэгцээ Монгол орныэ дабхар сурталчадаг юм. Монгол гэр хэлбэртэй ажхайтай танилсагадаа байна. Берлин хотын тубтэ ганган томо шэл барилгын дотор 3 Монгол эшэгээр гэр баряатай байх нь сайхан харагддаг.

СҮҮГЭЛЭЙ ДАСАН АДИСТАЙ НЮТАГНАЙ

Хүндэтэ Д-Н. Цырендашиевай буряад арадтаа оюунай бэлэг болгон үргэхэн «Сүүгэлэй дасан» номийн арам-
найда хабаадан шүтэжэ, үнэхөөр баян буряад хэлэндээ ду-
ратай та бүгэдэниие гараад байхан үнэн хара Могой жэлээр
амаршалан, үбгэдэй ёнор золгон ёхолхыем зүвшөөгыт.
Мэндээ! Бүгэдэ мэндэ амар! Нахан дээрээ наха нэмэжэ,
улзы хутаг амгалан тэнюун ажаанууха болтогойбди.

Би Дамбинима ахье багаанаа мэдээб. Намхаа 13 нахаар аха юм. Тэрэ Шандали нютаг тоонтотой, үдэнтын Номтын Жаб нагасатай байхан. Дайнай хүлгөөтэ сэмын үеэр тэрэ булаареэ үдэнтэдээ байгаа. Тийхэдэ Дамбинима аха участково милиционер ябаа. Биэхингээ хаяхан тамхинай түгсүүл амандаа хэжэ байнаар, милицидэ баригдаад, мэгдэхэнээ нанадагби. Теэд тэрэ: «Мухаа, яажа байна гээшэбши? Энэшни аймшгатай муухай хорон гээшэ. Энээндээ хойши амандаа бү хээрэй, заа гү?» - гүүлэжэ, эшэхэн, сошононоо наанагшаб.

Улан хоонон жэлнүүд, байгаал даа, түмпэн орооноой түлөө түрмөөр 5-7 жэлээр ябашадаг бэлэй хөөрхэй. Теэд Дамбинима ахье хүнниие хайрлаха, туялха сэдьхэлтэй һэн. Түрмэхэе табигдаад бусаан амидын зоболонто бүдүүн Арсаланиие нютаг урлюулж тэргээдүүлжэнэ, наимаада дутагдал хээд, бээс хоргодуулж ябаан Хэрын районой ород басаганай хуби заяа зүбөөр шиидхэхэнээ хөөрөө бэлэй. үүлдэнь тэрэ басаганийн Дарханда хадамдаа гаража түбхинэхэн, Дамбинима ахье барагша бурхандал хундэлжэ байхадан уни бутармаа. Колхозий түрүүлгэш ябаан Сахиин Санжада: «Нээшье хүнниие түрмэлэнгүй, муугаар худэлблэгээшэш даа», - гүүлээ һэм гэжэ үүлдэ хөөрөө һэн.

Тийхээр үдэнтэдээ наа тогтоонон интернат хүтэлбэрилхөөр, саашаа багшалхаар. Шэтын худеэ ажыхын техникум түгэсхэжэ, инженер-механик болоноор, хүнөөр хөөрэлдэхэнээ мартахагүй, ном уншажаа, өөрыгөө бурханай нургаалаар заан хүмүүжүүлхээр, үүлэй үүлдэ наа наа шахажаа, эдэ номуудые бэшэжэ бэлэглэбэ гээшэ.

Дамбинима ахье алишье тээшээ жэгэд дэлбэрхэй бэлгитгэй хүн. Уран зураашаа, баян хэлэтий зохёолшо, алташаа, мүнгэшэ дархан, бурханай болоод бөө мүргэлэй далда ухатай нарин нангин хэрэгсэлнүүдье бүтээлшэ.

Үдэр бүриин байдалдань харанаар байтартнай, ябууд

дундаа кроссворд болоод бэшэшье ухаагаа гүйлгэхэ таабаринуудые таажал ябахадаа, амиды энциклопеди байнааа гэршэнлэ. Тийхын хажуугаар амияа дараад шагнахаар алибаяа юуме ямар гоёр оюунай шэмэ шүүхэтгэгээр хөөрэдэг гээшэб, тэрэ онсо шадабаринь номийн худаануудаа хүнэй зосоохине арюудхан адислана бшуу. Агын буряадуудай нютаг угэнүүд буряад литератураа хэлыее баяжуулан, Черемисовий, Цыдендамбаевий, Шагдаровий толинуудтаа үгын угэнүүд эндэ бии гээшэ ха. Теэд өөрөө түбэд, монгол, нютаг хэлэнэй угэнүүдэй тайлбаршиш үгее.

Хэлэ бэшэгэй эрдэмий доктор Дашинима Доржиевтай уулзахадам, хэлэжэ байбаа: «Дуулал даа, нүхэр, энэмийн буряадай литературын классик лэ. Намган бидаа хоёр булялдажаа уншажаа байнабди. Ямар баян хэлэн гээшэб? Ерээдүйдэ олон эрдэм ухаанай шэнжэлэгшэдэй элдэб эрдэм ухаагаар шэнжэлэн бэдэрхэ бодолнууд бии».

Нээрэшье, уншажаа байхадаа, ехэ нөнин олон эрдэм ухаанай мэдэсэйн һалбаринууд бии: түүхын, этнографиин, буддын философиин, фольклорий, психологиин, этнопедагогикийн, генетикийн, медицинын, архитектурын, яажа доторойнго мууе даража, һайнаа үргэн хүгжэхэб гэхэн бодол.

Энэ номий гол удхань Буддын гүн ухаанай нургаал: яажа доторойнго мууе даража, һайнаа үргэн хүгжэхэб гэхэн бодол.

14-дугаар Далай-лама "Сострадательная жизнь", "Буддизм Тибета", "Этика нового тысячелетия" гэжэ номууд соогоо: "Буддизм шажан бэшэ, энэ хүн ухаагаараа өөрыгөө хайшан гээд хүмүүжүүлэн хүгжүүлхэб гэхэн эрдэм ухаан гээшэ" гэжэ батална бшуу. Мүнөө сагта хүнэй уураг тархиниин электронно нанотехнологито компьютер хоёрой холболдоож байхадаа, Альберт Эйнштейн «Буддиз-

мын гүн ухааныа үндэхэлжэ, эрдэм ухаанай шэнэ нээлтнүүд хэгдэхэ», - гэхэн үгэнь бэлжэ байгаа.

Энэ ном сооны элдэб жанрууд бии гэхээр: түүхын, фольклорий, мемуарнаа, эпистолярна, лирико-эпических, эрдэм шэнжэлэлгын. Автор бэшэхэдээ, шэнэлэн һэльбэлгын (метод реконструкции) арга хэрэглээб гэнэ. Жэшээнь, гол удхыен алдуулангүй, оньлон угэнүүдье, притчэнүүдье ямар гоёр аллитериа, ритм, рифмын баримталан, тусгаар «Дамбинимын» найруулгаар боди мүрэй нургаал болгон, энеэдэ ёгтотойгоор үгүүлнэ гээшэб? Эндэ нёлбоно нулимсынга забараар гүнгилан энэхэн Н.В. Гоголиний найруулгаа наанаанда ороно. Дээрэнь хэлэгдэхэн текстын гол удхань сэсэн мэргэн оньлон үгөөр, притчээр доронь нургаал болгогдож тобшологдоходоо, сэдьхэл бодол хүмүүжүүлгэдэ угaa онсо буряад арадай этнопедагогикийн ухатай. Буддын гүн ухаанда шүтөөшэдээ нургаал заабари - учебнитын боломоо. Энэ номын эрдэм шэнжэлэлгын талмай болгож, нургуулида шэнжэлхы оюугаа хүгжэхэй, нурагшадай эрдэмий элдэб һалбаряар шэнжэлжэ нураа гээшэ һаань, хэрэглэмэр. Тиймэхэе буряад хэлэ бэшэгээ, ён заншалаа һэргээн бодхоо тохий хөөрэлдэдэг

хадаа энээниие гүрэнэй мүнгэн һангаар тэдхэжэ, эдэ номуудые үшөө дахин олоор хэблэхэ байгаа.

2009 ондо Дамбинима ахатай үүлшымнай уулзалаа болоо. Тийхэдэ «Сүүгэлэй дасан» номын Улаан-Үдэд хоёрдохиёо заагдан хэблэгдээ. Энээниие хэблүүлхын тула Истодохи гэр байдалаа худалдаа ха юм. Бэшэ худалдаха намда байра гуламтаа үгын шүү гэж шоглоодшье абаа һэмнай.

Тийхэдэ өөрынгөө уг изагуур ба хээн үтгэлнүүд тухайгаа нөнин юум хөөрөө һэн. Хёлгын адагтаа тэрэнэй хулинсаг хүбүүе абарhan тухайн, тэрэнэй тусгаар индиго бэлигтэй байхан тухайн хөөрөө. Тэрэнхээ уг залгамжлалан Аняя багша, Даа ламбагай тухай ном сооны хэлэгдэнэ. Цыбен Жамцараногий харилсадаг Агын дүүмын засадатель ябаан Сэдэнэй Сэрэндаша баан эдээнтэнэй болоно.

Тийгээд өөрөө яагаад бөөгэй хэсэ хэдэг болоноо, хэсэнгээ аяягаар Ойхонхоо, Харашээрхээ Эзэдэйн дуудажаа ерүүлхэнээ, тон гайхалтайн - Үдэн сүмэ дээрэ гарадаг аранжан маани шэнгэр Шандалин бөөгэй хэсэ дээрэ һонгинтын хүтэлэй зурагай аржын гарахадаа хараад гайхаа.

«Мисль материальна» гэдэгнай энэ гү? Өөрыншье, үхи хүүгэдэйншье арбан хургад

дархан угай бүтүү хээтэй байхадаа, эрдэм ухаанай (генетикийн) шэнжэлэлгын үшөө удаадахи нээлтийн нюуса гээшэ гү?

Хонжон уг удамийн Лавранхаа захижаасаруулсан Юм (Ехэ Юм - 16 боти, Дунда Юм - 8 боти, Бага Юм - 1 боти) намда хадагалаатай тахигдаа байдаг гэбэ. Энэмнай угаа сэнтэй манускрипт, раритет, энциклопедии гээшэ гээ бэлэй. Юм хураан газартаа үлзы хутаг амгалан тайлан байдал оршох гэжэ энэ ном соогоо бэшэнэ.

Үдэнтэдэмийн Номтын Жаб, Надын Дэлгэр ба олон тоото эрдэмтэ ламанарай Юм хурадаг байхан тухайн энэ ном соо хэлэгдэнэ. Нютагнаамнай гарбалтай, Антарктидада дабнагүй нүүр нээж, «Зоригто» нэрээрээ нэршүүлжэн залуу эрдэмтэн Зоригто Баирович Намсараев, замбуулин уруу нанотехнологито хэмэл одонуудые табихаа забдаан багшанар Жамсаран Жамбалович Жамбалов ба Лидия Ивановна Новикова хоёрдээ зээ хүбүүн Михаил Кокорич ба бэшшье урган ябаа залуу эрдэмтэдний Буддын гүн ухаан хогосон шанарые эрдэмий хүсөөр уудалан нээхэ болтогий. Сүүгэлэй дасан адистай нютагнай Ум сайн амар амгалан мандаха болтогий!

**Борлой БОЛОТОВ.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Сүүгэлэй дасан.**

МЭДХЭ һАА, ХАРЮУСЫТ!

Редакцидаа ерэхэн бэшэгүүддээ

**Хүндэтэ «Буряад үнэн»
сониной ажалшад!**

Танда Ярууна нютагай Нархатаа тоосонхоо Бадмаев Батаа Базаровичай (үндэбэй) ехэ басаган Цыжип бэшэнэ.

Ушар юуб гэхэдэ, маний эсэгын ехэ агтай Цырен-Дулма 1920-ёодо оноор нүхэртээ Монгол орон гаража ошонон байна. Нүхэрьн Ошуунхын (Ушуунхын) Цыденэй Содном гэжэ хүн байхан. Монгол ошоод 5 үхижүүтэй болоод байгаа.

Тэндэ тубхинеөд ажаанууха байтарын, маний гүрэнхөө (1937 ондо) мурдэлгэ ошоожо, тэндэнэй баряд, ами нахиен хосороонон байна. Энээн тухай 1937 ондо түрэхэн Санжиков хүбүүнинь бэшэ һэн. Мүнөө болоходо Монгол орондо паспорт

соо гэхэ гү, алий «Иргэний үнэмлэх» гээшэд уг гарбал тухай мэдээсэл хэрэгтэй болоод байна. Тиймэхээ баабаймни ямар угай байхан бэ гэж мэдэхэ зониие бээрэйт, нургашалыт гэж Санжиков ахаймны ехэ мандаа найдажаа захиан байна. Цырен-Дулма эжийн хуасай омогой хүн байгаа. Улаан-Үдэдэ Дондок Жамбалович, нахианай нүхэр Бурзыма Нянюевна гэжэ айлайхи Содном эсэгын талаар дүтүн түрэл байхан ёнотой. Энэ хүнэй үри хүгжэд гэнтэ энэ бэшэг уншаад, нэгэ аяа, мэдээ угэжэ болохо. Уг гарбалын нэгэ байхадаа болохо. Ошуунхын (Ушуунхын) Цыден гээшэ Догно нютагтаа, Хуан Толгойн урда Хортын талада ажаануудаг байгаа гэжэ маний Жанчипова Дарижаб агтай хөөрөө

һэн. Мүнөө сагта урданай юум мэдэхэ угбэд, хүгшэдний хадаа гэртээ мордожо байна даа.

Маний хүгшэн баабай Базарай Бадма 1930-аад оноор хазаар морёор Монгол орон ошожо, басага хүрьсэнтэнээ эрьеэд ерэхэн байна. Энээн тухай баан Дарижаб агтаймни хөөрөө һэн даа. Санжиков ахаймны Улаан-Баатарай астрономическа обсерваторидо бүхын нахиараа худалдаа.

Нананай нүхэр Цэвэлма агтай Хэжэнгэ нютагнаа уг гарбалтай. 8 үхижүүдэй эхэ эсэгэ боложо, бултын дээдэд нургуулид, гарын газагадаа, хүльен дүррэдэх хүргэхэн байна. З үхижүүдийн – САША-да, 2 үхижүүдийн – Солонгосто,

3 үхижүүдийн – Улаан-Баатарта. Мүнөө жэлдэ 75 нахатай болохонь. Тиймэхээ уг гарбал тухайгаа мэдэжэ абаа һаа, Санжиков ахаймны ехэ баярлаха һэн гэжэ наанабди.

Харюу иимэ хаягаар эльгээгыт:
671430, Республика Бурятия, Еравнинский район, с.Сосново-Озёрское, ул. Комсомольская, 29. Бадмаева Цыжип Батуевна. Телефон: 8-914-842-93-47.

РС. Санжиков ахайн 17-той байхадаа, эжинь наха бараа һэн. Гулмэр зарлуу ябаандаа гэхэ гү, али угы гэблэ, өөрынгөө мууда эжингээ амиды мэндэ ябахада, нуражаа бажа шадаагүйгөө ехэ шаналнаб гэжэ бэшэнэ.

ИВАЛГЫН ДАСАНАЙ ЗУРХАЙ

Гарагай 2-то февралиин 18 (шэнын 8).

Будда бурханай үдэр. Энэ үдэр хэхэн һайн, мүү үйлэх хэрэгүүдэй дүнгүүд мянга дахин ехэ болоно.

Бурханда зальбарха, мургэхэ, хайндэр, түрэх хурим, баярай үйлэх хэрэгүүдье, залуушуулай үдэшэнүүдье үнгэрхэх, шэнт тушаалда орох, худалдаа наймаа үүсчэх, гоё болгодог салон ошох, ан амитадые харуулхада һайн үдэр.

Нохой, Хулгана жэлтэнд һайн үдэр. Харин Морин, Хонин жэлтэнд үрагшагүй үдэр.

Хүнэй үнэ аbabal, ута наhатай болох.

Энэ үдэр Ивалгын дасанда Буддын 15 ажаябуулгада зориулагдаан "Монлам Ченмогой" хурал ("Агууех ном табилга") үглөөнэй 9 сархаа үргэлжэлхэ.

Элүүржүүлгын "Exe Otto", наа барагшадай һайн түрэлөө олохиын тала "Нуга Намши" Маннин дугандыа үглөөнэй 9 сархаа үншагдаа. Элүүр энхэ байхатнай болтогой!

Гарагай 3-да февралиин 19 (шэнын 9).

Будда бурханай үдэр. Энэ үдэр хэхэн һайн, мүү үйлэх хэрэгүүдэй дүнгүүд мянга дахин ехэ болоно.

Оюун ухаанай худэлмэри, угэльгэ дамжуулха, ёх гурим бүтээхэ, арамнайлха, нангийн барилга бүтээхэ, правительстывн шинийхэбэрнүүдье баталха, шэнт предприятии нээхэд һайн. Ямар нэгэ юумэнд нурахада ашатай.

Могой, Морин, Хулгана, Гахай жэлтэнд һайн үдэр. Харин Бишэн, Тахяа жэлтэнд һайн үдэр.

Хүнэй үнэ тайрабал, үбшэн хүрэхэ.

Энэ үдэр Ивалгын дасанда "Монлам Ченмогой" ("Агууех ном табилга") үглөөнэй 9 сархаа үргэлжэлхэ.

Нүгэлөө арилган, ерээдүйнгөө харгы арюудхагты!

Гарагай 4-дэ февралиин 20 (шэнын 10).

Будда бурханай үдэр. Энэ үдэр хэхэн һайн, мүү үйлэх хэрэгүүдэй дүнгүүд мянга дахин ехэ болоно.

Энэ үдэр эрэх хүнэй элшэ хүсэн шанга байха. "Модон хохимой" тэмдэгтэй үдэр гол шухала ажалаа үрагшагүй үдэр.

Бурханда мургэхэ, оюун ухаан худэлмэри ябуулха, нүгэлөө наманшалха, бэри гэртэй буулгаха, гэмтэ ябадал номгоруулха, хүндэх шүшэр арсалдаа шинийхэдэх һайн үдэр. Энэ үдэр хулгай дэлгэрхэ, мал налаха, эд зөөри гээгдэхэ, наанан хүсэл ажэх хүндөөр бүтэхэ, эмшэлхэ, операции хэхэ, шухала ажал хэрэг бэлүүлхэд мүү үдэр.

Хонин, Бишэн, Тахяа, Могой жэлтэнд һайн үдэр. Харин Бар, Туулай жэлтэнд үрагшагүй үдэр.

Хүнэй үнэ аbabal, мүү ёротой, ами наандаа харша.

Энэ үдэр Ивалгын дасанда "Монлам Ченмогой" хурал ("Агууех ном табилга") үглөөнэй 9

"Монлам Ченмогой" хурал ("Агууех ном табилга") үглөөнэй 9 сархаа үргэлжэлхэ.

Шажанда этигэлээ бэхижүүлхэтнай болтогой!

Гарагай 5-да февралиин 21 (шэнын 11).

Будда бурханай үдэр. Энэ үдэр һайн, мүү үйлэх хэрэгүүдэй дүнгүүд мянга дахин ехэ болох.

Маани уншаха, оюун ухаанай худэлмэри ябуулха, абаанай найдуулгаяа бусааха, гэр бүлэхэе налаха ажаябуулга бэлүүлхэ, дайсанай тала номгоруулхада һайн үдэр.

Адуу худалдаха, һамга абааха, ан амитадые ондоо хундэ үгэхэ, сэргэгье ябуулхада мүү үдэр.

Бар, Туулай, Могой, Тахяа жэлтэнд һайн үдэр. Харин Үхэр, Луу, Хонин жэлтэнд үрагшагүй үдэр.

Хүнэй үнэ тайрабал, ухаан болод, сэдыхэл һонор болох.

Энэ үдэр Ивалгын дасанда "Монлам Ченмогой" хурал ("Агууех ном табилга") үглөөнэй 9 сархаа үргэлжэлхэ.

Өөхөдьнүүгөө ябадал анхаргаты!

Гарагай 6-да февралиин 22 (шэнын 12).

Будда бурханай үдэр. Энэ үдэр һайн, мүү үйлэх хэрэгүүдэй дүнгүүд мянга дахин ехэ болох.

Бурханда мургэхэ, оюун ухаанай худэлмэри ябуулха, нүгэлөө на-

маншалха, бэри гэртэй буулгаха, гэмтэ ябадал номгоруулха, хүндэх шүшэр арсалдаа шинийхэдэх һайн үдэр. Энэ үдэр хулгай дэлгэрхэ, мал налаха, эд зөөри гээгдэхэ, наанан хүсэл ажэх хүндөөр бүтэхэ, эмшэлхэ, операции хэхэ, шухала ажал хэрэг бэлүүлхэд мүү үдэр.

Хонин, Бишэн, Тахяа, Могой жэлтэнд һайн үдэр. Харин Бар, Туулай жэлтэнд үрагшагүй үдэр.

Хүнэй үнэ аbabal, мүү ёротой, ами наандаа харша.

Энэ үдэр Ивалгын дасанда "Монлам Ченмогой" хурал ("Агууех ном табилга") үглөөнэй 9

сархаа үргэлжэлхэ, Ехэ анхаралтай байгты!

Гарагай 7-до февралиин 23 (шэнын 13).

Будда бурханай үдэр. Энэ үдэр һайн, мүү үйлэх хэрэгүүдэй дүнгүүд мянга дахин ехэ болох.

Эб найрамдалай, зол жаргалай эзэн Дашиниматай үдэр.

Бурханда мургэхэ, оюун ухаанай худэлмэри ябуулха, ноёдтой уулзаха, дасан, дуган бариха, нуруха, санаартан, тэдэнэй шаби болохын ёх гурим бүтээхэ, найр наада, спортын мурсыөө, театрай болон хүгжэкт зүжэгүүдье эмхидхэхэд һайн үдэр.

Үхэр, Туулай, Бар жэлтэнд һайн үдэр. Харин Хулгана, Гахай жэлтэнд мүү үдэр.

Хүнэй үнэ аbabal, зол жаргалай байха, шэг шарай һайжарха.

Энэ үдэр Ивалгын дасанда "Монлам Ченмогой" хурал ("Агууех ном табилга") үглөөнэй 9 сархаа үргэлжэлхэ.

Ухаан һонор байхатнай болтогой!

Гарагай 1-дэ февралиин 24 (шэнын 14).

Будда бурханай үдэр. Энэ үдэр һайн, мүү үйлэх хэрэгүүдэй дүнгүүд мянга дахин ехэ болох.

Бурханда мургэхэ, оюун ухаанай худэлмэри ябуулхада һайн үдэр.

Ажабайдалай эхи табиха, ехэ найр наада, зүжэг эмхидхэхэ, дуу зохёохо, бүтээхэ, нюуса суглаа татахада үрагшагүй үдэр.

Луу, Бишэн, Хонин жэлтэнд һайн үдэр. Харин Гахай, Туулай, Хулгана жэлтэнд үрагшагүй үдэр.

Хүнэй үнэ тайрабал, ажал ябуулгын үрэ дүнгүүд амжалтатай байха, эд зөөри элбэгжэхэ.

Энэ үдэр Ивалгын дасанда "Монлам Ченмогой" хурал ("Агууех ном табилга") үглөөнэй 9 сархаа үргэлжэлхэ.

Анхаралаа хурсадхахатнай болтогой!

Бэлигма ОРБОДОЕВА буряадшалба.

ҺАНАЛ ХУСЭЛДҮҮЛДЭГ СУБАРГАНУУД

Сагаалганда зориулагдаан иимэ нэрээтий фото-зурагуудай үзэсхэлэн М.Н. Хангаловай нэрэмжэтэ Буряад түүхын музейдэ нээгдэбэ. Үзэсхэлэн тулбэригүй гэжэ һануулаяа.

Р.Н.БАЗАРОВАЙ фото

Эндэ дэлхэйн гүрэнүүдтэ бодхогдоно буддын шажанай 42 субаргын фото-зурагууд дэлгэгдэхэй. Субарга соо нангин хутагтануудай шарилнууд, тэдэнэй хэрэгсэнүүд, маанинүүд хэгдэдэг юм. Тиймэхээ субарганууд оршон тойронхи нютагта, хүн зондо, илангаяа үнэнхэ зүрхэнхөө шүтэдэг хүнүүдтэ һайниние асардаг, мүү юмэнхээ далдалдаг. Мүн тиихэдэ тэдэхүнэй һанал хүсэлдүүлхэ хүсэтэй юм.

Тус үзэсхэлэн харгашадые дэлхэй тубеэр "аяншалуулха" зэрэгтэй: Энэдэг, Непал, Бутан (энэдэ буддын шажан гүрэнэй сэхэ дэмжэлтэй) гүрэнүүдээр, Тубэдээр, Россиян Буряад, Хальмаг болон Тыва республикануудаар. һүүлэй жэлнүүдтэ Германи, Франци, Испани, Венгри, Мексикэ гүрэнүүдтэ субарганууд бодхогдонхой. 2003 ондо Испанин Беналмаден хотод Гэгээрэлгын субаргын нээлгэдэ хабаадаан суута лама Оле Нидалын фото-зураг ехэхонирхолтой. Субаргын Арсаланай шэрээн хүнды соо даяндаа нууха талмай бии, харин субарга доро тубэд урлалай музей утган абадаг. Австралии Зальцбург хотод субарга, мүн Грац хотын субарга тэрэнэй Европодо номнонон турүүшын номдо зориулагданхай.

Грецидэ Калачакрын субарга, Польшодо Гайхамшагта зүйлнүүдэй субарга... Европын гүрэнүүдтэ 18 субарга болон 1999 ондо Элистэдэ Гэгээрэлгын субарга бодхогдонон Лопен Цечу Римбүүшын дүрэ зураг. Нэгэ угөөр, ехэхонирхолтой үзэсхэлэн дэлгэгдэбэ гээшэ.

Москвада Николай Рерихий нэрэмжэтэ музейн дэбисхэр дээрэ 2007 ондо бодхогдонон субарга Рерихүүдэй Түб Азяар эрдэмэй аяншалгануудай 80 жэлэй ойдо зориулагдаа һэн. Манай Буряадта арад зоной хүсөөр мянган шахуу субарга бодхогдонхой. 2005 ондо Байгал дээрэ Агван Доржиевта зориулагдан, Бутан гүрэнэй ламын хүтэлбэри доро бодхогдонон субарга олоной анхарал татадаг. Түбэдэй "100 мянган Буда бурханууд" гэхэн субарга хун зоной нанггин шүтэөн болоно. Энэмийн 9 дабхартай, 108 таанлгатай, 100-гаад субаргатай ехэ гоё дасан юм. Непалай Катманду хотын Боднатхын субарга шэнги тон нанггин шүтэөн болоно. Эдэ бүгэдэй хөөрэжэ, угөөрөө дамжуулхын аргагүй. Тиймэхээ үзэсхэлэндэ ерэжэ, өөрүн нюдөөр харбал дээрэ.

**Людмила ОЧИРОВА.
Дыжит МАРХАДАЕВА буряадшалба.**

Подписной индекс 50901
Газета зарегистрирована Региональным управлением регистрации и контроля за соблюдением законодательства Российской Федерации о средствах массовой информации в Республике Бурятия
Свидетельство № 5-0079 от 2 ноября 1994 г.
www.burunen.ru
e-mail: unen@mail.ru

Газета набрана и сверстана в компьютерном центре Издательского дома «Буряад үнэн».

Отпечатано с готовых диапозитивов в ОАО «Республиканская типография».

Адрес типографии: 670000, г. Улан-Удэ, ул. Борсоева, 13.

Подписана в печать 13.02.2013 в 16.00 - по графику;

13.02.2013 г. в 16.00 - фактически.

Объем 6 п.л. Заказ №1179. Тираж - 4000 экз.

Цена свободная.

Редакция принимает печатные рукописи. Рукописи и фото не рецензируются и не возвращаются.</p

«Галхан» литературно-хужжэмтэ, уран бэлигэй салон

ДОГОЙГОО БҮХЫ ДЭЛХЭЙГЭР СУУРХУУЛАГША, ДҮРБЭН ТЭГШЭ БЭЛИГТЭЙ ЦЫПИЛМА БАТУРОВА

Xүнэй наан, ерээдүйн мэргэжэл бага нааннаа эхитэй, эжыабынбуйнтайхаргынаанабагшатай байдаг гээшэ. Агын автономито округой Догой нюягтаа Луу жэлдэ түрээн Цыпилма басаган бури зааханнаан нүблэгэн түргэн, шумар бодолтой, хонгёө найхан хоолойтой, уран үгэтэй байнаадаа нүргүүлидаа уран найханай хүдэлмэридэ эдэбхитэй хабаададаг бэлэй. Зохёөхы абыас бэлигтэй, гүн бодолтой, фантази ехэтэй басаган наанайнгаа мэргэжэл шэлэжэ, Зүүн Сибириин Гүрэнэй соёлын институт дүүргэх зол хубитай байгаа. Суг нураан нүхэдүйншье (Д.Ж. Бадлуев, П.Г.Степанов...) республикынгаа соёл, искуствада горитойхон хубитаяа оруулжа байна гэжэ тэмдэглэхээр.

Арбан жэлдэ Буряадай Ербановай нэрэмжэти худөө ажакын техникумэй оюутгадай клубта амжалтатай худэлхэн Цыпилма Цыденовна Батурова Улаан-Үдэ хотын захираганай соёлын таагыг даагша Ф.А.Дубанова 1989 ондо урижаа, буряад фольклорно нэгэдэл (ансамбл) байгуулхыень дурадханаан байна. Холын хараатай, урагшаа наанатай, урма зоригтой Фаина Анатольевнагай халуун дэмжэлгээр арадтаа суутай, буряад программатай, найхан үндэхэн хубсаанатай ансамбл байгуулдажаа, бэрхэх хүтэлбэрилэгшэ Ц.Ц. Батуровагай ударидалгаа дор бүхы дэлхэйгээр уран бэлигээрээ суурхaa бэлэй.

2010 ондо байгуулагдааар 20 жэлэнгээ ойе хонгёө дуунуудтаяа, ёхор хатарнуудтаяа угтаан “тоонтынхид” аман зохёлой программын анхан ябадаг үндэр наанатай, урданай дуу гоёор дуулладаг Ц.Б.Мункуева, найхан хоолойтой В.Д.Найданова, Р.А.Абидуев, Е-Х.Б.Гомбоин, Б.С.Дашинамжилов, Б.В.Батдоржиев, Д.Д.Найданова, О.Б.Будаев, аха дүү Пүрбэ, Станислав Дамирановууд, Дымбрыволтэнай ансамбл эхинхээнь дэмжээ бэлэй. нүүлдэнь шанга хоолойтой К.Н.Намогуруева, Р.Г.Тыкшеева, Т.М.Мунина, С.К.Павлова, М.А.Дармаев, Э.Б.Аюрова, бусад бэлиг шадабарияа гэршэлэн байна. Монгол, Хитад, Америкэ, Франци, Итали, Япон, бусад гүрэнүүдтэ буряад аялга дуугаа, хатар наадаа, үндэхэн арадайнгаа найхан хубсаан дэлгэхэн “Тоонто” ансамблийн хүгжлэлтэдэ гол хубитаяа оруулжан Цыпилма Цыденовна эхэ, эсэгынгээ уран шадабарийн хүртэх золтой байгаа.

Бүхы наанараа нүргүүлидаа англи хэлэ амжалтатай заан, уран гартай, бэрхэ оёдолшон Дулма Цыреновна гэжэ энэрхы найхан сэдыхэлтэй эжын гутал, хубсаан, дэгэл, малгай, урбуулга дэгэл (шуба), гутал (унты) амаргүй найханаа оёдог, бүтээдэг нэн. Ажалшаа сэдыхэлтэй, Догой нюягтаа худөө ажакыда шармайн оролдоон, отделенин управляемын ябайлан эрилтэ ехэтэй Цыдендоржо Цынгуевич эсэгэн үхижүүдтээ – багша мэргэжэлтэй Жалсан хүбүүнээ, бүхы дэлхэйгээр бэлиг шадабарияа харуулжан Цыпилма басагандaa аханханаа ажалай “амта” танюулжан, ажабайда-

лай бэрхшээлнүүдье дабаха шанга зориг, хүсэл эрмэлзэл олгуулжан юм.

Үдэшэнүүдэй, түрэ найрай эрхим хүтэлгэшэ, “тамада” болодог Цыпилма Цыденовна хонгёө найхан дуугаараа, уран үгөөрөө концерт наадаа, юбилейнүүдье шэмэглэхэл ёоороо шэмэглэдэг, хүн зоной зүрхэ сэдыхэл хайлуулдаг эди шедитэй, залуушуулые дэмжэдэг бэлигтэй соёлшон, бэрхэ ударидагша байнаараа илгарна.

Өөрынгөө уран гараар оёон буряад костюмаараа болон үдэшын шэмэглэлэй хубсаараа найр наадаа үнгэргэдэг найхан заншлтай байна.

Петр Иванович нүхэртээ “Славия-тех” компанийн программист **Тимур** хүбүүтэй, бухгалтер-экономист, оёходоо бэрхэ **Лыгжима** бэртэй, уласхоорондын дуушадай конкурсын оло дахин лауреат болонон, мунөө Испанида **Ориол** нүхэртээ, **Джулия** басагантаяа ажануудаг, ехэ бэлигтэй, дууша **Юна** басагатай. Тимуртанин баал хатардаг, лимбэ дээрэ наададаг, нүргүүлиин нүргаша **Дари**, хүүгэдэй саадта ябадаг **Сарюна** басагадтай юм.

Гурбан аша, зээнэрээ харжаа баясадаг эльгэ нимгэнтэй хүгшэн эжы болонон Цыпилма Цыденовнагай хүсэл оролдолгоор нёдондо август соо Франци “тоонтынхидтэй” ошоходомний, Испанидаа ерэхэн Ориол хүргээнийн, Юнаа басаганин Джулия зээтэйн Парижда бултыемнай угтажа, баясажа байгаа нэн. Сагаалганай энэ һайндэртэ “Тоонто” ансамблийнхидтэй (мунөө Б.Б.Долгорова хүтэлнэ) шэб шэнэ буряад арадай хубсаан, малгай, хүн зондоо, айлшадтаяа гарай бэлэгүүдье, хүүхэлдэйнүүдье **“Амар мэндэ”** гэхэн хубинингаа предприятида оёон, республикаяа, түрэл Догой нюягтаа бүхы дэлхэй дээрэ суурхуулжа байна, арадайнгаа ёх нэргэжэх байнаа абыас бэлигтэй соёлшондо зохёхь охи амжалта, зол жаргал, энхэ амгалание, элүүр энхэ ажануухыен, Аяншалгын жэлдэ айлшадаа гарай бэлэгүүдээрээ, уран бэлигээрээ баясуулан гайхуулхыен хүсэе!

Бэлигма ОРБОДОЕВА,
журналист,
Буряад Республикин
соёлын габьяатаа
хүдэлмэрилэгшэ.

Буряадуудай үбэлэй хубсаан найхан даа

Оротон, буряад, шэмээшэг хүүхэлдэйнүүд

Шабараар хэйн гарай бэлэгүүд

[«Тоонто» гэхэн арадай фольклорно ансамблийн дуунууд](#)

НЭРЬЕЛГЭ

Аяар холо зурымаар
Уяа морин алин бэ?
Эхин талаяа буляамаар
Агтын шэлэмэл алин бэ?

Улад зоноо гайхуулмаар
Унан тэлмэн жороо байн.
Олон зондоо харуулмаар
Жороо түргэн хатар байн.

Барин табин барилдамаар
Бүхэ танай алим бэ?
Баабхай, бүүхэй харбагша
Баатар мэргэн алин бэ?

Хүзүү дүрэ буляалдамаар
Хүдэр бүхэ эндэ байн.
Бабжын элжээ алдаагүй
Баатар мэргэн эндэ байн.
Ухайш даа!

Хададээхэнүүрхараадамнай,
Хабтагай нюягаймнай
гёй гээшэнь.
Ханилхан таанаараа
золгоходомнай,
Хайрыемнай шэмэглээд
гёй гээшэнь.

Улаадээхэнүүрхараадамнай,
Ужамхан нюягаймнай
гёй гээшэнь.
Ушархан таанаараа
золгоходомнай,
Ухааемнай шэмэглээд
гёй гээшэнь.

НАЙГУУР

Тала бури тарбалжа,
Тангалай бури аянга.
Аянгата ахайнаар
Аян шэнгээр нэрьеытэ.

Сээл бури загаан
Сээжэ бури аянга.
Аянгата агтайнаар
Аян шэнгээр нэрьеытэ.

НЭРЬЕЭН

Нархан модоной
орой дээхэнүүр,
Нарата тэнгэрийн
арайл доохонуур.
Хүхан модоной
орой дээхэнүүр,
Хурмаста тэнгэрийн
арайл доохонуур.
Уляан модоной
орой дээхэнүүр,
Уньярта тэнгэрийн
арайл доохонуур.
Үндэр модоной
орой дээхэнүүр,
Үүлээтэ тэнгэрийн
арайл доохонуур.
Нэрьеэн, нэрьеэ нэрьеэ
бээри нөө,
Ай, хоо, нэрьеэ нэрьеэ бэри

ДУУН-ТААБАРИ

Хара далайн дунда
Хабатай хүбүүн түрэбэ.
Хамаг зоной ерэхэдэ,
Хурим түрээ бүтээбэ.
Хара далай
гээшэшни -
Хабатай модон
хийбэр.
Хабатай хүбүүн гээшэшни -
Хара шэрэм танха.
Хүхэ далайн дунда
Хүшэтэй хүбүүн түрэбэ.
Хэдэн зоной ерэхэдэ,
Хүхээн байжа найрлуулба.
Хүхэ далай гээшэшни -
Хүнды модон хийбэр.
Хүшэтэй хүбүүн гээшэшни -
Хүхэ шэрэм танха.